

T.C.
BAŞBAKANLIK
GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI

MERKEZİ PLANLAMADAN
KATILIMCI PLANLAMAYA

GAP BÖLGE KALKINMA PLANI

16 MAYIS 2000

ŞIRNAK

BİLGİLENDİRME TOPLANTISI

ÇALIŞMA RAPORU 4

T.C.
BAŞBAKANLIK
GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI

**MERKEZİ PLANLAMADAN
KATILIMCI PLANLAMAYA**

GAP BÖLGE KALKINMA PLANI

T.C. BAŞBAKANLIK GAP BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI DOLYANTASYON MERKEZİ	
YER NO	16-A
DEMİRBAŞ NO	4919

**16 MAYIS 2000
ŞIRNAK**

BİLGİLENDİRME TOPLANTISI

ÇALIŞMA RAPORU 4

ÖNSÖZ

GAP İdaresi Başkanlığı, "GAP Master Planı"nın yerini alacak, GAP Bölgesel Kalkınma Planı çalışmasını, katılımcı bir süreç içinde başlatmış bulunmaktadır.

Teknisyen olarak hazırlık çalışmasında görev aldığım ve 1989 yılında tamamlanan Master Planı'nın uygulanmaya başlaması üzerinden geçen 10 yıl, Planın sadece yenilenmesi ihtiyacını değil, bir takım başka değişiklikleri de gündeme getirmiştir. Dünyanın kalkınmaya bakış açısı ve planlama pratiğinde önemli değişiklikler olmuş ve kalkınmayla ilgili temel bir takım konular daha belirleyici konuma gelmiştir.

1992 yılında Rio'da yapılan dünya zirvesinde çevre ve doğal kaynakların korunması konuları ile sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı, kalkınma literatüründe ön plana çıkmıştır. Kalkınma kavramı artık salt, kaynakların geliştirilmesi ya da fiziksel yapıların inşasını içermemektedir. Artık sulama ya da tarımsal üretimi arttırmak için proje yapmak gündeme gelmemektedir. Kalkınmanın odağına insan yerleştirilmiş ve doğal kaynakların korunması birinci derecede önem kazanmış bulunmaktadır.

Gündem-21 dokümanını üreten ve Türkiye'nin de içinde bulunduğu, hemen tüm ülkelerin , devlet ve hükümet başkanları düzeyinde imzalanan Rio Zirvesini takiben, başka konularda da önemli gelişmeler ortaya çıkmıştır. 1994'te Kahire Konferansı nüfus, 1995'te Beijing Konferansı " cinsiyet dengeli kalkınma " konusundaki yeni ilke ve yaklaşımları belirlemiştir. Kopenhag'daki (1995) ilkeler kalkınmada sosyal politikalara ilişkin yeni gündemler saptamıştır. 1996'da İstanbul'daki Habitat II Kent Zirvesi, kalkınmanın ve gelişmenin kentsel bağlamına ilişkin değerleri evrensel boyutlara taşımış ve son olarak da Mart 2000'de Lahey'de gerçekleşen Dünya Su Forumu, kalkınma ve su kaynaklarının geliştirilmesi ve yönetimi konusundaki çağdaş yaklaşımları ortaya koymuştur.

Aslında GAP İdaresi, söz konusu bu değişik alanlarda, değişik projeler üretmekteydi. Ancak bu gelişmeler GAP'ın genelinin, bir tür entegre yaklaşım içinde ve ortaya çıkan çağdaş değer ve ilkeler bağlamında gerçekleştirilmesi konusunda İdare'ye önemli bir fırsat sunmuştur. Bir diğer fırsat ise, tüm çalışmaya ilişkin direktifin, GAP'ın 2010 yılına kadar tamamlanması talimatıyla birlikte, siyasi iradeye yansımış olmasıdır. Böylece yeni plan ilgili tüm kesimlerden sağlanan girdi ve katkılarla bu talimatın gereğini yerine getiren bir çalışma olarak gerçekleşmiş olacaktır.

Katılımcı bir şekilde yapılmasını esas aldığımız GAP Bölgesel Kalkınma Planı çalışması süresince tüm GAP Bölgesi illerinde her kesimi yeni planın felsefesi, hedef ve stratejileri ile değişik konulardaki detayları hakkında bilgilendirmek amacıyla ilk etapta 9 ilde bilgilendirme ve beyin fırtınası toplantıları yapılmıştır. Böylece iş tanımının sonuçlanması ve katılım yöntemlerinin belirlenmesi ile ilgili olarak, tüm paydaşların görüş ve katkıları alınmış olmaktadır

Bu kitap, başlangıç aşamasında yapılmış olan sözkonusu bu toplantılardaki konuşmaları kapsamaktadır. Ancak katkı ve katılımdan anladığımız bu toplantılarda ortaya konan görüşlerle sınırlı kalmamaktadır. Toplum kesimleri ve onların örgütleri aracılığıyla yapılacak bir dizi başka çalışma da planlanmaktadır. Temsil edilmeyen kesimlere doğrudan ulaşma yöntemleri de kullanılarak, katılım en üst düzeyde uygulanmaya çalışılacak ve GAP Bölgesel Kalkınma Planı bu kez aşağıdan yukarıya bir şekilde oluşacak, bu program bütün paydaşlar tarafından çizilmiş şekliyle, uzmanlar tarafından gerçekleştirilmiş ve yine paydaşların onayıyla yürürlüğe girmiş veya siyasi iradeye sunulmuş olacaktır. Bunun önemi Türkiye’de katılımcı planlama anlayışıyla gerçekleştirilen ilk kapsamlı uygulama olmasından kaynaklanmaktadır.

Tüm katılımcıların ortak emeği ve katkısıyla ortaya çıkacak yeni GAP Bölgesel Kalkınma Planı’nın hayırlı olması dileğiyle, saygılarımı sunarım.

Dr. İ.H.Olcay ÜNVER
GAP İdaresi Başkanı

GAP BÖLGE KALKINMA PLANI

57 nci Hükümetin Programında "Güneydoğu ve Doğu Anadolu'nun geri kalmışlığı, ekonomik ve sosyal önlemlerle çözülecektir" politikası yer almıştır. Bu karar çerçevesinde, Bakanlar Kurulu Güneydoğu Anadolu Projesi'nin (GAP) 2010 yılında bitirilmesi kararını almış ve ekonomik, sosyal ve benzeri diğer önlemlere ilişkin planlama çalışmalarını yapmakla GAP İdaresini görevlendirmiştir.

Bu direktif üzerine GAP İdaresi kendi bünyesi içinde planlama çalışmalarını yürütecek GAP Bölge Kalkınma Planı Proje Ekibini kurmuştur. Proje Ekibi konularında uzman, deneyimli ve uygulama tecrübesi olan kişilerden oluşturulmuştur. Proje ekibi, bölge planlama, iktisadi planlama ve finansman modelleri, sosyal planlama, tarımsal ve kırsal kalkınma, altyapı-çevre ve iletişim olmak üzere altı çalışma grubu halinde örgütlenmiştir.

Bilindiği üzere, Güneydoğu Anadolu Projesi başlangıçta bir su ve toprak kaynakları geliştirme projesi olarak planlanmış, 1989 yılında hazırlanan GAP Master Planı ile entegre bölgesel kalkınma programına dönüştürülmüştür. GAP Master Planı, sektörler arası entegrasyonu dikkate alan GAP'ın hedef ve stratejilerini belirleyen, GAP kapsamında kamu yatırımlarını zaman ve mekan itibarıyla ve finansman ihtiyaçlarıyla planlayan temel dokümandır. Mevcut uygulamalar mümkün olduğu ölçülerde bu doküman çerçevesinde yürütülmektedir.

1989 GAP Master Planı, geleneksel, merkezi planlama anlayışı ile hazırlanmış, bilgi verici, kaynak değerlendirmeye ve gelir artırmaya yönelik projeler üretmiş bir plandır. Hazırlanacak olan yeni planı, 1989 GAP Master Planından ayıran temel özellikler; bölge ve dünyada meydana gelen gelişmeleri dikkate alması, katılımçılığa önem vermesi, projeden etkilenen kesimlerin plan hazırlama ve uygulama sürecinde etkin rol almalarını benimsemesi, ekonomik-sosyal ve çevresel gelişmeyi birlikte ele alması, sürdürülebilir kalkınma ilkelerini (doğal ve kültürel çevre koruma-sorumlulukları paylaşma-yerellik-saydamlık-erişebilirlik-kalıcı olma-bölgesel öncelik-sosyal adalet) esas almasıdır. Yeni planın hareket noktasını ise 1989 GAP Master Planı ile GAP İdaresince hazırlanmış olan GAP Sosyal Eylem Planının uygulama sonuçlarına ilişkin değerlendirmeler oluşturacaktır.

GAP İdaresi yeni plan çalışmalarını katılımçı planlama tekniği ile gerçekleştirecektir. GAP Bölgesel Kalkınma Planı ismiyle hazırlanacak olan doküman; yöre halkının yaşam kalitesini sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel açılardan artırmayı hedefleyecek, bölge insanının ve ilgili kamu kuruluşlarının katılımıyla hazırlanacak ve uygulanacaktır. Kamunun planın hazırlanması ve uygulanmasında etkin katılımı önem arz etmektedir. Ayrıca bölge insanının bu süreçte rol alması yerel halkın gerçek sorunlarına, gereksinimlerine, tutumlarına ve önceliklerine du-

yarlı bir plan hazırlanmasına imkan sağlayacaktır. Bu amaçla Proje Ekibi çalışma programını hazırlanmış ve bu program 14 Nisan-31 Mayıs 2000 tarihleri arasında 9 GAP ilinde yapılan bilgilendirme toplantıları ile başlatılmıştır. Bu program doğrultusunda Proje Ekibi çalışmalarını yürütmektedir.

Yeni plan şu aşamalardan geçerek hazırlanacaktır: 1) Veri toplama ve güncelleştirme, 2) 1989 GAP Master Planı ve Sosyal Eylem Planının değerlendirilmesi ve bugünkü durumun çözümlenmesi, 3) Kalkınma ihtiyaçlarının ve sınırlarının belirlenmesi, 4) Hedef ve stratejilerin belirlenmesi, 5) Kalkınma seçeneklerinin hazırlanması, 6) Kalkınma seçeneklerine ilişkin finansman modellerinin hazırlanması ve taslak Bölge Planının oluşturulması, 7) Bölge kalkınma planı ve Uygulama programının oluşturulması, ve 8) İzleme-değerlendirme sisteminin kurulmasıdır.

Hazırlanacak GAP Bölge Kalkınma Planı sonucunda iki önemli doküman ortaya çıkacaktır: GAP Bölge Kalkınma Planı ve Uygulama Programı.

Yeni plandan beklenenler: ekonomik yapıda değişim sürecinin başlaması, yaşam standartlarının iyileşmesi, bölge ile ulusal ölçekteki göstergeler arasındaki farklılıkların azalacağı, bölgeye dışarıdan sermaye akışının temini, GAP'ın kamu fonları ile desteklenmesinin yanında bölge ve bölge dışı özel kaynakların da giderek artan ölçüde katkısının sağlanmasıdır.

Yeni planlama çalışmasının ana felsefesi: sürdürülebilir insani kalkınma ve katılımcılıktır. İnsan kalkınmanın odağındadır. Planın temel amacı, yaşam kalitesini yükseltmek ve bunu sürdürülebilir kılmaktır.

İster istemez plan döneminin de ötesine taşacak olan nihai amaç ya da başka bir deyişle planın vizyonu ise "Refahın arttığı ve yaygınlaştığı ve bunun herkese ekonomik faaliyetlere katılma fırsatı vererek sağlandığı; bölgenin diğer bölgelerle olan gelişmişlik farklarının ortadan kalktığı; bölgedeki kaynakların etkin kullanıldığı, sürdürülebilir büyüme ve toplumsal istikrarın bir gereği olarak verimlilik ve istihdamın arttığı; güçlü, özgüvenli, donanımlı, eğitilmiş ve kültürel gelişmesi sağlanmış bireylerden oluşan; ulusal ekonomiyle bütünleşmiş, dışa açık, fırsat eşitliğinin etkin olduğu, demokratik bir toplumsal yapının gerçekleştirilmesidir."

Bu yapının gerçekleştirilmesinde izlenecek yeni strateji " pazar ekonomisinin tüm kurum ve kuralları ile oluşturacak altyapının sağlanması, bölgenin ulusal pazarla bütünleşmesi, pazarın çözüm üretmediği alanlarda, pazarın etkin işleyişini bozmayacak biçimde kamu inisiyatifinin kullanılması, bölge mekansal yapısının çevre boyutunu ön plana çıkaracak şekilde düzenlenmesi, sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesi için beşeri, doğal ve ekonomik kaynakların uyum içinde ve birbirlerini tamamlayacak şekilde geliştirilmesi, öncelikli hedef grupların desteklenmesi, çağdaş kurumsal yapıların oluşturulması ve güçlendirilmesi amacıyla gerekli düzenlemelerin ve yönlendirmelerin yapılmasıdır." Bu bağlamda önümüzdeki dönemde kalkınmada öncü rol giderek özel girişim ve girişimciler tarafından üstlenilecektir.

GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
BÖLGE KALKINMA PLANI
BİLGİLENDİRME VE BEYİN FIRTINASI TOPLANTISI
ŞIRNAK

Tarih : 16 MAYIS 2000
Yer : Belediye Düğün Salonu
Oturum Başkanı : Savaş DEMİRTAN (Öğretmen)

1. OTURUM

Açılış Konuşmaları :
Yusuf SOM Şırnak Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı
M. Kaya YAŞINOK GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkan Yardımcısı
Sait NAMDAR Şırnak Belediye Başkanı
Hüseyin BAŞKAYA Şırnak Valisi

GAP Bölge Kalkınma Planı Hakkında Sunuş

Vedat ÖZBİLEN GAP Bölge Kalkınma Planı Proje Koordinatörü
Ahmet SALTİK GAP Bölge Kalkınma Planı Sosyal Planlama Grup Yöneticisi

Şırnak İlinde Yapılan Başarılı Çalışmalar

Kamil İLHAN Şırnak Tavukçuluk
Hüseyin BAŞKAYA Şırnak İli Eğitim Programı ve Köye Dönüş Projeleri

2. OTURUM

Beyin Fırtınası

OTURUM BAŞKANI - Savaş DEMİRTAN (Öğretmen) :

Ölçeği, kapsamı ve amaçları açısından dünyadaki en büyük kalkınma projelerinden birisi olan Güneydoğu Anadolu Projesi, Türkiye yüzölçümünün % 10'unu kapsayan Güneydoğu Bölgesi'nde içinde ilimizin de yani Şırnak'ın da önemli bir ayağını oluşturduğu dokuz ili kapsamaktadır. Bu iller arasında Şanlıurfa, Adıyaman, Gaziantep, Batman, Diyarbakır, Kilis, Mardin ve Siirt vardır. Başlangıçta bir su ve toprak kaynaklarını geliştirme projesi olarak planlanan GAP, 1989 yılında Master Plan'ın hazırlanmasıyla, kapsamı ve içeriği çok daha geniş bir proje haline gelmiştir. Dünyada ve ülkemizde son 10 yılda süregelen hızlı değişim, aslında Güneydoğu Anadolu Projesi'nde de bu yönde bir değişikliği gerekli kılmıştır. GAP, bu amaçla, su ve toprak kaynaklarını geliştirme yanında, yöre halkının yaşam kalitesini sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel açılardan artırmayı da temel hedefler arasına almıştır. GAP bu niteliğiyle insan odaklı insanı merkeze alan bir yaklaşım biçimi olmuştur. Belirtmeye çalıştığımız bu hedeflere ulaşabilmek amacıyla bölge kalkınma planı hazırlanması çalışmalarını başlatılmış ve bu planın belirlenen amaçlara ulaşabilmesi için ve bölgeyi daha çok kapsayabilmesi için, ortaya konulan planların hazırlanması ve geliştirilmesi aşamasında kamu kurum ve kuruluşlarının, özel sektörün, üniversitelerin, bilim adamlarının, köylülerin ve kadınların görüşlerini almayı uygun bulmuştur. İşte GAP idaresi bu amaçla Bölge'de, seri toplantılar zinciri düzenleyerek saydığımız kişi ve kuruluşların değerli görüşlerine yerinde başvurmaya karar vermiştir ve bu toplantıların ilki 14 Nisan 2000 tarihinde Diyarbakır'da, ikincisi 16 Nisan 2000 tarihinde Gaziantep'te, üçüncüsü 26 Nisan 2000 tarihinde Şanlıurfa'da gerçekleştirilmiştir. Biz de bugün burada aynı amaçlı toplantılarının dördüncü ayağını gerçekleştirmek üzere bir araya geldik. Gerçekten hepsi kendi alanlarında uzman pek çok değerli konuşmacımız dar anlamda ilimizin GAP'tan beklentileri, geniş anlamda ülkemizin GAP'tan beklentileri konulu konuşmalarını sizlere sunacaklardır. Ancak ben konuşmalara geçmeden önce kısaca konuşmacılarımızı sizlere tanıtmak istiyorum. Açılış konuşmalarımız, Şırnak Sanayi ve Ticaret Odası Başkanı sayın Yusuf SOM, GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkan Yardımcısı M. Kaya YAŞINOK, Şırnak Belediye Başkanı Sayın Sait MANDAR, Şırnak Valisi Sayın Hüseyin BAŞKAYA, GAP İdaresi ve Bölge Kalkınma Planı koordinatörü Sayın Vedat ÖZBİLEN, GAP Bölge Kalkınma Planı Sosyal Planlama Grup Yöneticisi Sayın Ahmet SALTİK ve Şırnaklı İşadamı Sayın Kamil İLHAN.

Tabii bu toplantımız süresince özellikle ikinci bölümde siz değerli konuklarımıza yeterince söz hakkı vererek düşüncelerinizi, ilimiz geneli için gerçekten faydalı olacak görüşlerinizi almaya çalışacağız. Tüm bu düşünceler ışığında şimdiden ilimize ve ülkemiz adına faydalı kararların çıkarılması dileğiyle ben açılış konuşmalarını yapmak üzere Şırnak Sanayi ve Ticaret Odası Başkanı Sayın Yusuf Som'u kürsüye davet ediyorum.

Yusuf SOM (Şırnak Sanayi ve Ticaret Odası Başkanı) :

Sayın Valim, Sayın Belediye Başkanım, çok değerli sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri ve değerli katılımcılar, GAP Bölge Kalkınma Planı'nın amacına yönelik olarak GAP idaresi tarafından gerçekleştirilen bilgilendirme toplantılarının Şırnak etabında bizleri aydınlatacak olan Sayın Başkanım Savaş bey, Sayın başkan yardımcım Kaya bey, diğer sayın konuşmacılarımıza kendim ve temsilci bulunduğum odamız mensupları adına teşekkürlerimi şimdiden sunuyorum.

Çok kapsamlı olan ve ülkemizin bir bakıma geleceğin umudu ve teminatı olan "Güneydoğu Anadolu Projesi'nin" yararları, tartışma götürmez büyüklük arz etmektedir. Ben Proje'nin tanımına yönelik tarafımıza verilen bilgi notundan seçilmiş olan dört beş başlık hakkında bazı kısa ve öz tespitlerimizi sizlere aktarmak istiyorum.

Birincisi bilindiği üzere terör sebebiyle ve üretim olanaklarının kılığıyla, boşalmış köylerimiz bulunmaktadır. Devletimiz bu konuda çok duyarlı davrandı, Köye Dönüş Projesi adı altında ilk meyvasını veren bir uygulama başlatıldı. Bu uygulama da Kaymakamçeşme'de mevcuttur. Tabii bu uygulama sadece mesken yapmak, köylülere büyük, küçük baş hayvan dağıtmakla, amacına ulaşamaz. Bunu eğitim programı çerçevesinde tarımsal üretimi destekleyecek gerekli alt yapı çalışmalarısıyla örneğin, bilinçli tarım sulama eğitimi yöre şartlarına uygun tarımsal üretim için tohum gübre gibi konuların desteklenmesi yoluyla yapmak gerekmektedir. Buna örnek olarak da güvenlik çemberinin genişletilmesi verilmiş. Yakın yöreler dikkate alınarak bir an evvel iskana ve kullanıma açılmalıdır.

Bunun bir örneği olarak, Üçkiraz, Cevzüzü, Yoğurtçular, Dağkonak köylerinin arazilerinin verimli olması sebebiyle güvenliğinin temin edilerek iskana, tarıma ve hayvancılığa açılması gösterilebilir.

İkinci konu "KOBİ" kredileri. Bölge'deki teşvik sisteminin geliştirilmesi, bürokrasinin azalması, pay sisteminin sosyo ekonomik şartlar göz önüne alınarak yöreye özel düzenlenmesi, ödeme şartlarının üretime yönelik yatırımlara öncelik tanınarak sınıflandırılması açısından önem arz etmektedir. Kredilendirilip atıl vaziyette tutulacak yatırımlar yerine, süreklilik açısından ciddi kontroller yapılarak gerçek kalkınma sağlayacak yatırımlar desteklenmelidir. Bölge'de yeni iş

imkanlarının yaratılması amacıyla organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi sitelerinin yapımına ağırlık vererek yatırımcı teşvik edilmelidir.

Üçüncü konu sınır ticareti. Sayın Valim değerli katılımcılar hepimizin malumu "Habur Sınır Kapısı" bizim için çok önem arz ediyor. Bunun için de, Irak ile yapılan sınır ticaretinde maalesef bugünlerde büyük kısıtlamalar yapılmıştır. Motorin ticaretinde oran % 50'lere çekilmiştir. Bu konuda Şırnak'ın maalesef bu konuda büyük sıkıntısı vardır. Ellibin kamyoncumuz bu konuda büyük sıkıntılara maruz kalmış. Bunun bir an önce düzeltilmesi lazım diye düşünüyorum. Geçen yıllara nazaran disiplin altına alınan motorin ticareti ülke ekonomisine de büyük katkıda bulunuyor. Kısa sürede TLK'in devreye girmesiyle beraber ülke ekonomisine sadece KDV olarak 50 trilyona yakın bir rakam toplanmıştır ki, bu da küçümsenecek bir rakam değildir.

Bir diğer konuda 97, 98, 99 yıllarında sınır ticaretinde 60 kaleme varan ithalatta maalesef bu kalemler 9-10'a inmiş bulunmaktadır. Bunda da yine esnafımız büyük ölçüde mağdur duruma düşmüştür.

Bunlarla kalmayıp geçenlerde yapılan sınır ticareti toplantısında, gerçek kişileri sınır ticareti dışına itip yalnızca tüzel kişiler yapacaktır deyip, uygulamada bundan böyle sınır ticaretini tek şirketler yapabileceklerdir denmesi de tabii ki çok yanlış düzenlemelerdir diye düşünüyoruz. Herkes şirket sahibi olmayabilir, bunda gerçek kişilerin de eskisi gibi sınır ticaretini yapma hakkına sahip olduğunu düşünüyorum. Hepimizin temennisi bu uygulamalara bir son verilip, eski yıllarda olduğu gibi hem motorin ticaretinde, hem sınır ticaretinde, hem de diğer kalemlerde eski canlılığı yakalayıp esnafımızın yüzünün gülmesi. Biz tabii, Habur-1'den ziyade Habur-2'nin açılmasını beklerken artık Habur-1'den oluyoruz, bu bizim için son derece üzücü. Ümit ediyorum ki ileriki günlerde bunun bir an önce düzeltilmesi lazım.

Bir turizm kaynaklarına değinmek istiyorum. Bugün hayal bile görünse Cudi Dağı'nda "Nuhun Gemisi Projesi" adı altında bir turizm organizasyonu alt yapı çalışmalarına başlanılabilir. İnanç turizmine yönelik "Nuhun Türbesi, Memozin Türbe"leri, "Cizre Kale"leri İdil'de de bulunan potansiyelin harekete geçirilmesi. Bunun için de, geçen günlerde İdil'de düzenlenen ve Türkiye çapında büyük bir katılımın olduğu benzeri organizasyonlar tertip edilmelidir diye düşünüyorum. Hepinize saygı ve sevgilerimi sunuyorum.

Savaş DEMİRTAN :

Sayın Yusuf Som'a sınır ticareti teşvik ve eğitim noktalarında yoğunlaştığı açıklayıcı konuşması için teşekkür ediyoruz, GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkan Yardımcısı Sayın Kaya Yaşınok'u açılış konuşmalarını yapmak üzere kürsüye davet ediyorum.

M. Kaya YAŞINOK (GAP İdaresi Başkan Yardımcısı) :

Sayın Valim, Sayın Belediye Başkanım, Değerli Şanlıurfalılar, katılımcılar. GAP İdaresi'nin GAP Bölge Kalkınma Planını hazırlama kapsamında düzenlemiş olduğu bu toplantıya hepimiz hoş geldiniz. Teşekkür ederiz geldiğiniz için.

Bugün burada Güneydoğu Anadolu Projesi'nin hedef ve stratejilerini belirleyen ve 1989 yılında yapılmış bulunan GAP Master Planı'nın yeniden yenilenmesi çalışmalarıyla ilgili sizlere bilgi sunmak ve sizlerden görüş almak amacıyla toplanmış bulunuyoruz. Bildiğiniz üzere 1998 yılı Haziran ayında, hükümet GAP'ın 2010 yılında tamamlanması ile ilgili planları hazırlamakla GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı'nı görevlendirmiştir, bu görevi kapsamında İdare, GAP Master Planı'nın yenilenmesi çalışmalarını başlatmış bulunmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, bölgesel, ulusal ve uluslararası değişimlerin gerektirdiği formülasyonların yanı sıra sürdürülebilir insanı kalkınma felsefesinden kaynaklanan ve GAP'ın özellikle son 10 yıl zarfındaki uygulamalarından edinilen birikimlerin ışığında ortaya çıkan kavramları, GAP Bölge Kalkınma Planı'na yansıtaktır. Hedeflenen "sürdürülebilir insanı gelişme", odağına insanı yerleştiren ve bu nedenle de katılımı esas alan bir anlayışı da beraberinde getirmektedir.

Değerli konuklar,

Güneydoğu Anadolu Projesi, bugün gerek ülke ve bölge sosyo ekonomisini etkileyen sonuçlara gerekse sürdürülebilir insanı gelişmeye ilişkin ilke ve uygulamalarıyla sadece Türkiye'ye değil dünyaya mal olmuş bir örnek proje durumuna ulaşmıştır. Bundan evvel Şanlıurfa'da toplantı yaptık. Bu sunuşları devamlı tekrarlıyoruz.

Biz GAP Bölge Kalkınma İdaresi olarak 10 yılı aşan bir süredir, GAP'ı planlamakta, programlamakta ve izlemekteyiz. Bu 10 yıl GAP'ta önemli dönemeçlerin yaşandığı bir zaman dilimini oluşturmuştur. 1989 yılında tamamlanan GAP Master Planı, proje kapsamındaki kamu yatırımlarını, sektörel ve finansman ihtiyaçları ile belirleyerek, GAP'a entegre bölgesel kalkınma projesi olma ufkunu kazandıran bir belge niteliğini taşımaktadır. Ancak bu Plan, proje kapsamında yapılması gereken kamu yatırımları bakımından bir rehber olmaktan öteye geçememektedir. GAP'ta planlanan ve inşa edilmekte olan tüm fiziksel yapılan barajlar, santraller, hidroelektrik santralleri, yollar, organize sanayi bölgeleri ve benzerleri, ekonomik gelişmenin büyümenin alt yapısını oluşturmaktadır. Bu tesisler eşit, adil, erişilebilir, sürdürülebilir bir kalkınmanın aracıdır. Kalkınmanın asıl hedefini insan olarak kabul ediyoruz ve insanın mutluluğu olarak kabul ediyoruz. Bizler, yani kamu kurumları bu tarif ettiğim ortamın yaratılmasına aracı olan kuruluş-

lar durumundayız. Kamu yatırımları da bu ortamın sağlanmasının temelini oluşturmayı amaçlamaktadır.

Sürdürülebilir insanı gelişme doğal ve beşeri kaynakların optimum kullanımı yoluyla gelecek kuşakların olanakları tüketilmeden, halkın tercih ve potansiyelini eksiksiz bir biçimde hayata geçirebilecekleri bir ortamın yaratılmasını ifade etmektedirler. Gerçek bir kalkınma, ne sadece üretim artışını ne de sadece ekonomik katılıma değer yaratılmasından geçmektedir. Aslanan, yatırımlarla kaynakları geliştirerek bir taraftan ekonomik ve sosyal refahı sağlarken öte yandan da bunun sürdürülebilirliğini sağlayacak insanı gelişmeyi gerçekleştirmektedir. Sürdürülebilir kalkınma kamu sektörünün yanında özel sektör ve halk katılımından oluşturulan üçlü bir sac ayağına dayalı olmak durumundadır. Biraz önce ifade etmeye çalıştığım gibi kamu sektörü yatırımları sürdürülebilir kalkınmada gerekli alt yapıyı oluşturacaktır. Bu açıdan Güneydoğu Anadolu Projesi, artık sadece kamu yatırımlarının planlamasıyla vücut bulacak bir kalkınma projesi olma niteliğini aşmış, özel sektörün, bizzatı halkın da projeye katkı sağlaması gereken bir safhaya ulaşmış durumdadır. Güneydoğu Anadolu Projesi, kalkınma sürecinde yer alacak tüm kesimlerin katılımıyla planlanmak durumundadır. Bu nedenle GAP'ta yeni bir aşamaya daha ulaştığımızı söylemek yanlış olmayacak.

GAP kalkınmasında artık merkezi planlamadan, katılımcı planlamaya ve bunun uygulanmasına geçiş dönemecini yaşamaktayız. Önemle belirtmek isterim ki, GAP İdaresi olarak, bize verilen görevi, yani Güneydoğu Anadolu Kalkınma Planı programının hazırlanmasını Güneydoğu'da yaşayan herkesin işi haline getirmek istiyoruz. Bu plana herkese ortak etmek istiyoruz. Bundan böyle GAP Bölge Kalkınma Planı olarak adlandıracağım belge, bir plan olmanın ötesinde bir yandan bir kalkınma rehberi diğer yandan da kalkınmanın uygulama programı hüviyetindedir. Ortaya çıkacak plan yukarıda sözünü ettiğim sürdürülebilir insanı gelişmeye ilişkin ilkeleri içeren bütün toplum kesimlerinin katılımıyla hazırlanmış bir rehber doküman olacaktır. Bu ilkeleri yeni GAP Bölge Kalkınma Planımıza yansıtmanın yolu, biraz önce de ifade ettiğim gibi, bu planı tüm kesimlerin birlikte ve katılımcı bir şekilde üretmesi olacaktır. Ülkemizde ilk defa uygulanacak olan bu metot, inanıyorum ki bölgesel kalkınma uygulamaları açısından Dünyaya Türkiye'nin sunduğu önemli yenilikçi bir model olarak sunulmaktadır.

Planın katılımcı bir şekilde yenilenmesi çalışması kapsamında bir dizi bilgilendirme, danışma ve ortak çalışma toplantısı gerçekleştirilecek ve değişiklik sürecinin her aşaması hakkında ilgili kesimlere bilgi verilecektir. Çalışma kapsamında konuların özelliğine göre programın önemli bir diliminin ortaya çıkarılmasında ilgili kesimler bu görevi üstlenme fırsatını da kullanacaklardır. Burada bulunan katılımcıların GAP kalkınması sürecinde yer alacak tüm kesimlerin, pay-

daşları temsil etmesi konusunda özen gösterildiğini düşünüyorum. Nitekim bu toplantıda kamu kuruluşlarının yanı sıra özel sektör, hükümet dışı kuruluşlar, yerel yönetimler, gönüllü kuruluşlar ve kalkınmadan faydalanacak bireylerin bulunmasını özellikle sağlamaya çalıştık. GAP Bölge Kalkınma planı hazırlama çalışmasının safhalarıyla ilgili olarak, biraz sonra arkadaşlarım sizi daha detaylı olarak bilgilendirecektirler. Daha sonraki oturumda ise katılımcıların görüş ve düşünceleri hakkında gerekli bir fikir sahibi olmamıza imkan verecek verimli görüşmeler yapılmasını ümit ediyor, hepinize saygılarımı sunuyorum.

Savaş DEMİRTAN :

Sayın Kaya YAŞINOK'a teşekkür ediyoruz. Şırnak Belediye Başkanı Sayın Sait NAMDAR'ı konuyla ilgili görüş ve düşüncelerini açıklamak üzere kürsüye davet ediyoruz.

Sait NAMDAR (Şırnak Belediye Başkanı) :

Sayın Valim, GAP İdaresi'nin değerli temsilcileri ve saygıdeğer konuklar.

GAP Bölge Kalkınma Planı hazırlık çalışmalarının Diyarbakır, Gaziantep ve Şanlıurfa'dan sonra Şırnak'ta yapılmasından duyduğum memnuniyeti belirtip hepinize hoşgeldiniz diyorum.

Cumhuriyet tarihimizin en büyük projesi olan GAP'ın, dünyadaki projelerle karşılaştırıldığında hedefleri açısından çok iddialı olduğunu göreceksiniz. Bunun yanında GAP Bölge Kalkınma Planı'nın, bölge insanlarımızın sosyal, kültürel ve ekonomilerine sağlayacağı katkılarının önemli olacağına da inancım tamdır. Çünkü söz konusu planın hazırlık çalışmaları sorunları, yapmak istediklerini ve yapacaklarını şimdi burada gördüğümüz gibi bizzat yerinde görerek ve dinleyerek ayrıca insanı merkez olarak ele alıp çalışmalarına başlamıştır. Bundan dolayı bu planın başarılı olacağına inanıyorum.

Ben GAP'ın özellikle Bölge'mizde yerel yönetimlere teknik plan ve proje açısından mutlaka yardımcı olmasını istiyorum ve gerekli olduğuna inanıyorum. Ayrıca Bölge'de yapılacak olan çalışmalarda, GAP'ın yerel yönetimlerle çok daha sıkı diyaloglar içerisinde bulunmasını öneriyorum. Özellikle Sayın Ticaret Odası Başkanımızın değindiği ve bundan sonraki konuşmacılarımızın değineceği bir konuya değinmek istiyorum. Şırnak bölgesinde bizim için fabrika açmak istiyorsanız, bizim için iş istihdamı yaratacak olanaklar istiyorsanız, sanayi kuruluşları açmak istiyorsanız, bunların hepsinden önce şu anda programınızda bulunan "Köye Dönüş Projesi"nin mutlaka ama mutlaka finans açısından çok güçlü bir şekilde desteklenmesi gerekmektedir. Bu yöre halkı için herşeyin önündedir. Ayrıca bu köye dönüş projesi çerçevesinde özellikle bir istişim olacaktır. Bölge halkımızın yapısı, ekonomi yapısı, aile yapısı dikkate alınarak hazırlanacak

olan konut projelerinin mutlaka aile yapısına göre hazırlanmasında büyük fayda var. 70 m_'lik, 80 m_'lik konutlar maalesef halkımızın ihtiyacına yetmemektedir. Bu ilerde sıkıntı yaratacaktır. Bu konuda özellikle projeyi hazırlayan arkadaşlarımızın daha dikkatli olmalarını istiyorum. Bu vesileyle Bölge Kalkınma Planı'nın hazırlanmasında ve çalışmalarında emeği geçen herkese burada teşekkür ediyorum. Beni de dinlediğiniz için hepinize teşekkür eder saygılarımı sunarım.

Savaş DEMİRTAN :

Sayın başkana teşekkür ediyoruz. İlimiz Valisi Sayın Hüseyin BAŞKAYA'yı konuşmalarını yapmak üzere kürsüye davet ediyorum.

Hüseyin BAŞKAYA (Şırnak Valisi) :

Çok değerli konuklar, değerli mesai arkadaşlarım, değerli başkanlar, basınımızın çok değerli temsilcileri.

Öncelikle dünyadaki bölgesel kalkınma modellerinin en önemlilerinden biri olan Güneydoğu Anadolu Projesi'nin, bugüne kadar yapılan çalışmaları ve bundan sonraki yapılacak olanları, Bölge insanımıza, ilimizdeki yaşayanlara, kitle örgütlerine tanıtmak amacıyla böyle bir toplantıyı tertip eden GAP İdaresi yetkilerine ve bu toplantı için ilimize teşrif eden yetkililere teşekkür ediyorum. Ayrıca bu toplantı için bu geniş katılımı gösteren ilimizdeki değerli çalışma arkadaşlarıma belediye başkanlarımıza, muhtarlarımıza ve tüm kitle örgütü mensuplarına da iştiraklerinden dolayı teşekkür ediyorum. İfade edildi ve hepinizin malumu başlangıçta sadece enerji ve sulama amaçlı olarak başlatılan Güneydoğu Anadolu Projesi, daha sonra hedefi, stratejisi ve kapsamı olarak oldukça genişlemiş ve bölgesel kalkınma projesine dönüşmüştür. Bu yönüyle baktığımızda dünyadaki örneklerinin belki de en ideali. Tüm bölgesel kalkınma projelerinde olduğu gibi adı üstünde bölgesel. Yerinde bazı meseleleri görmek ve yerinde çözmek amacıyla da özel bir teşkilat. Bu işin yürütülmesi amacıyla görevlendirilmiş GAP İdaresi Başkanlığı ve bunun taşradaki Bölge Müdürlüğü ve diğer teşkilatları. Tabii kapsamının ve stratejisinin değişmesiyle birlikte yürütülecek çalışmalar da çok değişik mecralara yönelmiş ve entegre bir hale gelmiş. Ancak geçen 10 yıllık bir süreçte, ben bir planlamacı değilim ama bir idareci olarak ve 10 yıldır da Bölge'de görev yapan bir kamu görevlisi olarak bu projenin yürütülmesinde veya projeden beklenen hedeflere ulaşılmasında görebildiğim veya hissedebildiğim veya temaslarım sırasında bize intikal ettirilen bazı sıkıntıları özetle burada dile getirmek istiyorum.

Adı üstünde Güneydoğu Anadolu Projesi, yani bir bölgesel kalkınma modeli, bir bölgesel kalkınma projesi olan, o projenin koordinesi ve yürütülmesiyle ilgili çok güzel bir teşkilat kurulmuş.

İşte başkanlık ve bölge müdürlüğü. Ancak başlangıçta çok işlevsel ve bu anlamda da bu işi yürütmekle yetkili kılınan bu kurumumuz. Bu kurumumuza yönelik işler iyi yürümeye başladığında veyahutta başarıya doğru adım adım gidildiğinde diğer organizasyonların veyahutta merkezi yetkilerin daha müdahil olduğunun ve bu müdahil sonucu bu iş sizin işiniz değil şunun işi, bu iş sizin işiniz değil, buranın organizasyonu gibi müdahalelerle veyahutta ne bileyim, itilim ve ya katılımlarla bu kurumun başlangıçtaki fevkalade işlevsel olan durumu giderek azaltılmış. Aslında bölgesel kalkınmayla ve bölgesel kalkınmanın aracı olan projenin koordinesinden sorumlu olan bu İdaremiz, gerek öngörülen bütçe imkanları gerek kendisine sunulan mali kaynaklar gerekse personel ve diğer imkanları ile bu işlevi yeterince yerine getirememe veyahutta getirmek istese bile merkezi hükümetin veya merkezi kuruluşların müdahili sonucu arzuladığı sonucu alamama gibi bir durumla karşı karşıya gelmiştir. Geniş olarak tetkik etmemekle birlikte GAP İdaresi Başkanlığı'nın ve Bölge kuruluşunun, kapsamı içerisinde bulunan tüm Bölge'de alt yapıdan kırsal kalkınmaya kadar her türlü organizasyonu yapabilmeye hem hukuken hem de teknik personel olarak muktedir olduğuna inanıyorum. Ancak bu amaçla da hukuki yetkilerini arzuladığı şekilde kullanma imkanı kendilerine sağlandığında bazı mali konuları da aşabilecekleri güçte olduğuna inanıyorum. Ancak demin ifade ettiğim gibi tüm bu imkan ve kabiliyetlere sahip olan ve Bölge'de her türlü bölgesel kalkınmanın gereği olan işleri yapmakla yetkili kılınan bu teşkilatımızın, merkezi kurum ve kuruluşların bu sizin işinizdir değildir gibi, belki ifadem kastını aşan bir ifade olacak ama, başarıyı bazalarına mal etmeme yönündeki hafif bir kıskançlıkla bu kuruluşun yeterince rahat çalıştırıldığına inanmıyorum. Bu açıdan bu bölgesel kalkınmada veyahutta yetkili arkadaşlarımızın arzuladığı hedeflere yeterince yaklaşıldığını da değerlendirmiyorum. Şimdi bu projenin koordinasyonundan sorumlu olarak, GAP İdaresi yetkililerinin, bu işin katılımını sağlamak amacıyla Bölge insanının iştirakını sağlamak amacıyla, Bölge'deki tüm kamu kurum ve kuruluşları ile kitle örgütleri ve diğer yerel yönetimlerin katılımını sağlamak amacıyla üzerlerine düşeni yapma gayreti içerisinde olduklarını değerlendiriyorum. Bu toplantılarla, ancak önümüzdeki 10 yıllık süreçte bu işten beklenen veyahutta neyi bekliyorsak yani alt yapıdan, kırsal kalkınmadan, sulama projesinden veyahutta diğer istihdam yaratıcı hususlara kadar neyi bekliyorsak bunların 2010 yılı veya 2015 yılında veya 10 yıllık plan çerçevesinde gerçekleşmesi arzu ediliyorsa veyahutta hedefe yüzde yüz yaklaşılması düşünülüyor ise demin ifade ettiğim gibi öncelikle bu anlayış ve yaklaşım değişmelidir. Yani bu senin işin, benim işim, onun işi, bunun işi değil. Bu bölgesel bir projedir bundan yetkili belli bir kuruluş vardır, bırakınız efendim kollarını saliverin. Gereğini halletsin taşrayı veyahut bölge kuruluşlarını güvensizliği ve itimat-sızlığı ortadan kaldırmak zorundayız. Anlayıştan kastım bu. Yetki ve sorumluluğu veriniz. Eğer kusur veya kabahati varsa gelin hesabını soruyoruz. Ama hem yapmayacaksınız, hem yapacak olanın elini kolunu bağlamaya dönük sizin işiniz değil, şunun işi, bunun işi gibi engelleyici tavır-

lar içerisinde olunacak, bu anlamda bu benim kişisel görüşüm. Arzulanan sonuç isteniyorsa bu işten sorumlu olan kurum ve kuruluşların her anlamda, hukuki anlamda, mali anlamda, yetki anlamında, sorumluluk anlamında elini ve kolunu salınz ki gereğini yapsın. Önce bu gerekli. Eğer önümüzdeki 10 yılda bu işten arzulanan sonuç bekleniyorsa veyahutta istediğimiz hedefe ulaşmak arzusunda isek sabırla gayretle hiç yılmadan Bölge'deki insanımızın, bu coğrafyanın insanının bu projeye katılımını sağlamak zorundayız. Bu gayretler bunun için. Ancak yeterli olduğuna inanmıyorum. Çünkü eğitim ve kültür olarak oldukça sınırlı imkanlarla bugünlere gelmiş olan Bölge insanının, bazı şeyleri ifade etmek istediğimiz veya kendisini bu anlamda yetiştirmek istediğimiz proje veya uygulamalarımızı da hemen kavramasını veya ona hemen adapte olmasını beklemenin yanlış olduğunu değerlendiriyorum. Çünkü o projeyi belki bir başka coğrafyada anlattığımızda veya uygulamaya koyduğunuzda kültür farklılığı ve eğitim seviyesiyle ilgili olarak kısa sürede realize edebilme şansınız vardır. Ama burada bu işin sabırlı eğitimle ve meşakkatle aşılabacağına inanıyorum. Bu açıdan uygulayıcıların bu anlayışı da göstermeleri halinde istenilen sonucun, arzulanan hedeflere ulaşılacağına inancım tamdır. Bu düşüncelerde önümüzdeki 10 yıllık planın öncelikle benim ilime, Şırnak iline sonra Bölge'ye ve ülkemize olumlu şeyler getirmesini temenni ediyorum. Ümit ediyorum ki geçen 10 yıllık süreçte benim de kişisel olarak ifade etmeye çalıştığım sıkıntı ve darboğazlar bu ikinci 10 yıllık süreçte yaşanmaz ve daha iyi sonuçlar alınır diye değerlendiriyorum ve tekrar başta GAP İdaresi yetkileri olmak üzere tüm katılanlara iştiraklerinden, emeklerinden dolayı teşekkür ediyorum. Saygılarımı sunuyorum.

Savaş DEMİRTAN :

Şırnak Valisi Sayın Hüseyin Başkaya'ya teşekkür ediyoruz. Değerli konuklar, oturumumuzun bu bölümünde GAP Bölge Kalkınma Planı çalışmasıyla ilgili bilgiler sunulacaktır. Bu bölümdeki ilk konuşmacımız, GAP Bölge Kalkınma Planı Koordinatörü sayın Vedat Özbilen'i kürsüye davet etmek istiyorum.

Vedat ÖZBİLEN (GAP Bölge Kalkınma Planı Proje Koordinatörü) :

Sayın Başkan Yardımcım, Şırnak'ın değişik kesimlerinden gelen tüm katılımcılar. Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Ben konuşmamda, gerek Kaya Bey'in, gerek Sayın Valimin gerekse diğer konuşmacıların bahsettiği bu GAP Bölge Kalkınma Planı'nın oluşum süreci hakkında biraz bilgi vereceğim. Çünkü yeni bir noktaya geliyoruz. Bu planı artık biz hazırlamayacağız, artık sizler hazırlayacaksınız. Burada bizim yaklaşımımız nedir ve bu yaklaşım üzerinde sizlerin görüş ve önerilerinizi almak istiyoruz. Bundan sonra yapacağımız "Beyin Fırtınası"nda sizin katkılarınız bizim için çok önem-

li olacak. Çünkü Şırnak ili'nin planlanması, en iyi sizden gelecek katkılarla olacaktır. Şimdi Bakanlar Kurulu bir karar aldı; " 2010 yılında Güneydoğu Anadolu Projesi bitirilsin". Bitirilsin de nasıl bitirilecek, bunların hepsini tartışmamız gerekir. Yani Güneydoğu Anadolu Projesi 9 ili kapsıyor. Kapsamı itibariyle de çok büyük. 22 Baraj, 19 hidroelektrik santrali var. 17 milyon hektar alanı sulayacağız. Bunda önceliklerimiz neler olmalı. Bazı illerimiz bu sulamadan etkileniyor, bazıları etkilenmiyor, sulama dışında kalıyor. Dolayısıyla il bazında yaptığımız bu toplantılarda sizin için, yani Şırnak için Güneydoğu Anadolu Projesi'nin anlamı nedir, bunların yeniden irde-lenmesi gerekiyor. Daha önce yapılmış olan planımız var. 1989 yılında GAP Master Planı. Bilmi-yorum Şırnaklılar olarak siz katılımcıların bundan haberiniz var mı? Bir kısmınızın var bir kıs-mınızın yok. Çünkü hazırlanış şekli farklıydı bu planın. Eğer 2010 yılında yeni bir açılım yap-mak istiyorsak bunun yeni çerçevesinin de çizilmesi gerekiyor. Bunu çizerken de sizlerle birlik-te yapmayı düşüneneceğiz. 1989 yılında tamamlanan Master Plan, daha çok kamu yatırımlarını, sektörleri, finans ihtiyaçlarını belirlemiş ve bunların önceliklerini de ortaya koymuştur. Bir reh-ber dokümandır ve hazırlanırken de daha çok bürokrasi hazırlamıştır. Hazırlanırken yine Böl-ge'de çalışmalar yapılmıştı. Bölge'ye gelip Şanlıurfa'da, diğer illerde yönlendirme kurulları top-lantıları yapılmıştı, ama bunlar hep kısıtlı kalmıştı. Kendi içinde baktığımızda -ki ben teknik ele-man olarak baktığımda bana göre tutarlı bir plan ama sizler katılımcılar olarak baktığımızda-onu pek tutarlı görmeyebilirsiniz. Çünkü bir kesimin anlayışını yansıtıyor. Sizlerin anlayışını yansıtıyor. Bu planı değiştirmemizde Bakanlar Kurulunun talimatı vardı. GAP İdaresi olarak bizim 89'dan beri Bölge'de uygulamalarımız var, oradan edindiğimiz tecrübeler var. Bu tecrübe-ler bize başka şeyler de ifade etti. Dolayısıyla bu planın yeniden gözden geçirilmesini gündeme getirdi. Yani biz GAP İdaresi olarak Güneydoğu Anadolu Projesi'ni su toprak kaynaklarını gelişt-irme projesi olarak anlamıyoruz. Projeden etkilenen insanların yaşam standartını en iyi düze-ye getirmeyi yani insanın ihtiyaçlarına göre plan yapmayı hedefledik. 1995'den itibaren yapmış olduğumuz çeşitli uygulamalar, buradaki yeni kavramlar planın daha çok, sizlerin talepleri doğ-rultusunda yeniden revize edilmesini gündeme getirdi. Yani 89'daki Master Plan kendi içerisinde tutarlıydı belki ama, projeden etkilenen insanlara tutarlı bir bakış açısı sunamamıştır. Şimdi katılımcı planlama diyoruz. Bundan ne amaçlıyoruz. Hükümetin talimatıyla 2010 yılında bitir-meyi hedeflediğimiz GAP Bölge Planı'nı yaparken -ki bunu 10 aylık bir süre içerisinde yapmayı düşünüyoruz- bunun gibi sık sık toplantılar yapacağız Şırnak'ta belki bu kadar kalabalık bir top-lulukla yapmayacağız. Daha özel kesimlerde, daha spesifik konularda, sektör bazında toplantı-lar yapacağız ve temel olarak sizlerin fikirleri alınacak. Yani sizlerin Şırnak ilinin 2010 yılında ne olması gerektiği konusundaki düşünceleriniz nedir? Burada herkesin belli konularda uzman olması gerekmiyor. Sizin de yeni bir bakış açınız vardır. Çünkü burada yaşıyorsunuz. Buranın sorunlarını biliyorsunuz, bunu daha kolay çözebilmek için biz teknik elemanlardan daha farklı

bir bakış açınız oluyor ki bu bizlere çok faydalı olacak. İkincisi birlikte çalışacağız. Katılımcı planlamadan anladığımız; biz sadece bir şey üretmeyeceğiz, sizler de üreteceksiniz ve sizlerin katkısıyla belediyeden tutun, hayvancılığa, diğer projelere, sınır ticareti konusunda, aynı zamanda bu sorunları nasıl çözülmesi konusunda da öneriler getirmenizi bekleyeceğiz. Yani artık her şeyi bizden beklemeyin, biz sizden bekleyeceğiz. Dolayısıyla yaklaşımımız bu şekilde olacak. Bizim size verebileceğimiz destek teknik açıdan olur, önerileri bilimsel bir temele oturtmak olur. Ama önemli olan sizin sorunlarınızın tartışılması, yatırım programlarına gitmesi. Dolayısıyla bir yatırım programı hazırlanacak, bu program yıllık yatırım programlarına dönüşecek, devlet bütçesinde yer alacak. GAP İdaresi, daha önce ifade ettiğim gibi koordinatör bir kuruluş olacak. Yatırım programında diğer kuruluşlar arasında aracı olacağız. Projenin hazırlanmasından uygulanmasına kadarki süreçte sizlere destek vereceğiz. Projeyi sadece hazırlamayacağız, ayrıca uygulamasını da düşüneceğiz. Yani üzerimize düşen, sizleri de yönlendirmek istediğimiz bu proje içerisinde çalışırken uygulamayı da düşüneceğiz. Şırnak'ın şartları çok farklı olabilir. Yani bazı önerileri Gaziantep'e uygulayabiliriz ama Şırnak'ta uygulayamayız. Bazı sosyal ekonomik ne bileyim, diğer faktörler vardır bizim bilmediğimiz. Sizler yaşıyorsunuz, onları da dikkate alarak öneriler getirmeniz gerekiyor. Örneğin bir kanalizasyon projesinin uygulanması burada farklı olabilir, bir hayvancılık projesinin uygulanması çok değişik bir bakış açısı gerektirebilir. Bunları tartışmalıyız. İşte katılımcı planlamadan bizim anladığımız bu. Biz sadece sizinle hükümet arasında, diğer kuruluşlar arasında bir aracı kuruluş olacağız.

Bu süreçte beş tane katılımcılık anlayışımız var. Yani biz burada bilgilendirme, danışma, ortak çalışma, delegasyon, yönetim diye bazı şeyler söyledik. Bunlar size hitap ediyor mu, yani doğru mu? Bu bizim yaklaşımımız. Sizlerin de bu konuda önerileriniz olur. Özellikle beyin fırtınası oturumunda sizlerden bu konudaki görüşlerinizi bekliyoruz. İşte şu anda başlamış olduğumuz bu çalışmalar bir bilgilendirme. Yani biz GAP Bölge Kalkınma Planı'nı katılımcı bir şekilde yapacağız, yöntemimiz bu diye biz toplantılara başladık. Diyarbakır'da, Şanlıurfa'da, Gaziantep'te toplantı yaptık, şimdi de Şırnak'ta yapıyoruz. Diğer bir katılımcı süreç danışma olacak. Yani belli bir noktada sizlerin fikirlerini alacağız. Daha detaylı olarak, genel GAP planı içinde olabilir, Şırnak özelinde olabilir. Önemli olan ortak çalışmalar yapacağız. Mesela tarım sektörü konusunda ilinizde bu konuda etkin olan, fikirleri olan, çalışması olan, uygulaması olan kişilerle küçük gruplar halinde çalışacağız. Bu gibi ortak çalışmalara ağırlık ve önem vereceğiz. Acaba Şırnak'ın kent sorunlarını nasıl çözeceğiz? Sınır ticaretinden bahsetti Ticaret Sanayi Odası başkanı. Sınır ticaretiyle ilgili engeller nelerdir, bunları nasıl aşabiliriz? Sadece öneri değil, aynı zamanda uygulamaya yönelik neler yapabileceğiz konusunda kafa yormamız gerekiyor. Bu konuda biz teknik desteği veririz, politik desteğimizi de veririz ilgili mercilere ulaşmanız için.

Ama yörede siz olduğunuz için, sınır ticaretinden siz etkilendiğiniz için bunun daha iyi noktaya getirilmesi konusunda sizlerin katkılarınız gerekecek. Ve ortak çalışma dediğimiz bu konularda spesifik hususlar grőlecek ve görüşleriniz yansıtılacak.

Bazı konular olacak ki bunları delege edeceğiz. Valiliğimizin alışmaları var eğitim programıyla ilgili, köye dönüş projeleriyle ilgili. Bu işi tamamen Valimize verebiliriz. Bu işi yapın diye sanayi ticaret odasına da veririz. Deriz ki siz bölgedeki özel sektörün gelişmesi için şu tür çalışmaları yapın ve bize getirin. Tüm sorumluluk sizlere ait olacak. Dolayısıyla bu tür bir katılımcı yöntemi (delegasyon) de ortaya koyacağız.

Yönetişim ise, artık varmak istediğimiz nihai bir hedef. Buna 2010 yılında varabilir miyiz bilmiyorum. Bunun için, tabanda demokrasinin oluşması gerekiyor. Yani artık kendi sorununuzu kendiniz tartişıp bu sorunları ilgili mercilere iletcek ya da sorunlarınızı kendiniz çözebilecek bir kurumsal yapıya dnőtrmenizi bekleyeceğiz. şırnak ilinde, ilçelerinde bu plan yapılırken, izleyeceğimiz bu beş yöntem olacaktır. Acaba bu beş yöntem size hitap ediyor mu bunun hakkında da görüşlerinizi, beyin fırtması oturumunda bizlere iletirseniz bize çok işık tutacak. Planın yapılmasında önemli bir aşama. Çünkü bir sloganımız var, herkesi bu plana ortak edeceğiz diye.

İki gündür şırnak üzerinde, yapmış olduğumuz buradaki görüşmelerde temel bazı sorunlar belirledik.. Örneğin hayvancılık ve bunun sorunları, acaba bölgede ilimizde gelişmesi için neler yapalım, alt yapı yeterli mi? Bunların hep tartişılması gerekiyor. Turizmin gelişmesi için; kent-sel altyapının, kentlerin iyi olması, şırnak kentinin içme suyunun, kanalizasyonunun, konutlarının iyi olması lazım. Bunların tartişılması lazım. Belediye Başkanı konut konusunda bizim ihtiyaçlarımızı düşünerek plan yapmalı diyor. Doğru bunu birlikte yapacağız. Ama siz diyeceksiniz ki; "Bizim ihtiyacımız var, buranın sosyal kültürel yapısı böyledir." Bunlar bizim için bir girdi. Dolayısıyla birlikte yaparken bunu oluşturmaya çalışacağız. Mesela hayvancılık konusunda son bir gelişme oldu, onu haber vermek istiyorum. Hayvancılığın desteklenmesine ilişkin bir Bakanlar Kurulu kararı ıktı. Burada şöyle diyor, 2000'le 2004 yılları arasında beş yıl süreyle uygulanacak Őartlarda Tarım Köy İşleri Bakanlığı'ndan onaylanan yem bitkileri üretim projelerinde, çok yıllık yem bitkilerinin yatırım ve işletme giderlerinin % 30'u üreticiye doğrudan ödenecektir. Tek yıllık yem bitkilerinin sadece işletme giderlerinin % 20'si doğrudan üreticiye ödenecektir. Bunlar yeni gelişmeler muhakkak bilginiz vardır da hatırlatmak açısından söylüyorum. Kültür ırkı damızlık gebe dve satın alanlara hayvan fiyatının % 30'u ödenecek, kültür ırkı süt sığıruları için fiyatının % 15'i denecek. Bunlar yeni gelişmeler. Suni tohumlama yapan yeni yetiştiricilere teşvik primi denecek. Suni tohumlama ekipmanlarının kalkınmada öncelikli yörelerde % 50'si diğer illerde ise % 25'i teşvik primi olarak ödenecektir. Bunlar son bir iki ayda Bakan-

lar Kurulu'ndan çıkan hayvancılığın desteklenmesi yönündeki kararlar. Mesela bunları hep tartışmamız gerekiyor. Bakanlar Kurulu acaba doğru bir karar verdi mi. sizlerin fikirleri buraya yansdı mı? İşte plan süreci içerisinde bizim yaklaşımımız bunları da tartışalım. Bakanlar Kurulu'nun doğru karar verebilmesi için sizden gelen fikirlerin orada kanunlaşmasını istiyoruz. Bunu yaparken de tabii biz teknik elemanların bir bakış açımız var. Hep sizlerin görüşlerini alacağız. Ama alırken de bizim kendi bilimsel yaklaşımımızı gözardı etmeyeceğiz. Biz hep sürdürülebilir insani kalkınma diyoruz. Kaya Bey'in konuşmasında ağırlıklı olarak bundan bahsedildi. Sürdürülebilir insani kalkınmanın temeli de, projeden etkilenen insanların ihtiyaçlarına göre plan yapmak. Bunu yaparken bazı kriterlerimiz var. Plan erişebilir olacak, yani herkes bu plana erişmeli. Şırnak ilindeki herkes planın hangi aşamada olduğu konusunda bilgi sahibi olabilir. Ona ulaşabilmeli, katılımcı olmalı, sorunları paylaşmalıyız. Saydam olmalı, çok açık net olmalı, bu plan saklanmamalı, herkese açık olmalı, yerel olmalı, yerel özellikleri yansıtmalı, ulusal önceliklerle bölgesel öncelikler birlikte dikkate alınmalı. Şırnak ilinin öncelikleri de farklı olabilir. Ulusal önceliklerle, bölgesel öncelikler çelişebilir. Ama bizim için önemli olan, bunları hep birlikte tartışıp bunun ortak bir noktasını bulmaktır. Sosyal adaletli, cinsiyet dengeli bir kalkınmayı da oluşturmalıyız. Yani burada bunları da dikkate alan bir yaklaşımı öne sürmemiz gerekiyor. Bunlar bizim temel kriterlerimiz.

İşte biz bu planın iş akımı şemasını ortaya koyduk. 12 tane iş kalemi var. Bu plan yapılırken izleyeceğimiz yöntem: işe başlama toplantıları dediğimiz bu toplantılar. Ondan sonra mevcut koşulların analizini yapmak, daha önceki Master Plan'ı gözden geçireceğiz. Hataları eksikleri nedir, iyi yönleri nedir? Kalkınma ihtiyaçlarını tespit edeceğiz. Ondan sonra hedef stratejileri ortaya koyacağız, senaryolar çizeceğiz, finans ihtiyaçlarını belirleyeceğiz. Özel sektörün rolü ne olmalıdır? Bu kalkınmada onları belirleyeceğiz. Sürdürülebilir kalkınma formülasyonu yani katılımcılık olayı nasıl olmalı? Bunları da tartışacağız. Sonra da planı ortaya koyacağız. Bu 10 aylık sürede ortaya bir doküman çıkacak, aynı zamanda bir yatırım programı ortaya çıkacak ve bunun izleme değerlendirmesini yapacağız. Yani uygulamasını da ortaya koyacağız. Bu bir süreç. Bu sizlere çok teknik gelebilir, kafanızı da karıştırmış olabilirim. Ama bu plan nasıl hazırlanacak, hangi kalemlerde oluşacak konusunda bir fikir vermek açısından bunu ifade ediyorum. Bu konularda da görüşlerinize ihtiyacımız var. Yani bu işte mevcut koşulların analizini yaparken ne bileyim Şırnak ilinin sorunlarını irdelerken yapacağımız çalışmalar neler olabilir? Bu konuda da katkılarınız olabilir, muhtarların yaklaşımları olabilir. Örneğin koyunculuk projesinde diğer tavukçuluk projesinde acaba ne yapılabilir? Yani bunları 12 tane iş kalemi, doğrultusunda birlikte yapacağız. Tabii belli bir süreç olacak. 10 aylık bir süreçte her kalemi sizlerle gelip burada tartışacağız, görüşeceğiz. Mesela örnek vermek istiyorum. Bizim standart alıştığımız Devlet

Planlama Teşkilatının yıllık yatırım programlarına projelerin girmesi. Bunları hep, bizim yaklaşımımızı daha iyi kavramanız açısından örnek veriyorum. Biz biraz daha farklı çalışıyoruz. Bu çalışmada projeler tespit edilecek ama uygulayacak kuruluşlar yerel idareler olacak gibi. Mesele hayvancılığın geliştirilmesi konusunda Ziraat Odası sorumlu olmalı, bütçeden para ona aktarılmalı, denetlemesini de başka bir kurum yapabilir. Sanayi gelişmesi konusu Organize Sanayi Bölge Müdürüne verilebilir. Kentsel çevrenin korunmasında buradaki sivil toplum örgütleri var, onlara verilebilir. Kültür varlıklarının geliştirilmesini, turizmin gelişmesini de Kültür Vakfı vardır mesela bilemiyorum ama bu tür vakıf veya organizasyon üstlenebilir. Yani ille devletin kuruluşlarının yapacağı diye bir yaklaşım yok. Buradaki temsilciler, yerel idareler, Valimiz, Belediye Başkanımız, Sanayi Ticaret Odaları, Ziraat Odaları projelerin yapılmasından, uygulanmasından sorumlu olmalıdır. Bizim yaklaşımımız, katılımcılıktan anladığımız bu. Yatırım programına girerken de bu şekilde girmesini istiyoruz. Genel bir GAP Bölge Planı da zaten yapılacak. Ama önemli olan buradan gelen bu modelleme ile bu dediğimiz projelere ulaşmak ve bu projelerde sizlerin görev alması.

Özetlersem bu plan ortaya çıkarken bir paylaşma olacak, paylaşırken üreteceğiz birlikte, analiz edeceğiz, birlikte planlayacağız. Birlikte eyleme geçireceğiz, uygulamasını yapacağız. GAP İdaresi olarak yaklaşımımız bu, Ağırlıklı olarak görev sizlere düşecek, sizler bizi ne kadar yönlendirirseniz, bu ortak çalışmalarla ne ortaya çıkarsa, onlar plana yansiyacak. Onun için tüm Şırnak merkezi, ilçeleri, kaymakamlarımız, valiliğimiz, belediye başkanlarımız, buna duyarlı olmalı ve sorunlarını yansıtmalı. Sizlerden beklediğimiz bu ve bundan sonraki yapacağımız diğer küçük grup çalışmalarından buna doğru kayacağız.

Beni dinlediğiniz için hepinize teşekkür ediyorum. Öğleden sonraki oturumda benim bu çerçevesini çizdiğim bu konular hakkında da görüşlerinizi bekliyoruz, teşekkür ediyorum.

Savaş DEMİRTAN :

Sayın Özbilen'e teşekkür ediyorum. Sırada yine konuya değişik bir açıdan yaklaşacak olan GAP Bölge Kalkınma Planı Sosyal Planlama grup yöneticisi sayın Ahmet Saltık'ı konuşmalarını yapmak üzere kürsüye davet ediyorum .

Doç. Dr. Ahmet SALTİK (GAP Bölge Kalkınma Planı Sosyal Planlama Grup Yöneticisi) :

Sayın Valim, Belediye Başkanım başta değerli Şırnaklılar olmak üzere tüm katılımcılara saygılarımı sunuyorum. Ben bu kürsüde siyasi bir kimlikle değil idareci bir kimlikle de değil daha çok kalkınmacı bir kimlik ile konuşmak istiyorum. Bunu şu açıdan gerekli görüyorum. Kalkınma-

cı kimliği derken mutlaka geçmişten ders almak gerekiyor. Geçmişten ders almayan bir toplumda kurumlar, kuruluşlar, geleceği de doğru dürüst planlamıyor ve basit daire bir kısır döngü sürüp gidiyor. O nedenle biraz öz eleştirel yaklaşmamız gerekiyor bu konulara. Bu sadece bizim kendi gerçeğimiz için değil, bölgesel ve ülkesel gerçeğimiz için değil, bütün dünya için de geçerli. Bugün dünyadaki kalkınma projelerine baktığımızda genellikle başarılı sonuçlar elde edilemediğini görüyoruz. Yani dünyadaki kalkınma uygulamaları maalesef beklenen sonuçları veremiyor. Kaynaklar etkin kullanılmıyor ve toplum arasındaki ve toplumun kendi içindeki uçurumlar giderek çoğalıyor, artıyor. Bugün 2000 yılı başında dünyadaki açlık sınırı altında yaşayan insan sayısı 1.2 milyar. Bundan 20 yıl önce bu 8 milyon civarındaydı. Yani giderek iyileşmeden ziyade kötüleşmeye gidiyor. Dünya coğrafyasına baktığımız zaman ve bu coğrafya içerisinde özellikle güney ülkeleri yani bizim de içinde yer aldığımız ülkeler maalesef diğer ülkelere daha fazla bağımlı hale geliyor ve kendi sorunlarını bir türlü çözemeyen bir kısır döngü içerisinde yaşamaya devam ediyor. Peki çözüm ne olmalı. Yani bazı değerleri, yaklaşımları, politikaları stratejilerini değiştirmemiz gerekiyor. Bugün dünyanın bütün kalkınma kuruluşları hatta bütün finans kuruluşları bu soruya yanıt arıyor. Kaynakları nasıl etkin kullanabiliriz, ülke içindeki gelir grupları arasındaki uçurumu nasıl azaltabiliriz, açlığa işsizliğe nasıl çözüm bulabiliriz? Çünkü bu sorunlar çözülmediği takdirde ister istemez kuzeyin zengin ülkeleri ile güneyin fakir ülkeleri arasındaki gerilim artacaktır ve bu da tabii toplumsal ve politik açıdan, giderek ideolojik açıdan ciddi sorunlara yol açacaktır. Bu nedenle bundan önceki kalkınma yaklaşımlarında sadece sanayileşmeye dayalı, sadece ekonomik büyümeye dayalı sanayileşme politikalarında köklü bir değişiklik yapma gereği doğuyor. Bu nedenle bir kısım kalkınmacı, bugün ekonomik büyümeyi ön plana çıkaran kalkınma anlayışı yerine, sanayileşmeyi ön plana çıkaran kalkınma anlayışı yerine, köylerden kentlere göçü teşvik eden ve ucuz iş gücüne dayalı bir sanayileşmeyi teşvik eden bir kalkınma diye bir kavram etrafında sorunları tanımlamaya başlıyor. Dengeli kalkınma nedir? Dengeli kalkınmada kesinlikle alt yapının geliştirilmesi gerekiyor. İstihdam yaratılması gerekiyor, fakat en başta işsizliğin ve yoksulluğun ortadan kaldırılması gerekiyor. Ve ayrıca bunla da yetinmeyip, temel hizmetlerden yasal haklar da dahil, insan hakları da dahil temel hizmetlerden bütün insanların eşit şekilde yararlanmasını belirli bir hakkaniyet içerisinde, belirli bir fırsat eşitliği içerisinde bütün bu yurttaşların birlikte karar vermesi, birlikte davranması ve daha eşitçi, daha demokratik bir sisteme ulaşması gerekiyor. Bu sağlanmadığı takdirde dengeli kalkınma da mümkün olmuyor. Dolayısıyla demokrasi ve insan hakları dahil dengeli kalkınmanın temel unsurlarını bu şekilde tanımlanabiliriz diyebiliriz.

GAP Bölge Kalkınma Projesi'nde neler oluyor? Geçmişe dönüp bir baktığımızda (10-15 yıl önceye), GAP Master Planı'nda insan unsurunun ihmal edildiğini görüyoruz. Yani daha çok fiziki

yatırımlar, büyük yatırımlar, büyük barajlar, enerji üretimi, sulama sistemleri vesaire. Fakat bu tür bir yaklaşımın, yaygın bir kalkınma anlayışını gerçekleştirmediği, biraz önce tanımlamaya çalıştığım unsurları bütünüyle ele alamadığı ortaya çıkıyor. Örneğin siz sürdürülebilir bir kalkınmadan söz ediyorsanız, insanı merkez alan demokratik bir kalkınmadan söz ediyorsanız kesinlikle bütün kesimlerin bu olanaklardan şöyle ya da böyle dengeli bir şekilde kalkınmasını, bu kaynaklara ulaşmasını önceden kabul ediyorsunuz demektir. Fakat bu açıdan bakıldığında maalesef GAP Bölgesi'nde işsizlik oranı son derece fazla. Bugün aktif nüfusun Diyarbakır'da yapılan bir araştırmaya göre % 40'a ulaştığı söyleniyor. Göç son derece ciddi bir problem olarak devam ediyor. Göçün beraberinde getirdiği tarımsal sektördeki verim düşüklüğü yanında, ailedeki kadının iş yükü son derece artıyor. Dolayısıyla sürdürülebilir bir kalkınma için GAP perspektifinden geçmişe baktığımızda birçok eksiklikler görüyoruz ve yeni planlama anlayışı bu eksiklikleri tamamlamaya yönelik olarak bir seri çalışmayı planlamakta.

GAP her ne kadar bir sulama projesi değilse de su çok önemli. Sürdürülebilir kalkınmada iki temel alan var. Yeni yaklaşım da bunlardan birisi. İnsan kaynaklarının geliştirilmesi, sayın Valim de değindiler, yani eğitime önem vermeden, kendine güven duygusunu arttırmadan insanlarda kalkınmayı sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmeniz mümkün değil. Yani birincisi insan kaynaklarının geliştirilmesi. İnsan kaynakları açısından maşallah çok olumlu bir durumdayız bir açıdan. İki gündür bu yörede dolaşıyorum. Uludere'deydim. Sayın Kaymakamımla da görüştüm. Her karşılaştığım kişiye kaç kardeşin var diye sorduğumda 9'la 8'le 14 arasında değişiyor. Yani ailede nüfus son derece önemli, fakat bu nüfusa sahip olmak tek başına yetmiyor. Bu nüfusu beslemek gerekiyor ve etkin olacak kalkınma amaçları doğrultusunda onları seferber etmek gerekiyor. Dolayısıyla birinci olan insan kaynakları. İnsan kaynakları deyince başta eğitim ve örgütlü davranış gerekiyor. Genellikle biz toplum olarak örgütlü davranıştan korkuyoruz çekiniyoruz.

İzin verirseniz bir anımı anlatmak isterim. 1982 yılında Van'da bir sayın Generalle konuşuyoruz. O zamanlarda mensubu bulunduğum Türkiye Kalkınma Vakfı ne iş yapar diye bana sordu. Ben de kırsal alanda küçük küçük modeller geliştirir ve halkın daha örgütlü davranmasını teşvik eder dediğimde, "yahu kardeşim biz bu örgütlerle mücadele etmeye çalışıyoruz siz örgütlü davranışı teşvik ediyorsunuz" demiştir. Kalkınmacı isek yani kalkınma yapmak istiyorsak insandaki yaratıcı potansiyeli ortaya çıkarmamız gerekiyor. Yani örgütlenmeyi teşvik etmemiz gerekiyor. Bunu kalkınma amaçları doğrultusunda yapmadığımız takdirde başka amaçlar doğrultusunda örgütler çalışmaya başlıyor. Bu örgütlü davranışta, insan kaynaklarının geliştirilmesinde eğitime paralel olarak örgütlü davranışın geliştirilmesi ikinci temel aktivite oluyor diye düşünüyorum.

Bir diğ er alan do ğ al kaynakların geliştirilmesi. Sürdürülebilir kalkınma a çısından bugün GAP'ın ge çmişine baktığımız zaman burada da birçok eksiklik görüyoruz. Yani do ğ al kaynakların toprak erozyonunu önlemesine yönelik a ğaçlandırma çalışmalarının yeterince yapılmadı ğı, teraslama tekniklerinin yeterince kullanılmadı ğı, meraların ve üst havzaların yeterince ele alınmadığını görüyoruz. Bu da tabii barajların ömrünü azaltıyor. Yapılan hesaplamalarda 10 yıl ömrü kısılan bir baraj, bakıyorsunuz milyarlarca dolarlık zarara sebep olabiliyor. Dolayısıyla, do ğ al kaynakları etkin kullanmamız lazım. Yani başta su kaynakları, ormanlar, meralar, özellikle meralar. Özellikle meralar diyorum. Çünkü; geleneksel hayvancılı ğ a dayalı bir ekonominin yaygın oldu ğ u içinde bulunduğumuz bölgelerde yörelerde bu son derece önem taşıyor. Bu konuda tabii bazı iyileştirmelerimiz var. Çünkü zorunlu göçten dolayı do ğ a üzerindeki, meralar üzerindeki baskı azaldığı için tabii yeniden canlandı. Fakat bu kez insan yok ama kalkınma insan için meraları, ormanları iyileştirebiliriz. Bütün mesele, oradan insanları çekerseniz, hayvanları çekerseniz do ğ a kendi kendini toplarlıyor. Yani do ğ anın düşmanı en fazla insandır. Dolayısıyla ř u anda biz avantajlı durumdayız. Bir bakımdan yani meralar ve ormanlar ve bitki örtüsü daha bir canlanmıştır. Bu kez insan unsuru a çısından bakıldığında o kaynakları kullanacak olan insanlar yoktur. Onun için geri dönüş projeleri bence çok önemlidir ve bu geri dönüş projeleri içerisinde bu do ğ al kaynakları nasıl daha etkin yönetebiliriz sorusuna da cevap bulmamız gerekiyor. Dolayısıyla ge çmiş programlarda ihmal edilen bu iki alandaki faaliyetleri başta insan olmak üzere, çünkü insan herşeyin belirleyicisi yaratıcısı o, başta insan olmak üzere kaynaklarımızı etkin kullanmamız gerekiyor. Fakat insan deyince, tabii GAP Bölgesi'nde, özellikle GAP Bölgesi'nde de ğ il, bütün dünyada, bütün ülkede yani insan deyince böyle soyut bir kavram de ğ il. Yani sosyolojik a çıdan bakıldığında bazı insanlar kaynaklara daha fazla erişebiliyor. Bazıları daha az erişebiliyor. Bazı insanlar o kadar fazla işi var ki yetişemiyor, bazı insanların hiç işi yok, bazı insanların olağüstü fazla toprağı var, bunları kiraya veriyor, ortakçya veriyor, kendisi İstanbul'da ya da Ankara'da yaşıyor. Fakat bazıları toprakta ortakçılık yapıyor. Bugün bazı bölgelerde % 40'a kadar, mülkiyet a çısından bakıldığında topraksız hanelerimiz vardır. Genel olarak GAP Bölgesi'ne bakıldığında bu oran % 25'lere çıkmaktadır. Dolayısıyla insan deyince her insan eşit de ğ il, yani eşit doğuyoruz ama eşit de ğ iliz. Dolayısıyla sürdürülebilir kalkınma a çısından olaya yaklaşıldığında, kesinlikle kalkınmaya en fazla muhtaç olan kesimlere yönelmemiz gerekiyor. Şimdiye kadar bu bölgede yapılan uygulamalar maalesef bunun tersini gösteriyor, yani teşvikler ve krediler do ğ ru adreslere gitmemiş ve etkin kullanılmamıştır. Bakın yol kenarlarında sayısız ölü yatırımlar vardır. Besi ahırları vs. Bunlar hep teşvikten yararlanmıştır. Dolayısıyla konu kaynak sorunu de ğ ildir, para sorunu de ğ ildir, konu do ğ ru bir yaklaşım meselesidir. Para var kaynak var. Yani 70 milyon kadar nüfus çalışıyor, yurtdışında milyonlarca insanımız var. Yani iyi kötü ihracatımız var, yani kaynak var fakat sorun kalkınma politikalarında ve stratejilerinde

---

daha çok gerçek girişimciye yönelik teşvik sistemleri uygulamak. Küçük üreticileri belki bir araya getirmek suretiyle bir ölçüğe ulaşmak gerekiyor. Dolayısıyla insan deyince GAP Bölgesi'nde öncelikle genç nüfus, işsiz nüfus ve kadınları öncelikle dikkate almamız gerekiyor.

GAP Master Planı kavramını kullanmıyoruz artık. Yani GAP Kalkınma Planı. Daha çok konuya bu açılarından bakmak istiyorum. GAP İdaresi büyük girişimciye karşı değil. Büyük yatırımlara karşı değil, fakat büyük yatırımcı zaten kendi işini iyi kötü götürüyor, ama küçük üreticinin ciddi sorunları var, kadınların son derece ciddi sorunları var, ciddi yükleri var. Oysa kadınlar toplumun % 50'sini oluşturuyor ve ücretsiz emek. Soruyorum annen kaçta yatıyor, kaçta kalkıyor. Akşam 9'da yatar, sabah 4'de uyanır, şunu yapar. Yani kadınlarımızın bu durumunu düzeltmediğimiz taktirde kalkınmayı da gerçekleştirmeniz mümkün değil, yani sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmeniz mümkün değil, yoksa herkes kalkınma yapıyor, dengesiz kalkınma sağlayabiliriz. Ama madem GAP İdaresi yeni bir yaklaşımla olaya bakmaktadır. O halde muhtaç kesimlere yönelik, dikkatlerini o yönde yoğunlaştırmak durumundadır ve bunlar arasında da işsizler ve imkanlara yani kamu imkanlarına ulaşmada en fazla güçlük çeken kesimlere yönelmek durumundadır. En azından GAP planlama heyeti hangi politik endişenin dışında bilimsel olarak olayı bu şekilde görmektedir. Çok daha sıkıştırırsanız ben olayı böyle görmekteyim, bir başka konu herşeyi böyle ekonomik açıdan yani fizibil mi yani yapılabilir mi diye bakıyoruz, konuyu kesinlikle bir gelir gider dengesiyle göremeyiz her zaman. İşte şu kadar yatırım, şu kadar getiri aradaki fark bu, bu mantık çok ticari bir mantıktır ve özellikle içinde çalıştığımız bu bölgede bu mantık yetersizdir. Bir de insanların arzu ettikleri, yapmak istedikleri işler var yani. Ankara'dan neyi nasıl yapacağını planlayıp bunu empoze etmek yerine insanların arzu ettiği işleri yeniden planlamamız gerekiyor. Bu yöredeki insanın kalbi ruhu hayvancılıktadır. Kime sorsan bunu söylüyor, o halde hayvancılık üzerinde ciddi şekilde durmanız gerekiyor, sınır ticareti deniliyor tabii çok önemli ve burada küçükler büyükler yani yararlananlar farklı ama o konu üzerinde durmak, yeni mekanizmalar daha etkin çalışacak mekanizmalar kurmamız gerekiyor. Dolayısıyla yüksek maliyetli yatırımlar yerine gelecek 10, 12 yıl ya da 15 yıl için küçük küçük yatırım ve insanları yerinde mutlu etmeyi yerinde tutmayı kimseye zorla yerinde dur demeyiz. Ama kim yerinde mutlu olmak istiyorsa onlara destek sağlamamız gerekiyor. Büyük büyük barajlar büyük fiziki artırımlar yerine küçük küçük binlerce projeyi alanlara yaymamız gerekiyor. Biz insanlarımızı böyle kazanabiliriz diye düşünüyorum. Yani planlama grubunun bir üyesi olarak bunu özellikle ifade etmek istiyorum. Büyük yatırımlar büyük sorunlarımızı büyük işsizlik sorunumuzu çözmez, bugün GAP bölgesel kalkınma projesi diyoruz, enerji üretimindeki gerçekleşme % 80 tarla içi sulama sistemlerindeki gerçekleşme bir ifadeye göre % 9, bir ifadeye göre % 13. Dolayısıyla enerjiyi de daha çok batı kullandığına göre bu ulusal bir projedir. Fakat bu ulusal

projenin bu çıktısını bölgesel kalkınma lehine kullanmak da mümkündür, enerji gelirlerinden belirli bir miktar fon ayrılmak suretiyle bu fon biraz önce söylediğim küçük projelerin desteklenmesinde kullanılabilir pekala. Kullanılabilir yani burada ulusal bölgesel çelişkinin vurgulamak istemiyorum. Yani her çelişkinin bir olumlu yanı da olabilir. Yani batıda daha çok sanayileşmiş bölgelerimizde bu enerji kullanılıyorsa hidroelektrik enerjisi elektrik enerjisi onun bedelini birilerinin ödeyip buradaki halkın lehine o bedelin kullanılması gerekiyor. Fakat bu, bir bakış açısı yani, kesinlikle para ve kaynak değil. Yani kaynak ve paraya takılıyoruz insan unsurunu ihmal ediyoruz. Oysa her şeyin üreticisi yaratıcısı insandır. İnsandaki yaratıcı potansiyeli ortaya çıkarmamız gerekiyor. Dolayısıyla yeni bakış penceresinden olaya yaklaştığımızda bu söylediğim insan unsurunu örgütlü davranışı en fazla muhtaç olanlara yönelik davranmayı temel ilke olarak kabul etmemiz gerekiyor. Bir diğer konu da katılımcılık, kesinlikle demokrasiden korkmamız gerekiyor. Demokrasi son derece önemli demokrasi yoksa kalkınma yok, yani halk temsilcileri aracılığıyla bilim adamlarıyla, politikacılarıyla, idarecilerle işbirliği yapacaklardır. Yok bunun başka yolu. Yani kalkınma olayı birlikte öğrenme olayıdır. Birlikte öğrenme sürecidir. Hiç kimse diğerlerinden daha fazla bilmiyor. Bugün üç fakülte bitirmiş insanı götürün Uludere'nin köylerinde yaşasın bakalım yaşayabilecek mi? Ama oradaki insanlar yaşıyor. Yani bu son derece önemli bir şey. Yani biz büyük kentlerde büyük kalkınma dünyayı kurtarıyoruz. Fakat küçük insanların sorunlarına bir çare bulamıyoruz, dolayısıyla yeni kalkınma planı oluştururken bu insan unsuru ve katılımcılığa son derece önem verilmektedir. Yani birbirimizi dinlememiz gerekiyor. Bunun önünde tabii engellerimiz var, yani katılımcılığın önünde Sayın Valim de söylediler tabii çok benim gibi böyle çok daha rahat konuşamayabilirler ama ben konuşabilirim. Burada son derece katılımcılığın önünde engeller vardır, bunlardan bir tanesi, de bürokratik davranışlar. Ben de bürokrat bir aileden geliyorum. Yani büyük küçük, hepimiz genellikle olumsuz dilde buna alışmışız, eğitimimiz de böyle. Ziraat Fakültesinden mezun oluyoruz, yani armut ağacını ve erik ağacını ayırt edemiyoruz. Yani eğitimimiz böyle yani tabanda, yani sahada, alanda çalışmaya önem veren bir eğitim sistemimiz yok ve devamlı biz böyle yönetmeye özendiriliyoruz. Yani insanlar üzerinde nasıl egemen olacaksınız diye bize o teklifler öğretiliyor. fakat bölgesel kalkınma diyorsak, demokrasi diyorsak, bu yaklaşımı sorgulamamız gerekiyor. Bu ikinci engel. Üçüncü engel, tabii bölgede kuşkusuz sosyal yapıdan kaynaklanan, geleneklerden, töreden kaynaklanan yüzyıllarca geçmiş olan bazı birikimler kültürel kalıplar vardır, bunlar hemen değişmez. Değişmesi de gerekmez, yani böyle birşey söylersek bilimsellikle çelişkiye düşeriz. Bunlara tabii saygı duyacağız. Fakat bu geçmişin kalıplarını nasıl yeni kalkınma düzenlerine adapte edeceğiz. Onlar üzerinde durmamız gerekiyor, bunlar yapısal ve tabii en büyük engel yanlış uygulamalardan kaynaklanıyor, biraz önce söyledim. Yani politikalar yanlış, uygulamalar yanlış. Bu sadece bizim toplumumuzun sorunu değil. Yani bütün dünyanın sorunu - ciddi olarak lütfen

kabul edin. Çünkü tarayım bütün kaynakları, herkes katılımcılığı nasıl sağlayacağız diye düşünüyorum, herkes hiç kimse ben demokrat değilim demiyor. Çünkü bunlar üst değerlerdir. Fakat demokrasiyi uygulamaya kalktığında yani aynı başarıyla süremiyoruz. Yani herkes üst değerlerde evet tamam "biz demokratız, biz katılımcıyız, biz sürdürülebilir kalkınmacıyız" diyoruz ama, bunu uygulamaya geçiremiyoruz. Ben bu duygu ve düşüncelerle bitireceğim sözü . Fakat son olarak iki soru sormak istiyorum. Burada bu grup ve öğleden sonraki grup ve daha sonra bize iştirak edecek olan gruplardan bence şu sorulara yanıt aramalıyız. Bunlardan bir tanesi bu sessiz çoğunluğun planlama süreçlerine katılımını nasıl sağlayabiliriz. Yani biz burada konuşuyoruz da yani sizlerin de kesinlikle görüşleri vardır. Yani biz halkı - halk derken demin söylediğim anlamda yani işsizler küçük toprak sahipleri, hayvancılar, küçük ticaret erbabı, büyük sanayici, özel sektör, kamu kuruluşları- nasıl bunları bu sürece katabiliriz, ve ancak hepsini katabildikten sonra ortak makul zeminde buluşabiliriz. Yani şunu ya da bunu dışlamak değil bu konuda bence sizlerden de somut bazı öneriler gelirse planlama ekibinin işini kolaylaştırabiliriz diye düşünüyorum. İkinci yani çok basit bir soru ama herkes yani bizim bölgemizin üç temel sorunu nedir diye sorduğunda ne cevap verebilir acaba. Yani üç temel sorun. Antep'in sorunuyla tabi Şırnak'ın sorunları da biraz değişik. Dolayısıyla bölgede kendi içinde homojen o nedenle planlama ekibi alt bölgelere ayrılma sureti ile o bölge üzerinde bazı öneriler geliştirilmeli daha doğru bir varsayım olarak kabul ediliyor, dolayısıyla üç temel sorun nedir ve son ikisi bizler daha çok hangi kişi kurum ve kuruluşlarla temas kurmalı ve işbirliği yapmalıyız. Yani bu planlama süreçlerinde yani muhtarlarla mı doğrudan köylülerle mi ne bileyim. Yani bu konularda da sizlerin desteklerine ihtiyacımız var, ve son olarak dünyadaki bölgesel kalkınma projelerine baktığımızda mali düzeyde bazı örgütlemelere gittiğini görüyoruz. Örneğin burada da GAP Bölgesel Kalkınma delegasyonu Şırnak'ta kurulsun. Bizlerle, GAP idaresiyle, Ankara'yla orada böyle bir temas için iyi olur. Yani herkesi her zaman bir araya getirmek mümkün değil, yani halkın temsilcileri onların arasından seçilmiş kişilerden oluşan bir kurul oluşturulsun her ilde acaba bu çalışabilir etkin olabilir mi? Bir de bu konuda biraz düşünmenizi rica ediyoruz ve bu soruların da bize ışık tutacağını zannediyorum. Vaktinizi aldım. Fakat baştan söyleyeyim nasıl konuşacağımı, yani çok sistemli değil ve okuyarak değil. Yazısız ve doğrudan direkt olarak konuşmak istedim. Dinlediğiniz için teşekkür ederim, sağolun

Savaş DEMİRTAN :

Sayın Ahmet SALTİK'a teşekkür ediyoruz. Değerli katılımcılar elinizdeki oturum programlarında da belirttiği bir şekilde toplantımızı dört bölüm halinde tertip etmiştik. Şu an üçüncü bölüme geldik. Üçüncü bölümde Şırnak'taki başarılı çalışmaların bir açıklaması şeklinde geçecek ve ben bu anlamda Şırnak'taki değerli yatırımlarıyla hepimizin yakından tanıdığı sayın Kamil İl-

han'ı ilimize tavukçuluk konusunda konuşmasını yapmak üzere kürsüye davet ediyorum.

Kamil İLHAN (Şırnak Tavukçuluk) :

Sayın Valim, Sayın Belediye Başkanım, çok değerli konuklar ve değerli Şırnak halkı , GAP Kalkınma Planı detayları böyle bir toplantının Şırnak'ta düzenlenmesini sağlayan yöneticilerimize saygılarımı sunuyorum. Böyle toplantıların düzenlenmesinin büyük yarar sağlayacağına inancımız tamdır, bununla yetinmeyip bu sürece topyekün destek olmamız lazım. Hatta birey olarak sorumluluk almamız gerekir. Bu anlayış ilimiz ve ülkemiz ekonomisine güç katacaktır. Ekonomik ve fiziki zorluklar içerisinde bulunan Şırnak'ımızda 1998 yılında Şırnak Tavukçuluk ve tesisini kurdum. Bu bölgede her türlü riski göze alarak kurmak istediğim tavukçuluk tesisinin Şırnak'ımızda hayırlı olması için gereken herşeyi yapmak istedim. GAP bölgesi içerisinde bulunan ilimiz üretmeden tüketen tek ildir. Bu nedenle yumurta ve diğer hayvansal ürünleri il dışından veya Bölge dışından karşılanması beni bu tesisi kurma konusunda kamçılamıştır. Şırnak'ta tavukçuluğun gelişmemesi için, hiçbir neden yoktur. Coğrafi özellikleri gereği ve iklim şartları gereği kültür ırkı hayvancılığın gelişmemesi için hiçbir neden yoktur. Bunun için kültür ırkı hayvancılığının gelişimi açısından yetiştiricilere her türlü desteğin sağlanması gerekmektedir. Bu çerçevede tavukçuluk yapmak isteyenlere bröyler yumurtacı gibi teknik özellikleri olan tavukların yetiştiricilere üç beş bin kapasiteli olmak kaydıyla birimlere köylere ve yeni kurulacak köylülerimize belli bir eğitimden geçildikten sonra gerekli yetiştirici dersleri verildikten sonra yapışlet- devret modeliyle yapılmasında en büyük yararı olacaktır. Şırnak'ımız bin kişiden bir kişinin üniversite mezunu olduğu Şırnak'ımızda, kendi başına bu gibi işletmeleri yapması mümkün değil, Şırnak mezbananesi olmayan bir ildir. Kesimhanesi, yem fabrikası ve hayvancılığı yönlendirici hiçbir tesis mevcut değildir. Şırnak'a on kişinin önüne onar tane koyun dağıtmak suretiyle hadi hayvancılığı yürütün bir tane veteriner bir tane ziraat mühendisi altına bir araba buyrun kardeşim al sana koyun hayvancılık yap, bununla hayvancılığın yürütmesi mümkün değildir, önce bir altyapının yapılması gerekir, insanların en yakın mesafeden yem alması gerekmektedir, hayvanlarını değerlendireceği tesislerin olması gerekmektedir. Şırnak'ta süt sığırcılığı arıcılık ve besi hayvancılığını teknik kapasitesi yüksek görevlileri tarafından belli bir eğitimden geçildikten sonra yetiştiricilere gerekli dersler verildikten sonra ve gerekli destek sağlandıktan sonra yapılmalıdır. Terör nedeniyle daha önce yapılamayan Antep fıstığı aşılama çalışmaları Şırnak'ta tekrar hayata geçirilmelidir. Kobiler bankalar kanalıyla değil KOBİ olmak isteyen esnafımız altı aydan aşağı bir süre içerisinde kredi alamamaktadır. Zaten 30 milyarı olan bir insan beş defa Ankara'ya geldiği zaman % 20 % 30'luk ek faize neden olmaktadır. Bu KOBİ'lerin yürütülmesi amacıyla örtülü ödenek usulüyle illerde mülki idare amirlerinin oluşturacağı bir komisyon tarafından verilmesi gerekmektedir. İlimizde bin kişiden bir kişinin üniversite mezunu olduğu bir

yerde bir Hayvan Sağlık Meslek Lisesi, bir Ziraat Meslek Lisesi bir Veteriner Meslek Yüksek Okulunun açılması şarttır. Coğrafi özellikleri gereği hayvancılık merkezi olacaksa bunların önceden yapılması gerekiyor. Bitkisel tarıma elverişli ilçelerimizde çiftçilerimize tarım teknikleri konusunda gerekli eğitim verilmelidir. Kalite tarım kaliteli teknolojik sağlıklı verimli hayvan enerji ve protein kaynakları olan et süt yumurta çocuklarımıza sağlık ve enerji verecektir. Buna bağlı olarak yüksek beyin gücü ve beyinlerinin yönettiği bir Türkiye olacaktır, bana bugüne kadar yaptığım çalışmalarda her bir desteğini esirgemeyen sayın Valime ve bütün Şırnak halkına saygılarımı sunuyorum, tekrar hepimizi sevgiyle selamlıyorum, tabi 1990'lı yılların başından itibaren bölgedeki yaygın terör olayları, bölücü terör örgütünün artan aktivitesi ve şiddet eylemleri bölgede olduğu gibi en çok bizim ilimizdeki her türlü hizmeti eğitim, sağlık, altyapı, enerji, her türlü kamu hizmetini ve buna bağlı olarak da bugün şurada konuştuğumuz hayvancılığı, arıcılığı ve diğer ekonomik aktiviteleri olumsuz yönde etkilemiş, yani terör örgütü bu insanlara acı ve ısrar vermiş, ekmeğini elinden almış, lokmasını elinden almış ve bu sıkıntıları yaratmış eğitimle ilgili olarak da eğitimde bu hizmetlerin parçası bir ögesi olarak da tüm eğitim hizmetlerini fevkalade menfi yönde etkilemiştir. Terör olayları nedeniyle kırsaldaki okullar kapanmış can güvenliği nedeniyle oralara öğretmen gönderilememiştir. İnsanlar göç etmiş, geldikleri noktalarda çocuklarını okullara gönderememişler ve bu anlamda yaklaşık 1997-1996 yıllarında örgütün şiddet ve terör faaliyetlerini düşme noktasına gelene kadar bu böyle devam edegelmiş, o yıldan sonra bölgedeki eğitim faaliyetlerinin yeniden canlandırılması ve eğitimin kalitesini yükseltilmesi amacı ile gerek merkezi hükümetin ve Milli Eğitim Bakanlığının bütçe imkanlarının gerekse yerel kaynaklar süratle faaliyete geçirilerek bölgedeki eğitimin kalitesini yükseltilmesine yönelik olarak başta fiziki alt yapı olmak üzere diğer faaliyetlere ağırlık verilmiş, özellikle 8 yıl ilköğretimin zorunlu olarak uygulanmasına yönelik yasanın da yürürlüğe girmesiyle birlikte ilimizde görev yapan sayın Valilerimiz bu anlamdaki gayretlerini daha da yoğunlaştırmışlar. Bu anlamda yerel kaynaklarla Şırnak ilinde 492 derslik gerçekleştirilmiş. Nedir yerel kaynaklar diye sorduğunuzda işte Şırnak İl ve İlçelerini Geliştirme Vakfının kaynakları ile Şırnak ilinde 492 derslik hizmete açılmıştır. Yine fiziki alt yapının iyileştirilmesi anlamında bu vakıf kaynakları ile 310 yataklı öğretmen evi hayata geçirilme aşamasına getirilmiş. Yine aynı kaynaklarla okulların diğer eksiklikleri aksaklıkları ve noksanlıkların giderilme noktasında büyük aşama kaydedilmiştir. Bu fiziki alt yapı ile devam edilirken yine aynı kaynaklarla bu bölgenin, bu bölgedeki çocukların diğer illerdeki çocuklarla yarışındaki noksanlığını eksikliğini gidermek amacı ile vakıf imkanları ile dersane açılmış ve halen 165 öğrenci o vakıf dershanesinde hazırlık kurslarına tabi tutulmuş. Bu çerçevede eğitim hizmetleri olarak yine ifade etmek istiyorum. Vakfımız imkanları ile 270 yükseköğrenim öğrencisine fiilen burs verilme hizmetleri devam etmektedir. Teşekkür eder, saygılar sunarım.

Hüseyin BAŞKAYA (Şırnak Valisi) :

Şırnak'ın kitle örgütlerine ve tüm Şırnak'lılara teşekkür ediyorum. Tüm kamu hizmetlerinde olduğu gibi eğitim hizmetlerinde de, 1990'lı yılların başından beri devam eden terör olaylarının yarattığı sorunlar etkili olmuştur. Yapılan güzel hizmetlere rağmen, 8 yıllık eğitim kanunu ile ön görülen standardı Şırnak şartlarında tutturabilmemiz için 27 ilköğretim okulu ile 252 dersliğe ihtiyaç duyulmaktadır. Sınıfların ortalama mevcudu 61'dir ve derslikler hizmete girdiğinde derslik başına düşen öğrenci sayısı yaklaşık 30 civarında olacaktır. Tabii sadece fiziki alt yapıyı tamamlamak yetmiyor. Şu anda, Şırnak'ta öğretmen açığı geçen yıllara göre büyük ölçüde tamamlanmasına rağmen, 99-2000 yılı rakamları ile yaklaşık 300 civarında sınıf öğretmenine ihtiyaç duyulmaktadır. Bunlar gerçekleştiğinde eğitimin kalitesinin ve eğitim hizmetlerinin standardının daha iyiye gideceğine inanıyorum.

Bu arada köye dönüşle ilgili olarak da birkaç cümle söyleyerek yapmak istediklerimizi ifade etmek isterim. Terör eylemlerinin şiddeti artınca insanlar malının mülkünün değil canının derdine düşmüştür. Bu sebepten dolayı da yerleşim birimlerini terk etmek zorunda kalmışlardır. Baskı örgütünün şiddeti sebebi ile yoğun göçün yaşandığı illerden bir tanesi de Şırnak'tır. O yıllarda Bölge'de görev yapan birisi olarak hatırlıyorum, insanların bir kısmı yakın akraba, dost, kardeş ve benzeri tanıdıklarının yanına sığınırken bir kısmı da Bölge Valiliği'nce başlatılan ve İl Valiliği'nce uygulanan kendi evini kendin yap çerçevesinde Şırnak'a göçmüşlerdir. Bu çerçevede rakamlar beni yanıltmıyorsa Bölge Valiliği'nce Şırnak'ın değişik yerleşim yerlerine yaklaşık 3400 civarında konut yaptırılmıştır. Terör örgütünün Bölge insanı üzerindeki baskısının giderek küçülüp azalmasına paralel olarak, insanlar yeniden doğdukları, büyüdükleri, hatıralarının olduğu yerlere geri dönmek arzusu ile taleplerini ilgili makamlara iletmeye başladılar. Bu çerçevede bizim ilimizde 97-98 yıllarında Uludere, Taşdelen ve İnceler köylerine geri dönüş gerçekleştirilen, ülkemiz sınırlarına göç etmek zorunda kalan insanlarımız, vatandaşlarımız da bugün geri dönüş yapmaktadırlar.

Ayrıca Bölge'de ekonomik aktiviteleri bir nebze canlandırmak amacıyla hane başına 10 koyun, 1 koç ve Taşdelen ve Uludere tarafından da arı kovanı şeklinde takviyede bulunulmuştur. Yalnız projeler uygulanmaya başlandıktan sonra peşleri bırakılmamıştır, bu anlamda benden önce projeleri uygulamaya koyanlara da şükranlarımı sunuyorum. Vakfımızın veterineri ve ilgilileri projeyi takip etmektedir, gerekli ilaçlarını alarak, aşılamaları yapmaktadırlar, ta ki 5 yıl sonra vatandaşlar kendileri ayaklarının üstünde durana kadar. Bu yıl Başağaç Köyü'nün hali hazır haritası alınmış ve imar planı yapılmış, yolu yapılmıştır. Başta Başağaç olmak üzere dört veya beş köyümüzü bu geri dönüş kapsamında realize etme niyetindeyiz, hedefimiz budur. Bun-

lardan birisi, iki veya üçü de çok mağdur olmuş olan Beytüşşebap ilçemize bağlı köylerimizdir. Ama ilk başlangıç olarak Başağaç'tan başlıyoruz ve bu anlamda ön çalışmaları Valiliğimiz bitirdi. Eğer orada parasal destek sağlayabilirsek Diyarbakır 500 Evlerdeki projenin bir değişimini uygulamayı, bu anlamda örnek bir köy yapmayı vaat ediyoruz. Ben daha fazla zamanınızı almamaya sabrınız için teşekkür ediyorum. Her şeyin gönüllünüzce olmasını diliyorum.

Savaş DEMİRTAN :

Sayın Valimize teşekkür ediyorum. Değerli katılımcılar oturumumuzun son bölümüne geldik, bu bölüm belki en verimli ve en uzun sürebilecek bir bölüm. Sizlere de toplantılarımızda söz hakkı vereceğiz. Tabii size verilen sınırlı süre içerisinde açıklamaya çalıştığım esaslar içerisinde düşünmelerinizi en öz ve en etkili biçimde açıklamanızı istiyoruz. Bu konuda söz almak isteyen konuşmacılarımız ki adların ve soyadlarını unvanlarını bana yazdırmak sureti ile aradan sonra söz alabilecekler ve yine sizlere ışık tutması açısından önceki toplantılarda söz isteyen konuşmacıların hangi başlıklarda yoğunlaştığını kısaca hatırlatmak istiyorum. Özel sektörün kalkınmada etkin rol alması, yerel yönetimlere plan ve proje açısından destek sağlanması, ağaçlandırma erozyon kontrolü, turizm kaynaklarının değerlendirilmesi, kadının karar alma sürecine etkisi ve bölgede eğitim.

- Sevgili katılımcılar bu oturumda söz almak isteyen katılımcıların isimlerini kayıt ettim, konuşmacılarımıza beşer dakikalık süre tanıyoruz. Bu beşer dakikalık sürede İl geneline ait ve GAP İdaresi'ni doğrudan ilgilendirecek konular hakkında görüş ve düşüncelerinizi belirtmenizi istiyoruz. Önümüzdeki isimler arasında ilk sözü Cizre Kaymakamı ve Belediye Başkanlığı görevini yürüten Süleyman YILDIRIM'a vermek istiyorum.

Süleyman YILDIRIM (Cizre Kaymakamı) :

Değerli katılımcılar ben yaklaşık 7 aydır Cizre Kaymakamlığı'na ek olarak Belediye Başkanlığı görevini de yapıyorum. Özellikle benim dile getireceğim hususlar Belediye'yi ilgilendiren hususlar olacaktır. Gördüğüm kadarı ile GAP İdaresi'nin belediyelere yönelik imar planı, hali hazır harita, içme suyu ve kanalizasyon projeleri konusunda proje üretimine destek verdiklerini müşahade ettim. Bu çerçevede Cizre ilçemizin kangrenleşmiş kanalizasyon sorununa çözüm getirmek üzere kanalizasyon projesi de GAP İdaresi tarafından tamamlanmıştır. Ancak projenin tamamlanmasından sonra en önemli husus projenin uygulanması oluyor. Maalesef son yıllarda İller Bankası tarafından ihale edilen projelerin uygulanmasında eminim tüm belediyeler çok ciddi sıkıntılar yaşıyorlardır.

İller Bankası Genel Müdürlüğü'nün, yeterli kaynak aktarmadığını ve ihale edilen projelerin çok uzun yıllara yayılarak yürütüldüğünü, bunun yanında niteliksiz müteahhitler tarafından

projelerin uygulanmasında faturanın tamamen halka çıktığını, projelerin bir türlü bitirilemediğini görüyoruz. Bu çerçevede dileğimiz, 2010 yılında temel hedefine ulaşması arzu edilen GAP Projesi çerçevesinde proje çalışmalarına finansman konusunda GAP İdaresi tarafından destek verilmesidir. Aksi takdirde İller Bankası'na ihale yapılmakta ve yapılan proje tamamen kağıt üzerinde kalmaktadır. Eğer mevcut kaynaklardan bir kısmı bu projelerin uygulanmasına aktarılırsa özellikle bölgemizde çok ciddi boyutlarda olan şehir kirlenmesinin yarattığı sorunların çok kısa bir sürede çözümleneceğine inanıyorum.

GAP İdaresi bünyesinde faaliyet gösteren Çok Amaçlı Toplum Merkezleri'ni ilçe kaymakamları olarak çok önemsiyoruz. Ancak benim gördüğüm tablo, halk eğitim merkezi seviyesinde ve ya halk eğitim merkezi gibi faaliyet gösteren oluşumların belgelerinde okuduğumuz hedefler gayet güzeldir. Başarıya ulaşmak için gayet güzel hazırlıklar yapılmış ama pratiğe baktığımızda Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren halk eğitim kursları gibi faaliyet gösterildiğini görüyoruz. Bu sıkıntıyı aşmak için özellikle saha çalışmasına ağırlık verilmesinde fayda vardır. Bizler hep taşrada görev yapıyoruz. İnsanlarla iç içe görev yapıyoruz, toplumla iç içe görev yapıyoruz ve de sürekli olarak Kaymakam ve Belediye Başkanı olarak ve diğer taşrada görevliler olarak sürekli merkezden planlamayı merkezden yönetimi eleştiriyoruz. Üniversitelerde de biz bu eleştirileri yaptık, yorumlarımızı yaptık, kıymetli hocalarımız da yerinden yönetim konusunda kaynakların ve imkanların taşraya aktarılması konusundakini fikirlerini ifade ettiler. Buradaki değerli konuşmacılarda kısmen ona değindiler ancak maalesef bunlar hep kağıt üzerinde kalıyor. Dolayısı ile yapılması gereken şey eğer Urfa'da bölge teşkilatı varsa, görev yapan kamu görevlilerinin daha sık saha çalışması yapmalarıdır. GAP İdaresi uzmanlarının ilçelerde faaliyet gösteren ÇATOM'ların çalışmalarını daha yakından gözlemeleri hatta yer yer bizzat görev almak sureti ile çalışmalarını yönlendirmeleri yerinde olacaktır. Diğer taraftan GAP İdaresi bünyesinde birçok kıymetli araştırmacı, birçok kıymetli teknik eleman görev yapıyordur. Bizler taşrada her zaman teknik eleman sıkıntısı çekiyoruz. Bir konuyu projelendirme aşamasına geldiğimizde ve bir konuyu projelendirmek için fikir jimnastığı yaptığımızda etrafımıza bakıyoruz ve bize teknik açıdan bilgi verebilecek insanları arıyoruz. Özellikle Şırnak ilçesinde veya Hakkari'de veya Van'da maalesef Doğuya doğru gittikçe özellikle Bayındır Müdürlüğü teşkilatında, Köy Hizmetleri teşkilatında, Karayollarında aradığımız teknik desteği bulamıyoruz. Daha sonra makineyi bulamıyoruz tabii bunların büyük bir kısmının para ile olduğu ifade ediliyor. Ancak bu konularda GAP İdaresi çözüm üretebilir ise, en azından belli dönemlerde sık sık teknik elemanlarını, araştırmacılarını özellikle ilçelerde kaymakamlık olarak bizlere gönderip bizimle ortak çalışma içerisine girerler ise eminim hem bugün hem de yarın için çok daha güzel projeler üretilip uygulanabilecektir. Dolayısı ile bir kurul oluşturmak sureti ile veya resmi yazışma yapmak sureti ile,

toplantılar yapmak sureti ile hiç şüphesiz faydası olacaktır. En azından sorunlar bir masa üzerine yatırılacaktır ama bunlarla değil de sorunun daha ziyade saha çalışması yapmak sureti ile bizzat pratiğe yönelik projeler üretilip projenin uygulanması için varsa imkan GAP İdaresi'nden yoksa diğer kuruluşlardan, gönüllü kuruluşlardan, merkezi hükümetten destek alınmalıdır. Özellikle dış kaynaklı finansman imkanı belki araştırılabilir veya dışarıdaki gönüllü kuruluşlarla işbirliği yapmak sureti ile onların da doğrudan taşradaki yönetim mekanizmasında görev alan mahalli idare teşkilatları ile veya taşra teşkilatı olan kaymakamlıklarla irtibat kurmak sureti ile çalışmalarını eminim bizi birtakım olumlu sonuçlara ulaştıracaktır.

Bu çerçevede bana göre GAP İdaresi bünyesinde yapılacak çalışma, merkezden taşraya değil, taşradan merkeze doğru yönlendirilmelidir. Bizler merkezi yönetimin taşrada uzantısı olarak zaten merkezden sürekli olarak tarafımıza yönlendirilmiş talimatları yerine getiriyoruz. Ancak biz taşrada görev yapan kamu görevlileri olarak merkezden talepte bulunduğumuzda maalesef o talepler ya sümen altında kalmakta ya da tozlu dosyaların arasında kalmaktadır. Veya biz o taleplerimizi bizzat elden takip etmek zorunda kalmaktayız. Buna da zaten herkesin imkanı yok, dolayısı ile karşılıklı olarak yazılar gidip gelmektedir. Bundan dolayı sorunları yazı ile değil eylemle çözecek daha iyi olur diye düşünüyorum. Saygılar sunuyorum.

Savaş DEMİRTAN :

Cizre Kaymakamı Sayın Süleyman YILDIRIM'a değerli görüşlerinden dolayı teşekkür ediyoruz. Değerli katılımcılar Tarımsal Kalkınma Kooperatif Başkanı Sayın Ahmet BAYRAM'a söz hakkı veriyoruz.

Ahmet BAYRAM (Tarımsal Kalkınma Kooperatif Başkanı) :

Sayın Valim, değerli GAP İdaresi Başkanım ve Belediye Başkanlarım, değerli misafirlerimiz, hoş geldiniz diyorum. Saygı ve hürmetlerimi arz ediyorum.

Bizim 1998 programına alınan Tarımsal Kalkınma Kooperatifi üç aydır rayında oturmaktadır. Ama bu konuda bazı eksikliklerimiz var, o eksiklikler düzenlenmediği sürece iş yürümüyor. Hayvancılığımız konusunda, yüz ailemizin süt değerlendirme imkanları yoktur. Bu konuda bir mandıranın kurulması ihtiyacı vardır. Bir de süt taşıyacak aracımız yoktur. Silaj yapabilmesi için Bölge'de örnek olabilmesi için desteğe ihtiyacımız vardır ki yem konusunda Sayın Valimizden bir miktar desteği aldık. Benim üyelerim zor durumda olan insanlardır. % 80'ni başka köylerden göç edip Balveren, Araköy, Geçitbuca'da yerleşmiştir. Bu insanlar için ev yaptık ama Sayın Belediye Başkanımızın söylediği gibi hala kimisi ahırlarda yaşıyorlar. Saygı ve hürmetlerimi arz ediyorum.

Savaş DEMİRTAN :

Biz teşekkür ediyoruz. İl Genel Meclis Üyesi Sayın Nedim AYAN söz almak istiyor.

Nedim AYAN (İl Genel Meclisi Üyesi) :

Sayın Valim, Sayın Belediye Başkanım, değerli basın mensupları değerli konuklarımız, GAP'ın esas hedefi insan eğitimidir. Bu kapsamında da tarım, hayvancılık ve sulama ile Bölge'nin kalkınmaktadır. İlimizin eğitim imkanları son zamanlarda Valiliğimizin desteği ile ileri bir düzeye çıkarılmıştır. İlimizde bulunan Şırnak Meslek Yüksek Okulu'nun üniversiteye dönüştürülmesi tüm halkımızın arzusudur. İlimizin su sorunu yanında enerji sorunu da ayrı bir sorun teşkil etmektedir. Silopi Termik Santrali'nin Şırnak'ta yapılması hepimizin arzusudur. ŞİRGEV'in Şırnak ilimize olan hizmeti takdir edilecek bir konudur. Bu vakfımızın, çalışma alanlarını daha yaygınlaştırılması ve ileriye doğru planlarını gerçekleştirilmesi gerekir. Şehir içi yolları artık günümüz kurallarında mevcut yükü kaldırmamaktadır. Bu tür yatırımlar geleceğimizin teminatı olduğu düşünmekteyiz.

Sayın GAP yetkililerine bir kaç soru yöneltmek istiyorum. İlimizde kurulacak bir üniversiteye GAP İdaresi olarak destek imkanınız nedir? İki, üniversiteye bütçeniz desteği ile verebileceğiniz yatırım ve kaynak imkanı var mıdır? Üç, ilimiz hudutları içerisinde bir sulama barajı ne zaman gerçekleşecektir? GAP İdaresi olarak işsizlik sorununun nasıl asgariye indirebilirsiniz? GAP Bölge Kalkınma İdaresi yetkililerine bu organizasyonu gerçekleştirdikleri için başarılar dilerim. Hepinize saygılar sunuyorum.

Savaş DEMİRTAN :

Sayın Nedim AYAN'a biz teşekkür ediyoruz. Taşdelen Köyü eski muhtarı İsmail ÇELİK söz almak istemiş.

İsmail ÇELİK (Taşdelen Köyü Eski Muhtarı) :

Sayın Valim, GAP heyetinin yetkilileri, değerli misafirlerimiz, Taşdelen Köyü halkı adına saygı ve selamlarımı sunar, hepimiz ilimize hoş geldiniz derim.

Köyümüz koyunculuk projesi kapsamındadır. Köyümüze verilen koyunların sayesinde çiftçilerimiz süt ve yün ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Elimizdeki erkek kuzuları satarak ek gelir elde etmekteyiz. Koyunculuk projesinin yeni düşünülmüş olması nedeniyle bütün yöre halkımıza bu projeden faydalanmasını istiyoruz. Bu projede çalışan veteriner hekim ve Ziraat mühendisinin teknik katkıları ile proje iki yılda ikiye katlanarak başarıya ulaşmıştır. Buna rağmen köyümüz-

de sorunlarla karşılaşmaktayız. Bunlar için yeterli mera ve arazimiz olmadığı gibi köyümüzde 800-900 dönümlük sulu arazimiz bulunmaktadır. Bunların sürülüp yem bitkisi ekimi yapılırsa yem ihtiyacımız karşılanmış olur. Ayrıca kırkım makinesi alınırsa iş gücümüz azalacaktır. Ot biçme makinesinin alınmasında, balık tesisi yapılmasında fayda vardır. Köyümüzde koyunu olmayan ailelere koyun temin edilmesi halinde köylülerin de üretime geçmesi sağlanacaktır. Köyümüz keçi üretimi için yeterli sayıya sahiptir. Ayrıca kesicilik projesinin de yapılmasında fayda görüyoruz. Ağıl ıslahının yapılması için yardım edilmesini istiyoruz. Koyun sayısı 98-99 yılları arasında 188 koyundu. Şu an 1400 koyuna çıkmıştır. Hepinize saygı ve selamlarımı sunarım.

Savaş DEMİRTAN :

İsmail ÇELİK'e teşekkür ediyoruz. Sayın Salih AYAN söz almak istemiş, kendisi TKİ Gal İşletme Müdürlüğü'nde çalışıyor.

Salih AYAN (Türkiye Kömür İşletmeleri [TKİ] ÇAL İşletme Müdürlüğü) :

Sayın Valim, değerli mülki amirler, değerli Belediye başkanlarım, Sayın Şırnak esnaf ve işadamları ve GAP İdaresi'nin heyetine hoş geldiniz diyor, saygılar sunuyorum.

Güneydoğu'nun zaten var olan Batı ile gelişmişlik farkı, son yirmi yılda ülkemize 20 milyar dolarla ifade edilen öz kaynakların heba olmasına sebep olmuştur. Fakat en fazla yıpranma Güneydoğu'da yaşanmıştır. Binlerle ifade edilen köy boşalmaları, yüz binleri bulan göçler, Bölge'nin eğitim, sağlık, alt yapı ve bir çok sorununun oluşumuna zemin hazırlamıştır. Bu da Batı ile bizim aramızda uçurumlar yaratmıştır. Yeniden yapılanma ve Bölge'yi yeniden yaşanır hale getirmek adına hepimizin ne kadar fedakarlıkla ve iyi niyetle yaklaştıklarından şüphem yoktur. Fakat yol, su, elektrik, okul, sağlıklı yerleşim alanları iş imkanları ve sosyal olanaklar sağlanmadan ne köye dönüşü sağlayabiliriz ne de yaşadığımız toprakları verimli kılabiliriz. GAP İdaresi, Güneydoğu'nun yer altı ve yer üstü zenginliklerini projelendirerek insan kaynaklarını daha etkin kullanmak sureti ile zaten genç ve işsiz olan Güneydoğu nüfusunun binlerce insanına istihdam alanları sağlamış olur. Bugün Türkiye'nin en fazla suyunun aktığı Bölge olmasına rağmen akarsuların ve kaynakların verimli kullanımına gidilmediğinden bu sular boşa akıp ülkemizi terk ediyor. Bir çok yerleşim yeri hala içme suyundan yoksundur.

Bunları projelendirerek bunların içme suyu, elektrik ve tarım alanlarında etkin kullanımı sağlayabiliriz. Bu arada Şırnak sınırları çerçevesi ile tablo çizmek istiyorum. Şırnak kendi pisliğinin aktığı bir dere den içme suyu sağlıyor. Kendi yer altı kanalizasyon şebekesi bir fabrikanınkinden daha büyük değil ve daha küçük, enerji nakil hatları yetersiz ve kış aylarında haftalarca elektriksiz kalabiliyoruz. Ulaşım yolları istenilen düzeyde değil. Ayrıca kadınlarımız, kızlarımız, gençlerimiz evde oturmakta ya da kahve köşelerinde heba olmaktadır.

Şırnak kömür ocaklarına, GAP Projesi kapsamında varsa daha da gelişmesine olarak sağlanmalıdır çünkü burası 1980-85 yılları arasında 27 vilayetin kömür ihtiyacını karşılamakta idi ve binlerle ifade edilen bir istihdama sahipti. Bugün 300-350 personeli vardır ve hiçbir aracı bulunmamaktadır yani durma noktasına gelmiştir. En çok ihtiyaç duyduğumuz şey taze bilgi ve teknolojinin, sanayinin Bölge'ye taşınması ve belirli aralıklarla toplumu bilgilendirmek adına toplantıların düzenlenmesidir. Ben sadece Güneydoğu'nun Batı ile gelişmiş farkına, insan kaynaklarına ve Şırnak çerçevesine değindim. Fakat biliyorum ki GAP projesi daha fazla zamana ihtiyaç duymaktadır. Önemsediğim diğer bir konu da aydın insanlarımızın ve seçilmişlerin öncül rolü oynamalarıdır. Kendi şahsi çıkarlarını bir yana bırakıp toplumun bugün onlara ihtiyaç duyduğunu bilmeleridir. Ancak bu noktada kendi coğrafyasında saygın, kendi insanları ile barışık, yaşam koşulları ileen üst düzeye ulaşmış, çocuklarımızın yarınları daha umutla bakmasını sağlayacağına inanıyorum. Teşekkürlerimi sunuyorum, saygılar.

Savaş DEMİRTAN :

Biz teşekkür ediyoruz. Yine il genel meclis üyelerinden Sayın Alaattin KARTAL söz almak istemişti.

Alaattin KARTAL (İl Genel Meclisi Üyesi) :

Sayın Başkan değerli yetkililer, saygı değer misafirler bölge kalkınma amacı ile yapılan bu toplantının ilimizde gerçekleştirildiği için bir Şırnaklı olarak teşekkür ediyoruz ve saygılarımı sunuyorum ve hoş geldiniz diyorum.

Sayın Başkan değerli misafirler bilindiği gibi son 20 yıl çeşitli nedenler ile gerçekten sıkıntılı yıllarımız olmuştur. Önemli olan geleceğimizi toplumumuzun yarını olabilecek şekilde hazırlamaktır. Sayın başkan, değerli misafirler, maalesef temel sorunlarımız hiç bir şekilde giderilememiştir. Örneğin sağlık sorunumuz, eğitim sorunumuz vardır. Sayın Valimiz okullardan bahsetti, gerçekten okullaşma yüzde doksan oranında mevcuttur. Ama o okulda eğitim verecek öğretmenlerimiz mevcut değildir. Eğitim, ulaşım, enerji, alt yapı ve su gibi temel sorunlarımız sürmektedir.

Sayın Başkan, Şırnak, Cizre ilçemizden Mardin il sınırına kadar, yaklaşık 60-70 km düz ova-ya sahiptir. Ve Cizre ile Silopi ilçeleri arasında da 50-60 km aynı özelliğe sahip bir ova daha vardır. Oysa Dicle nehri ortasından geçmektedir. Hatta diyebilirim ki komşularımız olan Suriye ve Irak bu nehirden yararlanmaktadır. Ama maalesef bizler yöre halkı olarak yararlanamıyoruz. Oysa ki Dicle Nehri memleketin geleceği için son derece önemlidir.

Şırnak, il ve ilçelerinde çok önemli yer altı zenginliğine de sahiptir. Akla gelebilecek imkanlar olduğu halde yararlı hale getirilmemiştir. Bunun yanı sıra toplumun geçim kaynağı olan Habur Sınır Kapısı'nın daha yararlı hale getirilmesi gerekir. Ayrıca köye dönüş projesinin olumlu bir hale getirilmesini yetkililerden istiyorum. Hepinize sağlık, mutluluk dolu bir yaşam diliyorum saygılar sunuyorum.

Savaş DEMİRTAN :

Değerli düşünceleri için Sayın Alaattin KARTAL'a biz teşekkür ediyoruz. Kıymetli katılımcılar aramızda Kızıltepe Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Mehmet ŞAHİN söz almak istemişler.

Mehmet ŞAHİN (Kızıltepe Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı) : Hepinizi Kızıltepe Ticaret Borsası adına saygı ile selamlıyorum. Değerli katılımcılar GAP, ülkemizde yörece geri kalmış ve bölgeler arası gelişmiş farkını gidermek amacı ile sadece hidroelektrik santralinde değil dünyanın sayılı dev projeleri arasında yer almaktadır. Bundan Bölge insanı olarak gurur duymaktayız. Bu proje sadece baraj, hidroelektrik santralleri ve sulama gibi ekonomik canlılığı gündeme getirmekle yetinmeyecektir. Bunun paralelinde entegre olmuş gerek eğitim, gerek sağlık, gerek çevre ve gerekse bölgeler arası gelişmiş farkını giderme amacını gütmektedir. GAP'ın gerçekleştirilebilmesi için sadece devletin ortaya koymuş olduğu yatırımlar yeterli değildir, bu durumda özel sektöre de büyük görevler düşmektedir. Biz özel sektör temsilcileri olarak bu alanda üstümüze düşeni yerine getirmek için azim ve kararlılığı içerisindeyiz. Değerli arkadaşlarım, bölgeler arası gelişmişlik farkının uzantılarını burada kesmek için elele, gönül birliği ile herkesin kendi üstüne düşen görevi yapması zorunludur. Ancak bölgemizde her sektörde yaşanan sıkıntılar vardır. Ben bugün bu sıkıntıları Sayın Valime, bölge adına Sayın Cizre ve Silopi Başkanlarımızla ve meslekî kuruluş temsilcilerine Sayın Valimize iletmek üzere bu oturuma katılmamın gururu ile geldim. Bu düşüncelerle GAP'ın ülkemize hayırlara vesile olmasını diliyorum. Hepinizi saygı ile selamlıyorum.

Savaş DEMİRTAN :

Sayın Mehmet ŞAHİN'e teşekkür ediyoruz. Sayın Şahin ÜRPER söz hakkı istemiş.

Şahin ÜRPER (Köy Hizmetleri) :

Sayın Valim, Sayın GAP İdaresi Başkanım, değerli üyeler, Şırnak halkı bugüne dek layık olmadığı, hak etmediği darbeler yedi. Yıllardan beri Şırnak'a hizmet ediliyor deniyor ama ortada bir şey yok. Şimdi sorun olan, fakirin sorununu dinlemek, fakirin derdini dinlemektir. Sorun id-

reci değil, sorun Belediye Başkanı değil sorun daimi encümen değil, sorunu olan bizzat ezilmiş fakir insanları dinlemektir. Binlerce vatandaşımız köylerden göç edip merkeze inmiş bazı vatandaşlarımız aç karnına yatıp kalkmaktadır. Bu insanların sorunların çözmemiz gerekir. Burasına hizmet isteniyor ne bir yol, ne bir eğitim, ne bir su, ne bir hizmet vardır. Bizim bir iki tane ekme-kapımız vardır; bir Habur Sınır Kapısı bir de maden kömürü ocakları. Bunları değerlendir-memiz gerekir. Sayın Başkan, Sayın Belediye Başkanım, Sayın Valim, Şırnak hizmete muhtaçtır. Şırnaklılar hizmet istiyor herkes kendi şahsiyetini düşünmesin, herkes kendi karnını düşün-me-sin biz hepimiz Şırnak'lıyız. Şırnak ezilmiştir, Şırnak perişan olmuş, sürünmüştür. Lütfen bu memleketi sahiplenebiliriz. Hayvancılık açısından olsun, ticaret açısından olsun, yatırım açınsın-dan olsun bir iş sahası kuralım. Değerli iş adamlarımıza sesleniyorum. Belki 5/4 burada belki 5/10 burada her şeyi devletten beklemek mümkün değildir. Tabii devlet ve iş adamlarımızla bir-likte en azından burada bir iş sahası kurulması gerekirken, en azından yüz bin insan ekme sa-hibi olması demektir. O zaman da hiç bir sıkıntı olmaz. Bir iş adamımız Kamran İnan burada 80 milyarlık bir iş sahası kurdu binlerce tavuğu öldü. Şırnaklı iyi niyetli, devletine milletine sadık olan bir halktır. Burada demek istediğim şudur efendim GAP İdaresi Başkanlığımız yıllardan be-ri Şırnak Cizre arasındaki yolu ihale edilip iptal ettiriyor. Şırnak'ta Türkiye'nin bir parçasıdır lüt-fen buna sahip çıkalım.

Değerli iş adamlarına sesleniyorum, memleketin de kazandığı parayı memleketin de kazan-dığı trilyonları ile memleketinde yatırımlar yapsın. Batıda yatırım yapmasın tabii ki Batıda Tür-kiye'nin bir parçasıdır ama Şırnak işe muhtaçtır. Memleketin kanını emdirmesinler, memleketi sömürmesinler, memleketi binlerce yıl geriletmesinler. Hiç kimseyi eleştirmeye hakkımız yok bi-zim İzmir'liden İstanbul'ludan Ankara'lıdan hiç bir farkımız yoktur hepimiz aynıyız ayrıyız yok-tur. Değerli iş adamlarına sesleniyorum Valimizin desteği ile Kalkınma evleri madem ki vaad edi-liyor, madem ki burada toplanılıyor, lütfen vaad ettiğini yapsın ve buraya bırakıp gitmesin. He-pinize teşekkür ediyor ve saygılarımı sevgilerimi sunuyorum.

Savaş DEMİRTAN :

Sayın katılımcıya biz teşekkür ediyoruz. Sayın katılımcılar toplantımızın, oturumumuzun öğ-leden önceki bölümünü tamamlamış bulunuyoruz. Öğleden sonra on üç otuzda oturumumuz de-vam edecektir. Yine sorunlarınızı ve sorularınızı dile getirebileceksiniz. Hepinize teşekkür edyo-rum.

Değerli katılımcılar oturumumuzun öğleden sonraki bölümüne tekrar hoş geldiniz. Sabahki oturumumuzda değerli konuşmacılarımızın görüşlerini hep beraber dinledik ve daha sonraki bö-lümlerde siz katılımcıların görüş ve düşüncelerini alma yoluna gittik. Öğleden sonraki oturumu-

muзда yine bu şekilde devam edecek, sizlerin GAP İdaresi sınırları içerisinde isteyebileceğiniz ya da söyleyebileceğiniz şeyleri değerlendireceğiz. Yine bize isim yazdırmak sureti ile söz isteyenler oldu. Yine söz almak isteyen konuşmacılar varsa küçük kağıtlara yazmak sureti ile ya da direk bize baş vurmak sureti ile söz hakkı alabilecekler.

Ben elimdeki listeden isim okumak sureti ile söz hakkı vermek istiyorum. Konuşmacılar yine sabahki oturumda olduğu gibi yerlerinden konuşmayı tercih edebilirler isterlerse gelip kürsüden konuşmayı tercih edebilirler. Beytüşşebap Tarım Müdürü Sayın Nebi ÖZEK söz hakkı talep etmişler.

Nebi ÖZEK (Beytüşşebap Tarım İlçe Müdürü) :

Sayın Başkan, değerli konuklar hepinizi saygı ile selamlıyorum. Toplantının bu kadar geniş bir katılımı gerçekleştirilmesi sevindirici olduğu kadar, Şırnak il ve ilçelerine ait sorunların GAP İdaresi kapsamında sorunların böyle global düzeyde tartışılması ve sorunlara ait çözümleri zorlaştırdığı gibi tartışma düzeyinin de düşük olmasına sebep olmaktadır. Bu yüzden sorunları lokal düzeyde ve mahalline ait olmak üzere tutmak ve mahallinde görev yapan bir teknik eleman olarak sahip olduğum tecrübeler ile izninizle önerilerde bulunmak istiyorum.

Beytüşşebap İlçesi'ni sadece iki kişi ile temsil ediyoruz. Bunun GAP İdaresi yetkililerince gerçekleşen bir aksaklıktan mı yoksa iletilmemiş olmasından dolayı kaynaklanmış olacağını bilemiyorum ama seçilmiş ve atanmış idarecilerin burada bulunmadığını görüyorum. Ben siyasetçi değilim ancak bir Beytüşşebaplı olarak ziraat mühendisi ve Beytüşşebaplı olarak ilçemizin sorunlarını dile getirmek üzere buradayım.

Beytüşşebap İlçesi bildiğiniz gibi geniş yaylalara ve geniş ovalara sahip doğal ve tarımsal yönü ile geniş alanlara sahip bir ilçemizdir. Birçok Şırnaklı ya da GAP idarecisi bunu bilmez, ancak arıcılık ve özellikle koyunculuk alanlarında geniş bir potansiyele sahip olan ilçemiz 4500 hektarlık geniş mera alanına sahiptir. 1985 öncesi kalıcı 150 bin ve mevsimlikte yaklaşık olarak 300 bin baş olmak üzere küçük baş hayvancılığa hizmet veren bir ilçemizdir.

Geniş bir bitki florasına sahip olan ilçemizde arıcılık faaliyetinin en üst seviyede mümkündür. 1996 yılından bugüne kadar gerçekleştirilen arıcılık projelerinde gerek Valilik, gerek kaymakamlık ve gerekse GAP İdaresi'nce organize edilen projelerde maalesef yerinde hizmet veren çiftçi ile bire bir diyalogu olan teknik elemanlara hiç bir düzeyde yer ayrılmamıştır. Bu sadece benim dile getirdiğim bir sorun değil mahallinde görev yapan bütün teknik elemanların ortak sorunudur. Yerli yerine oturmayan projeler maalesef gerekli verimliliği sağlayamıyor yeteri kadar faydalanamadığımız alanlar oluyor. Ben tarım ilçe müdürü olduğum için özellikle tarım yönün-

den konuşmak istiyorum. Gerek siyasi ve gerekse diğer nedenler ile söz konusu uygulama geçiren projeler tam olarak ehil insanlara verilememiştir. Verilemediğinden dolayı biz de teknik eleman olarak yeterince yardımcı olamamışızdır. Bizim de eksikliklerimiz vardır, ancak bir GAP ili olan Şırnak'ta biz GAP İdaresi'ni tanımıyoruz. Siz bizi tanımaya çalışıyorsunuz ama biz GAP Bölgesi'ni tanımıyoruz. Ben İzmir'de üniversite okudum, 1985'ler de mezun oldum. Ancak o tarihte dünyanın en muhteşem projelerinden biri olan GAP Projesi'ni yeteri kadar her şeye muktedir olduğuna ne kadar büyük bir alana yayılmış olduğunu o yıllarda gördüm. Yaklaşık 11 yıldır hizmet veriyorum ancak GAP Bölgesi'ni tanımıyorum. Sizin buralara geldiğiniz gibi maddi imkanları bize ait olmak üzere, bir teknik gezi düzenlenmesi yararlı olur diye düşünüyorum, çünkü bir yerinde kaldığımız sürece her hangi bir gelişmeden haberdar olamıyoruz. Yapılan barajları, tarımsal faaliyetleri ve diğer yönleri ile GAP Bölgesi'ni ve GAP İdaresi'ni tanımak istiyoruz. Teşekkür ederim.

Savaş DEMİRTAN :

Biz teşekkür ediyoruz. Öğleden önceki konuşmacıların konuşmalarında önemli bir şekilde yer aldı ÇATOM kavramı şu an Şırnak ÇATOM adına Sayın Perihan ERENER söz almak istemiş kendisine söz hakkı tanıyoruz.

Perihan ERENER (Şırnak Çok Amaçlı Toplum Merkezi - ÇATOM) :

Sayın Başkanım, Sayın Belediye Başkanım ve değerli katılımcılar hepinizi saygı ile selamlıyorum. Müsaade ederseniz kendimi tanıtmak istiyorum. Ben Perihan Erener, GAP ÇATOM Şırnak merkezinde saha sorumlusu olarak üç yıldır görev almaktayım. Size genel olarak bölgemizde kadının durumunu, kalkınmadaki önemini ve kadınlara yönelik faaliyetler yapan GAP ÇATOM uygulamalarını kısaca aktaracağım. Ve son olarak da üç yıllık bu uygulamalarda aldığımız bazı dersleri elde ettiğimiz başarı ve başarısızlıkları sizlerle paylaşacağım. Hepimizin bildiği gibi bölgemizde kadının durumu erkeğe göre daha olumsuzdur. Kadının gerek hane içinde gerekse hane dışında yükü fazladır. Doğurganlık oranı son derece yüksektir, örneğin hanedeki çocuk sayısı ortalama 7-8 dolayındadır. Eğitim ve sağlık hizmetlerinden kadınlar yeterince yararlanamamaktadırlar. Kadınlar da okuma ve yazma oranı GAP ortalamasının oldukça altındadır. Kadın bilhassa kırsal alanda tarımsal üretime de katkıda bulunmaktadır. Mevsimlik işçilik yöremizde son derece yaygın olduğu için ailede normalde erkekler tarafından yapılması gereken işler kadının omuzlarına yüklenmektedir. Bütün sosyal ve ekonomik katkılarına rağmen kadının aile ve toplumdaki önemliliği ve itibarı düşüktür. Ve toplum da ikinci sınıf vatandaş konumundadır. ÇATOM'lar kadının içinde bulunduğu bu sorunlara çözüm bulmak için geliştirilmiş bir projedir. ÇATOM'ların ulaşmak istediği nihai amaçlar şunlardır:

- GAP Bölgesi'nde yaşayan genç kız ve kadınlar temel eğitim, sağlık ve beslenme sorunlarını çözmek.
- Toplum, topluluk ve aile düzeyi, sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerinde bilgi, bilinç ve gelir düzeylerini yükseltmek.
- Eğitim ve örgütlü davranış yolu ile öz güven duygularını geliştirmek.
- Kamu hizmetlerinden daha fazla yararlanmalarını ve giderek kalkınma süreçlerine daha aktif katılımlarını sağlamaktır.
- Bu alanda sürdürülebilir alternatif model modeller geliştirmek bunların Bölge ölçeğinde yaymaktır.

Şırnak ilimizdeki ÇATOM'lar belirtilen bu amaçlar çerçevesinde üç yıl önce kurulmuştur. Kuruluş yerleri ve tarihleri itibarıyla Cizre, Şırnak Merkez, İdil, Beytüşşebap ve Uludere olmak üzere halen beş merkez faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu merkezlerde Mayıs ayı itibarı ile yirmi sekiz program uygulanmakta, bu programlara 456 kursiyer katılmaktadır. Bu merkezler vilayet ve ilçedeki resmi kamu kuruluşlarının eğitici ve lojistik desteği ile sürdürülmektedir. ÇATOM'lar kamu kuruluşlarının rakidi değil tam tersine kamu kuruluşları tarafından da uygulanan benzer programların daha etkin uygulanması için çalışan kuruluşlardır. Zaman zaman belediyeler, muhtarlıklar, özel sektör ve derneklerle veya gönüllü kuruluşlar ile iş birliği yapmaktadır. ÇATOM programlarının ana konuları arasında okuma ve yazma, sağlık taraması ve poliklinik hizmetleri, kadın el sanatlarının ve el becerilerinin geliştirilmesi, kadın sorunlarına yönelik tartışmalı programlar, aile ziyaretleri yer almaktadır. ÇATOM'lar tüm kadınların rahatlıkla kapısını çalıp sorunlarını anlatabileceği, mevcut programlara kolayca katılabileceği bürokratik olmayan toplum merkezleridir. ÇATOM'lar demokrasinin tabanda gelişmesi için çalışan kamu ve halk destekli özel kuruluşlardır. Örneğin bu çerçevede her ÇATOM merkezinde kursiyerlerin aralarından seçtiği ve çoğunlukla beş kişiden oluşan ÇATOM kurulları oluşturulmakta ve ÇATOM'la ilgili karar ve uygulamalar kurullar tarafından gerçekleştirilmektedir. Üç yıllık bir uygulamadan sonra ortaya çıkan dersleri şu şekilde özetleyebilirim. Bu merkezler gerçekten kadınların temel ihtiyaçlarına yönelik hizmet vermektedir. Diğer bir deyişle ÇATOM'larda doğru işler yapılmaktadır. Ancak bu merkezlerin gerçekten başarıya ulaşması için il ve ilçelerdeki mülkü amirler ve yönetimler tarafından mutlaka daha fazla desteklenmesi gerekmektedir. Ayrıca ÇATOM merkezlerinin sayısının artırılması ve daha geniş bir kitleye hizmet verebilir haline gelmesi şarttır. Bir ÇATOM saha sorumlusu olarak bu merkezlerde kurslara katılan yaşları 14 ve 50'yle kadar değişen katılımcılarla başlangıç durumlarına göre çok olumlu değişimlerini meydana geldiği ve bunun so-

mut olarak gözlemlenmesini belirtmek isterim. Son olarak şunu belirtmek istiyorum. GAP İdare-
si insani kalkınmaya önem veren bir proje olarak bölgemizde kalkınmayı gerçekleştirmek istiyor
ise bunu kadınların durumunu iyileştirerek gerçekleştirebileceğine inanıyorum. Saygılarımla, te-
şekkür ederim.

Savaş DEMİRTAN :

Biz teşekkür ediyoruz. İlin 18 no.lu Sınırlı Sorumlu Taşıyıcılar Kooperatif Başkanı Sayın Ha-
cı NAZ söz alma isteğini bildirmiş bize.

Hacı NAZ (18 No.lu Sınırlı Sorumlu Taşıyıcılar Kooperatif Başkanı) :

Değerli başkan, saygı değer konuklar hepinizi saygılarımla selamlıyorum.

Konumuz olan kalkınma üzerine konuşmak istiyorum. Kalkınmanın sağlanabilmesi için kal-
kınmanın temel öğeleri olan ve birbirlerini destekleyici şekilde tamamlayan eğitim, sağlık, alt ya-
pı, ticaret ve sanayi sektörlerinin her birine gereken önemin verilmesi gerekmektedir. Ancak bu
sistemin bir parçası olan tarım ve hayvancılık üzerine konuşmak istiyorum. Bugünkü koşullar-
da yörenin en büyük geçim kaynağı olan sınır ticaretinin geleceği belli olmadığından durma nok-
tasına gelmekte olan hayvancılık ve tarıma gereken önem verilmemektedir. Bunun için bir plan
çerçevesinde verilmesi gerekir. Bunun için

- 1- Yaylalar ve meraların eskiden olduğu gibi hayvancılığa açılması
- 2- Ahır hayvancılığının modern bir şekilde teknik bakımdan yeniden yapılandırılması
- 3- Hayvancılık ve tarıma dayalı küçük işletmelerin kurulması için gereken teknik ve mali
desteğin sağlanması gerekir.

Örneğin mandıracılık, deri sektörü, süt işletmesi ve yörede bulunmayan yem fabrikaları ku-
rulması gerekmektedir, ihtiyaçtır. Bunlar hayvancılığın kalkınması için gerekli olan şeylerdir.
Teşekkür ediyorum.

Savaş DEMİRTAN :

Biz teşekkür ediyoruz. Şırnak Sanayi ve Ticaret Odası Üyesi Sayın Hacı ÖZEN dileklerini ya-
zılı bildirdi bize ki biz yüksek sesle değerlendireceğiz.

Değerli konuklar bizim için önemli olan üç konu mevcuttur. Birincisi Habur Sınır Kapısı'nın
halka daha faydalı olabilecek bir şekilde düzenlenmesi, binlerce insanın yararlanabileceği bu ek-
mek kapısının sadece bir kaç insan tarafından paylaşılmasıdır. İkincisi, bölgemizde eğitim öğ-

retime teşvik sağlanması. Üçüncüsü, köye dönüş projesinin bir an önce gerçekleştirilmesi, sözlerime son verirken hepimizi saygı ile selamlıyorum diyor, Hacı ÖZEN. Biz de kendisine teşekkür ediyoruz.

İdil Kaymakamı Sayın Halit CANAVAR Bey söz almak istemişler.

Halit CANAVAR (İdil Kaymakamı) :

Sayın Başkan, değerli katılımcılar çok kısa genel bir değerlendirme yaptıktan sonra bir kaç hususa vurgu yapmak istiyorum. GAP İdaresi Başkanlığı bünyesinde yer alan ilimizde sürdürülebilir kalkınmanın yapılabilmesi için kanımca öncelikle alt yapı yatırımlarındaki açığın kapatılması gerekiyor. Bunlar elektrik, içme suyu, kanalizasyon, yol ağı, haberleşme gibi alt yapı yatırımlarıdır, bunların içerisinde kanımca eğitim özel bir önem arz ediyor. Çünkü Türkiye'nin başka bölgelerinden farklı olarak GAP İdaresi Başkanlığı bünyesinde yer alan illerimizde ve özellikle de Şırnak'ta nüfus artış hızı bir hayli fazladır, bugün Konya'da mevcut nüfusa göre alt yapı yatırımlarındaki planlamasında ki planlama çalışması Şırnak'tan elbette farklı olacaktır. Nüfus artış hızı fazla olduğundan dolayı yeni yetişen gençlerimize, doğan çocuklarımıza çok iyi eğitim vermemiz gerekiyor. Bunun için eğitimdeki hizmet açığını kapatmamız ve mevcut nüfus artış hızına koşut olarak gerekirse her yıl ilave yatırımlar yapmamız gerekiyor. Bu bence Şırnak'la ilgili olarak yapılacak planlamalarda temel teşkil etmelidir. Bir başka önemli husus İdil'e ilgili olarak değerlendirecek olarak Cizre Barajı'nın bir an önce bitirilip İdil'deki pompaj sulamalarının halkın istifadesine sunulması meselesidir. Eğer Cizre Barajı bir an önce yatırım programında yatırım haline dönüştürülebilir ve Cizre Barajı'na bağlı olarak sulama projeleri devreye konulabilirse İdil'in 3/2'si sulanabilir hale gelecektir. Bu da beraberinde gelir artışı ve refah artışı demektir. Ayrıca İdil'deki taşlık arazinin ıslahı da İdil ilçe halkı için çok önemlidir. Bir başka önemli olay kanımca sınır ticareti meselesidir. İlimizde yer alan, mukim olan herkes sınır ticareti kavramı ile yatıp sınır ticareti kavramı ile kalkmaktadır. Sınır ticareti mümkün mertebe artırılmalı hatta Suriye ile ilimiz arasındaki Cizre'de yer alan şu anda kapalı durumda olan kapı açılmalı ve Suriye ile de sınır ticaretine de başlanabilmelidir. Zaten Suriye ile yapmış olduğumuz sınır toplantılarında Suriye devletinin böyle bir şey için istekli olduğunun bilincindeyiz. Bir başka önemli olay, İdil'de ağaçlandırma çalışmalarına başlanmalıdır. İdil'deki bazı arazinin taşlardan arındırılması mümkündür ama taşlardan arındırılmayacak arazi kısımları da mevcuttur. Bu arazi kısımlarında ağaçlandırma çalışmasına gidilmelidir. Aksi takdirde toprağımız günden güne çölleşecek ve gün gelip elden çıkacaktır. Bir başka olay İdil'e ilgili olarak kanımca küçük sanayi sitesi on yıllık perspektif içerisinde mutlaka düşünülmeli ve yapılmalıdır. Çünkü İdil, Batman Cizre karayolu üzerinde yer almaktadır. Ayrıca günümüzde özellikle Dicle Üniversitesi Tıp

Fakültesi'nin düzenlemiş olduğu konferansa gelen öğretim üyelerine Midyat'a kadar uzanan bir turizm aktivitesi sunulmaktadır. Bu turizm aktivitesinin Midyat'tan Cizre'ye kadar gelmesi hatırlanarak Midyat'taki İsa'dan sonra 97 nci yüzyılda yapılan Meryem Ana Kilisesi'nin de bir şekilde bu turizm aktivitesi içerisinde yer alacak şekilde planlanması kanımca gene on yıllık perspektif çerçevesinde düşünülecek olursa doğru olacaktır. Burada şu hususu özellikle vurgulamak istiyorum. GAP Bölge Kalkınma Başkanlığı bünyesinde yer alan iller arasında homojenlik olmadığı gibi Şırnak ele alındığı zaman Şırnak ili içerisinde yer alan ilçeler arasında da bir homojenlik mevcut değildir.

Beytüşşebab'ın şartları ile Beytüşşebab'daki geçim kaynakları ile İdil'deki geçim kaynakları arasında farklılık mevcuttur. Bu hususunda özellikle göz önüne alınarak planlama çalışmalarında bize rehber olması dileklerim ile saygılar sunarım.

Savaş DEMİRTAN :

Sayın Kaymakama teşekkür ediyoruz.

Şırnak Ziraat Odası Başkanı Sayın Cengizhan TATAR isteklerini yazılı olarak bize bildirdi.

Cengizhan TATAR (Şırnak Ziraat Odası Başkanı) :

GAP Bölgesi'ndeki çalışmalarınızı takdirle izliyorum, saygı ile karşılıyorum. Ancak Ziraat Odası olarak ilde faaliyet gösterebilmek ve ilde çiftçilere yararlı olabilmek için bir kaç öneride bulunmak istiyorum.

- 1- Köye dönüş projesi ile birlikte güvenli bir ortam içerisinde tapu kadastro çalışmalarının başlatılmasıdır, zira çiftçi belgelerinin düzenlenmesinin önemli şartı, tapulu arazi sahibi olmaktır. Bu durum çiftçiler kadar Bölge halkı için de geçerlidir.
- 2- Devlet Su İşleri ve Toprak Su İşlerinin sağlıklı bir şekilde su kanalları çalışmalarını başlatması,
- 3- Güneydoğu'da Gaziantep ve Siirt fıstığının, Şırnak ilinde yabani bittim ağaçlarının aşılınarak fıstık yetiştiriciliğinin yaygınlaştırılması,
- 4- İlde laboratuvar müdürlüğünün kurulması
- 5- Hayvancılık geliştirme projesinin hazırlanması

Savaş DEMİRTAN :

Sayın Cengiz Han TATAR, Şırnak Ziraat Odası Başkanı olarak yazılı olarak bu istekleri belirtti. Yine Şırnaklı iş adamı Sayın Sekman AYTUĞ söz alma isteğini bildirdi.

Sekman AYTUĞ (Cudi Kar Sanayi ve Limited Şirketi) :

Değerli konuklar, Sayın GAP yöneticileri ilimizde böyle bir oluşum sevindiricidir. Gerçekten böyle oluşumlarda insanlar çevresindeki insanları gördüğü zaman, sorunlar konuşulduğu zaman ortaya çok güzel tablolar çıkıyor. İş kollarından çok buradaki insanlar bütün Şırnak mevcudunu temsil etmiyorlar. Dolayısı ile bunu çoğunluğa yaymanın daha iyi olacağını düşünüyorum. GAP eğer halkın temsilcileri dediği kişileri gerçekten iş kollarında, sanayi de olsun, çiftçilikte olsun, tarımda olsun diğer sektörlerde yani kendileri ile direk temas kurup o insanların sorunlarını kendilerinden öğrenecek ise bunun yararının olacağını sanıyorum. İlimizin GAP'tan beklentileri Türkiye'nin GAP'tan beklentileridir. Sayın GAP sorumlularından bir değerli konuşmacımız, sorunun güvenlik, demokrasi ve gerçekten köye dönüş projelerinde çok içten ve candan konuşmaları oldu, konuşmalarına katılmamak elde değildir. Bu tür toplantılar Bölgemizde sık sık yapılmakta fakat ne yazık ki toplantıların halka ulaşamamaktadır. Belli şahıslarla belli çevreler ile yapılıyor. Ama bugün görüyoruz ki GAP'ın bu onur verici hareketleri gerçekten biz Şırnaklılara ve Bölge halkını sevindiriyor. GAP yetkililerine kömür ocakları ile ilgili bir şey sormak istiyorum. Ben madenciyim, maden ocaklarından emekliyim, Şırnak kömür ocaklarının 29 vilayetin kömür ihtiyacını karşıladığını bilirim.

Günde 400 bin Hitachi'nin saatte 400, günde 6000 metre küp iş yaptığını biliyorum. Güvenlik nedeni ile merkezi denetimden uzak olmayan merkezi denetimin içinde olan ocaklar işletilsin. Zamanın Başbakanı, Cumhurbaşkanı ve Sayın İçişleri Bakanı ve Şırnak'ın milletvekilinin bulunduğu dönemlerde Segirik ocaklarının işletmeye açılması konusunu biz açarken, maalesef o zamanki yetkililerimiz bize karayollarının problemini çıkartmışlardır. Ama aradan bir ay geçmedi karayollarının problemleri de çözüme ulaştı tabii ki oradaki patlama ile beraber ocağın kime devredildiğini tüm Şırnak halkı biliyor. Ben bireylerden çok topluma yayılan şeylerin burada yapılmasından yanayım. Yani GAP'ın gerçekten kömür ocakları ile ilgili bireylere değil Şırnak halkının çoğunluğuna yayacak ve gerçekten Sayın Şırnak Belediyelerini ve Belediye Başkanını ve şu anki milletvekili ve bakan eski GAP'tan sorumlu Devlet Bakanı Mehmet Salih Beyi'de şaibeler altından kurtaracak açıklamaların kamuoyuna duyurulmasını istiyorum. Bu konuda ocaklar verildi ise nasıl veriliyor kimlere veriliyor rödeanslı sahaların durumu nedir. Heykelin oraya sabahları gittiğimizde Antakya'daki işçi kaldırımından farksız değildir. İşçi pazarları bellidir ama maalesef Şırnak'ın her yeri işçi pazarıdır. GAP'ın Şırnak kömür ocakları ile ilgili gerçekten eski canlılığa kavuşması konusunda ne yapabileceğini tabii ki bilmiyoruz. Ama gerek su sorununda olduğu kadar buradaki işsizliğin çözümünü içinde bu arkadaşlarımızdan desteklerini istiyoruz. Kobi kredilerinde şunu söyleyeyim, Kobi kredilerinde geçmişte bazı insanların çabalarına sekte vurmuştur. Bu konuda Kobi kredilerinde gerek makine üretimi gerek diğer hususlarda insanlar des-

---

teklennmelidir. Ben bir şeyi de itiraf edeyim GAP kalkınma planlama ve sosyal planlama grup yöneticisi Sayın Ahmet Saltuk'ın içten ve samimi candan düşüncelerine birey olarak katılıyorum. Bu konuda bizi gerçekten onore ettiğiniz için bütün bireyleri ve buradaki insanları saygı ile selamlıyor, hürmet ediyorum.

Savaş DEMİRTAN :

Biz teşekkür ediyoruz. Cizre Esnaf ve Sanatkarlar Odası İkinci Başkanı Sayın Abdullah MEMDUHOĞLU konuşma talebinde bulunmuşlar.

Abdullah MEMDUHOĞLU (Cizre Esnaf ve Sanatkarlar Odası İkinci Başkanı) :

Sayın Valim, Kaymakamlar, değerli Siirt toplum temsilcileri, esnafılar ve GAP Kalkınma Idaresi yetkilileri, konuşmama Sayın Ahmet SALTİK hocanın üç sorusuna cevap ile başlamak istiyorum.

Kalkınmaya katılım nasıl sağlanır demişti, görsel ve yazılı basın yıllardan beri bölgemizi kötü tanıtması nedeni ile batıda bir ön yargı oluşmuştur. Bu ön yargıyı ortadan kaldırmak için görsel basın ve medyanın bölgenin iyi yönlerini tanıtması yolu ile iyi yönde tanıtım yapılmasının sağlanması gerekir. Bu yönde öğretmen evimizin tanıtılması, ticaret sanayi odamızın tanıtılması gerekir. Bunlar tanıtıldığı zaman öğretmenler seve seve buraya tayin olmaya gelirler tahmin ediyorum. Ayrıca enerji hatlarının yetersiz ve sanayi tesislerini kaldıracak potansiyelde olmadığı için yatırımcı istihdama sağlayacak tesisler kuramıyor. Bu sorunun giderilmesi ve sanayi teşvik edici girişimlerin yapılması gerekir. Bu girişimler özel idarenin bünyesinde girişimcilerle ortaklaşa yatırımlar yapılabilir. Bunun örneği de Cizre'de besi çiftliğinin kurulması örneğini gösterebiliriz. Ayrıca Bölge'nin iç temel sorunu demiştik, bu benim şahsi düşüncelerim. Şahsi sınırlı ticaret belgelerini şu anda işleminden kaldırmışlar. Sadece şirketler bu işi yapabilecekler bu sorunun giderilmesi de bizim için önemlidir.

Habur Sınır Kapısı'ndaki mazot nakliyesindeki sorunlar büyük önem arz etmektedir. Bunun giderilmesi bizi memnun edecektir. Üçüncü olarak çiftçilerin zirai yönde bilgilendirilmesi, ekonomik ve alt yapı tesisinin sağlanması. Bu çerçevede Çağlayan sulama kanalının faaliyete geçirilmesi yolu ile Silopi ve Cizre ovasının bir bölümü sulanabilir arazi haline getirilebilir ki bundan altı yedi yıl önce faaliyette idi şu an işte geçmişteki malûm olaylardan dolayı hasar gördü. Ama hala onarılmadı çiftçilerimizin bunun yapılması yönünde istekleri vardır. Tamamlanmış programda bulunan Cizre Barajı'nın temelinin atılması hızlandırılabilir. Ama ne yazık ki broşürlerde gördük ki son projedir her halde on üçüncü olarak sıralamaya alınmıştır. Zaten Cizre Barajı hem İdil'i, hem Nusaybin'i, hem Cizre'yi, hem Silopi'yi çiftçilerinin büyük bir çoğunluğunun ara-

zilerinin sulanabilir seviyeye getirecektir. Ayrıca Şırnak'ta GAP danışma kurulunun kurulması nasıl olur demişti hocam. Şırnak il ve ilçelerindeki sivil toplum örgütleri, muhtarlar ve geneli halktan oluşan bir topluluğun danışma kurulu bünyesinde görev alması bence olumlu bir sonuçta ulaşır. Zaten projenin amacı da merkezi planlamadan katılımcı planlamaya geçmektir. Böyle bir toplantıyı Şırnak'ta yaptığımız için değerli GAP Kalkınma İdaresi yetkililerine saygılarımı sunuyorum, şükranlarımı iletiyorum.saygılar.

Savaş DEMİRTAN :

Biz teşekkür ediyoruz. Şırnak Sanayi ve Ticaret Odası Başkanı Sayın Yusuf SOM konuşma istediğinde bulundular.

Yusuf SOM (Şırnak Sanayi ve Ticaret Odası Başkanı) :

Efendim ben Sekman arkadaşımızın bir konusuna açıklık getirmek istiyorum. Mehmet Salih Yıldırım'ın Şırnak'tan Bakan çıkması ve Şırnak iline çok güzel düşünelere sahip olan bir kişiliğe sahip olmasından dolayı her zaman onur duymuşumdur. Kömür ocaklarına gelince, biz yerel yönetimler deriz. Onları destekleyelim deriz, bugün Belediyeler Birliği'ne verilen bu kömür ocaklarının durumu herkesçe mağlumdur. Sekman Bey bunun hesabını gelip Belediye Başkanına sorabilirdi, yani burada bu ortamın konuşulması bence doğru bir olay değildir. Salih Beyin düşüncesi yerel yönetimlere katkıda bulunmak amacı ile Belediyeler birliğine teslim edilmiştir. Bugün Belediyeler'in akaryakıt parası, araç gider masraflarını karşılayacak maddi durumları yoktur. Hep Ankara'dan beklenecek diye bir kaide de yoktur. Bu tamamen Şırnak ili Belediye Başkanımızın bir tasarrufudur. Sizlere teşekkür ediyorum.

Savaş DEMİRTAN :

Biz teşekkür ediyoruz. Sayın Nusret ÖZDEMİR Şırnak Amatör Sporlar Konfederasyonu Başkanı, söz almak istemişler.

Nusret ÖZDEMİR (Şırnak Amatör Sporlar Konfederasyonu Başkanı) :

Değerli Kaymakamlarımız,

Sayın Belediye Başkanımız ve

Değerli GAP Bölge Kalkınma İdaresi temsilcileri, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Sabahtan beri konuşmalarımız hemen hemen bir noktada birleşiyor. Fakat henüz gençliğin önünü açabilecek bir konu görmedim maalesef. Bugün sportif komplekslerin açılmasını kimse is-

temedi. Eğer sizler sağlam bir gelecek istiyorsanız sağlam bir vücutla topluma kazandırmalısınız. Ondan sonra sportif alanlarının geliştirilmesi lazım. Ne kadar turizm istiyorsak, hayvancılığın istiyorsak, fabrikaları istiyorsak o kadar sportif ve gençliğe yönelik sosyal aktiflerin mevcut olması da istemeliyiz.

Karşımdayım, yanılmıyorsam da burada arkadaşlar bizi düzeltebilirler. Fakat en önemli etken çocuklarımıza bir gelecek sağlamak onların oyun alanlarını teşvik etmek. Bugün sayın belediye başkanımızın imkanları doğrultusunda çocuk parkı yapıldı. Şırnak ve halkı bunu gördü. Çocukları bunu gördü. Halen kullanılmaktadır. Bunun yanına bir iki tane daha açılacak. Peki soruyorum GAP İdaresi çalışanlarına, böyle bir çalışmada bizimle var mısınız. Mali destek yönünden varsanız biz seviniriz. Şırnak'lı olarak biz de onlara katılacağız, imkanlarımız dahilinde. İkincisi Şırnak gençliğinin sosyal faaliyeti dediğimiz bir maddemiz var. Bunun içinde yüzme havuzları düşünülebilir. İşsizliği önlemek istiyorsak sizin bünyenizde yapılabilecek şahıslarada verilebilir. Artı yarın okullar tatil ediliyor. Bunu hepimizde biliyoruz. Hepimizin çocuğu var. Bugün bir çocuğumuz bisiklet istiyor ama bisikleti kullanabilecek bir alanımız yok. Gençlerimizin bir spor yapacakları bir alan yok. Lütfen sizlerden isteğimiz bize bu konuda yardımcı olmanız. Zaten Şırnak'ta mevcut bir çim futbol sahamız mevcuttur. Bizim 14 tane amatör takımımız mevcuttur. Bu konuları gündeme getirirken Sayın Valimize, Değerli Başkanımıza saygılar sunuyor hepimize hoş geldiniz diyorum. Teşekkür ederim.

Savaş DEMİRTAN :

Biz teşekkür ediyoruz. Uludere Belediye Başkanı Sayın Salih TARIK söz almak istiyor.

Salih TARIK (Uludere Belediye Başkanı) :

Sayın Valim, GAP İdaresinin değerli yöneticileri, değerli arkadaşlar öncelikle hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Tabii bu çok sevindirici bir olay böyle bir günde sizlerin ilimizi düşünüp gelip, burada ilin sorunları hakkında bilgi toplamanız az da olsa bir şeyler yapmanız, uğraşı içinde olmanız bizleri gayet sevindirdi. Bu vesileyle sizlere teşekkür ediyoruz.

Bilindiği gibi Şırnak ili nasıl ki Diyarbakır ilinden veya Adana ilinden geri kalmışsa Uludere bu diğer ilçelere nazaran o kadar geridedir. Tarım desek tarım diye bir olay yok. Hayvan dersek hayvancılık sektörü bitmiş. Şu anda değerli konukların sıraladığı konuların hepsi de makuldür ama vatandaşlarımız şu anda evinde bulabilecek ekmeğe muhtaçtır. İlçemizde insanların %95'i sadece devletin bunlara ödediği koruculuk maaşıyla geçimini sağlamaktadır. En önemlisi bizim

ilçe için bireysel olarak yani ilk konuşan arkadaş hayvancılık yapılırsa önce bir yüksek okul açılması, veterinerlik fakültesi açılması gerekir dedi. Vatandaş şu anda açtır, sefildir. Şu anda bir ekmeğe arayışı içerisinde. Eğer GAP İdaresi bu acil durumu göz önüne alır da bu ilçe insanına Taşdelen'e yaptığını yapar ise yani fazla bir katkının da yapılmasını istemiyoruz. Hane başına 10 tane koyun veya 10 tane arı bu şekilde bir yardımda bulunursa ilçe halkımız için önem arz eden bir konudur. Bu vesileyle bunu da gündeme getirmiş olduk. Hepinize saygılar sunuyor, teşekkür ederim.

Savaş DEMİRTAN :

Değerli katılımcılar dilerseniz kısa bir çay arası verelim. Ondan sonra oturumumuza devam edelim.

15 DAKİKA ARA

Savaş DEMİRTAN :

Kıymetli katılımcılar oturumumuzun son ayağına başlamış bulunuyoruz. Yaklaşık 45 dakika sürecek bu oturumda bu devrede yine sizlerin görüş ve önerilerinize yer vermeye çalışacağız. Ben ilk olarak Ziraat Bankası GAP Kredileri Daire Başkanı Talat Bey'i davet etmek istiyorum.

Talat ALBAYRAK (Ziraat Bankası GAP Kredileri Daire Başkanı) :

Öncelikle bu toplantıyı tertip eden GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı'na teşekkür ediyorum. Aşağı yukarı bilim çevreleri Türkiye'nin sorunlarından, sorunlarının merkezi planlamadan kaynaklandığını öne sürerler. Dolayısıyla da merkezi planlamadan katılımcı planlamaya sözünü de çok anlamlı buluyorum. Önce sorunu yaşayanların sorunu anlatması, çözüm yollarının aşağıdan yukarıya doğru üretilmesi, kırsal alanda 130 yıldır çalışan Ziraat Bankasının önemli bir deneyimidir. Hasta girmeden tanı konamaz, reçete yazılamaz, ezbere yazılan reçetelerde uygulanamaz. Hedefine varılamaz. Bu nedenle GAP Bölge Kalkınma İdaresi'nin bu yeni düşüncesini de tebrik ediyor, sevinçle karşılıyorum. Toplantıları da anlamlı buluyorum.

Ben bankamın çalışmalarından kısaca bahsetmek istiyorum. Bilindiği gibi Ziraat Bankası tarımsal kredi konusunda uzman bir kuruluştur ve 130 yıllık geçmişi vardır. Türkiye'nin en eski KİT'i önemli deneyimleri de var. Bankamın GAP Bölgesi'ndeki çalışmaları maalesef terör nedeniyle 1988 yılından sonra intikaya uğradı. Çünkü biz kırsal alanda çalışıyoruz, biz kırsal alan derinliklerinde projeler üretiyoruz, insanlara krediler veriyoruz. Kredi verilebilmesi içinde takdir edersiniz ki, hiçbir kasıtın olmaması lazım. Dolayısıyla terör örgütünden en fazla etkilenen kuruluşlardan bir tanesiyiz. 1995 yılından itibaren terörün azalmasıyla birlikte Ziraat Bankası

GAP Bölgesi'nde yeni bir tarımsal kredi politikasını uygulamaya koydu. Bunda Bölge'nin şartlarını dikkate aldım. Avrupa Birliği ile uyum sürecini dikkate aldım. Devlet politikasının ilkelerini dikkate aldım. Biz birinci hedef olarak kredileme sistemini öncelikle batı illerine doğru yaklaştırmaya çalıştık, çiftçilerimizle yeniden tanıştık, onların düşüncelerini öğrendik. Ben ve ekibim aşağı yukarı bu 5 senelik süre içerisinde bunun 1.5 yılı GAP Bölgesi'nin dağında, tepesinde ovasında, köyünde toplantılar yapmakla geçirdik. Edindiğim deneyim, işimizin hiç de kolay olmadığını ortaya koydu. Elimizde 5 milyar dolarınız varsa bir proje yaptırabilirsiniz. Bir barajı inşaa ettirebilirsiniz. Bilgiyi satın alabilirsiniz, emeği yerine getirebilirsiniz, organizasyonu da sağlayabilirsiniz. Ama gerçekten vatandaşları eğiterek yeni bir şeyi tanıtmak kırsal alanda o kadar zor o kadar zor ki biz bunu yaşıyoruz. Sorunlar yumak haline gelmiş, ama bunların çözümünde de önemli yollar alınmış, bunu da görmezlikten gelmememiz lazım. Öncelikle 95 yılından sonra terörün azaldığı her ilçede araştırmalar yaptık. Eğer kredi kullandırmaya elverişli bir durum ortaya çıktıysa kredileri kullandırmaya çalıştık. Tabii ki en son Şırnak'a geldi sıra. 1998 yılında burada da iyileşme olması nedeniyle kredi kullandırdık. Bizim Şırnak'ta özellikle Cizre- Silopi tabii Şırnak Merkez de merkez olması nedeniyle hedef alanımızdadır. Maalesef Batman'da, Şırnak'ta bir sorun yaşadık, bunu da bekliyoruz. Biraz kredi kültürü burada pek gelişmemiş maalesef bu iki ilimizde sorunla karşılaştık. 1988 yılında yaklaşık olarak kullandırdığımız 1 trilyon 250 milyar TL civarında kredilerimizin %80'i kanun takibi hesaplarında kayıtlı. İdil şubesinde biraz normal. Onun dışında ki bölgelerde de sorunumuz var. Tabii bankacı en fazla kanuni takipten verdiği kredinin dönmemesinden ürker. Bunu siz de takdir edersiniz Biz ürkmedik beklediğimiz bir şey idi. GAP Bölgesi'nde 1996 yılında Türkiye Kalkınma Vakfıyla bir yandan kredi verilirken verdiğimiz krediler şu an itibarıyla 85 trilyona ulaştı. 1995 yılından sonra GAP Bölgesi'nden krediler diğer bölgelere kullandığımız kredilere nazaran çok daha hızlı bir şekilde arttı. Bunda aşağı yukarı 7 yıllık intikasında etkisi vardı. Normal kredilendirmenin yanında proje çalışmalarımız da oldu. Türkiye Kalkınma Vakfıyla, teknik arıcılık, silaz üretimi, bu sene kuru ot üretimi, tane mısır üretimi, seracılık konusunda ve besi sığırcılık konusunda işbirliği yaptık. Bu yaptığımız çalışmalar önce çok küçükten başladı. Bunlar artarak devam etti. Tabii acaba Şırnak'ta ne var dediniz. Şırnak'ta normal kredilerimizi kullandırdık. Arıcılık projesi konusunda sanıyorum Vakıfla gelecek yıl Şırnak'ın özellikle Uludere, Beytüşşebap ilçelerinde arıcılık projesine dahil edilip edilmeyeceği hususunda bir araştırma yapılacak. Biz Ziraat Bankası olarak proje sahası içerisine geçen sene almıştık. Şu an bu konuda 24 tane ilçede bu proje GAP Bölgesi'nde yürürlüğe kondu. Yine Mardin'de denemelerimiz var. Mardin-Nusaybin-Cizre-Silopi hattında seracılık yapılabilir mi diye bir düşüncemiz var. Onu da araştırıyoruz, yalnız tabii değerli katılımcılar en fazla bu GAP Bölgesi'nde yıllardır toplantılara katılıyorum. Bir şey isteniyor, özellikle biz bankacılar görüldüğümüzde bize para lazım bize para lazım biz 5.inci yılın sonunda bir netice-

ye vardık, biliyormusunuz. Netice GAP Bölgesi'ne para değil bilgi lazım. Tarımsal organizasyon lazım. Kesinlikle bilgi lazım .Eğer para diyorsanız bir çok gerçeğin üzerini örtmüş olursunuz. Devlet de zamanında açtı kesenin ağzını, bu teşvik yatırımları vs. epey para akitti. Sosyal yardımlaşma konusunda hiç bir şeyin esirgenmediğini düşünmüyorum. Bir ilçemizde kaymakamımız şöyle demişti: Bir evin çatısı rüzgardan uçmuş, vatandaş gelmiş. Sabah, ekibi gönderdim dedi. Gerçekten uçmuş, tespit yaptırdım. Saat 11'de dilekçe yazdım. Sosyal yardımlaşma fonundan saat 3'te Ziraat Bankası müdürüne telefon etti. Kaymakam bey para geldi iki milyar bilgin olsun dedi. Sabah tespit yaptırıyor saat 3'te fondan para geliyor. Bir şey esirgenmiyor yalnız biz para ile ne yapacağız. Bu son derece önemli, seracılık projesi yapıyoruz. Seradan fiilen çiftçiyeye bilgi verecek onu kuracak, yönlendirecek elaman bulamıyoruz. Mısır üretimi projesi yapacağız mısırdan anlayan bir eleman bulamıyoruz. Tabi bu bölgede bunlar ilk defa başlıyor, başka bölgeden insanlarda gelmek istemiyorlar böyle bir sorunumuz var. Demek ki bölgede şunu anladık para var bilgi yok, bilen yok tabi ki deneyimde yok yapılmadığı için. En önemli sıkıntımız bence bilgi, bilgi yaratma yaratılan bilgiye ulaşma, onu kullanma, deneme bunlar son derece önemlidir. Benim bir şey dikkatimi çekti bir Gümüşhane yöresinde üç tane kaymakamımız bir proje geliştirdiler biz de o projeye destek vermiştik 92-93 yıllarında hayvancılık konusunda hiç ihtimal vermiyorduk baya bir gelişme sağladılar. Bir kaç defa İdil'den indim, Silopi'den geldim Cizre'den bir bağcılık kültürü var bölgede bir şeyi tanıtmak son derece zordur. Tabi yapılacak bunlar biraz zamana bağlı bir anda olmayacak seracılığın tanıtımı ama yapılan bazı şeyleri ıslah etmek sureti ile çok sayıda kişiye ulaşmak mümkündür. Genelde şaraplık üzüm alt yapısı olduğundan özellikle Midyat ve İdil'de bağların ıslahı konusunda bazı şeyler yapılabilir. Çiftçinin ürünü satın alınmak sureti ile basit düzeneklerle bilmem düşünülür mü sıra yapılabilir. Şarap fabrikalarında bunların satışı incelenebilir. Basit silolar kurulabilir vatandaşın özümünü alduğunda Sayın İdil kaymakamımız da taşlı arazinin toplanması ve de tabi taşlı araziye toplayacak olan vatandaşdır. Devlet katkıda bulunurda vatandaş taşlı araziye eğer bir çıkarı varsa toplar. Bence bağcılık konusuna eğilmek gerekir. Biz bunu son aylarda düşünmeye başladık. Ömerli ile İdil arası hatta Şırnak arası diyebiliriz. Kuzeyde Elazığ'ın altında bulunan Çüngüş'te, Çermiş'te, Ergani'de bağlar var. Bağcılık konusunda ne yapılabilir diye bir araştırma yapacağız Türkiye bağlarının yaklaşık % 21'i GAP Bölgesi'ndedir. Bunlar eski bağlardır ama eğer bir alım yapılırsa üretici bir çıkar sağlarsa bundan mevcut bağlarını hatta boş taşlık arazilerini bağ haline getirebilir diye düşünebiliyorum. Bence Bölge'de gelecekte ki asıl yapısal değişimi sağlayacak olan İlisu ve Cizre Barajlarının yapılması ve Silopi Cizre sulamalarının realize edilmesi olacaktır. Sonra Bölge'de sanayi bitkilerinin artacağını tahmin ediyoruz. Aynen nasıl Doğu ve Güneydoğu Adana'ya toplandı ise bu ovalarda ki sulu tarımın başlaması ile asıl merkezin buralar olacağını tahmin ediyoruz. Dolayısı ile bu projelerin realize edilmesi bu civardaki sorunların çözülmesi baki-

mından son derece önemlidir. Bunu yalnız bizim kanun takipte borcumuz var biz Şırnak'a kütük falan şeklinde anlamayın biz buna alışkınız biz çözeceğiz bunun üzerine eğileceğiz. Borcunda tahsil edeceğiz özellikle arıcılıktan başlamak üzere Silopi ve Cizre ovalarında sulama yatırımlarına vereceğiz. Seracılık konusundaki tam olarak söz veremiyorum. Çünkü biraz teknik konularla bağlantılı bunlar hava durumu, gündüz gece sıcaklıkları vb. olumlu olması halinde proje ile ilgili bilimsel bir araştırmayı başlatacağız.

Yine Sayın Ahmet SALTİK hocanın bir sözü vardır insan kaynaklarını geliştirmede bence bir çok sorun var, bir çok öneri de olabilir ama önemli olan zaten öncelikleri sıralamaktır. Ben öncelikler sıralamasının başına insan kaynaklarının geliştirilmesinin alınması taraftarıyım. Ve beni dinlediğiniz için hepimize teşekkür ediyorum. Ayrıca biz Ziraat Bankasıyız, kamu bankasıyız sorularınız varsa onları da cevaplandırmak isterim.

Krediler konusunda geçen sene olsun bir önceki sene olsun krediler gayet güzel bir şekilde dağıtıyordu, bu yıl ise esnafımızda büyük bir sıkıntı var ve para olduğu gibi bankada duruyor dağıtılmıyor. Denilebilir tapulu arazi yoktur şudur budur peki daha önce nasıl verildi. Niye şimdi verilmiyor bu konuda da beni bağışlayın yöneticilerin elini taşın altına koyması gerekir. Bu önemli bir konudur.

Geçen Nisan ayının sonunda takriben üç hafta önce yine Şırnak şubesine geldim, araştırmalarda bulunduk o zaman da gündeme geldi tartışıyoruz. Şimdi tarımsal kredilerde düşük faiz uygulanır. Türkiye'de bilirsiniz ticari kredilere çok düşük faiz uygulanır kredilere onların 3/1 yarım) falan. 1980'den önce genelde her taraf tarımsal nitelikli idi yani bir ilçeye gitseniz zaten tarımla uğraşıyordu. 80'den sonra diğer sektörlerde tarımsal kredi alarak diğer sektörlerde kullanma eğiliminde bir artış oldu. 1980'den sonra Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü mevzuatına işletmelerin mutlaka bitkisel üretim işletmelerinin tapulardan, veri kayıtlarından hiç bir şey yoksa personelin giderek tespit yaptıktan sonra birime alınan krediye göre kredilerin verilmesini hayvancılık işletmelerinde mutlaka kredi verilmeden önce hayvan sayısının belirlenmesini hatta verildikten sonra da her ay bir defa gidilerek işletme tutanak tutularak müfettişlerin görmesi için dosyalarına konulması yönünde mevzuat değişmiştir. Tabi az önce dedim Sayın Belediye Başkanı da bunu dile getirdi 1988'lerden 85'ler oldu bu değişiklik yalnız ve dolayısı ile burada zaten hayvanı olmayan kişiye verilen tarımsal kredi usulsüzdür. Yani hayvancılığı yapmayan usulsüzdür o zaman şöyle diyelim eskiden genel müdürlük bunun üzerinde değildi ödeniyordu yeniden veriliyordu. Ama bu imkan 85'lerden sonra ortadan kaldırıldı şu an yeni kredi verilebilmesi için hayvancılıkla iştigal etmesi lazım hayvan sayısına göre genel müdürlüğün belirlediği birim kredilerle yani hayvan başına, koyun başına her yıl belirlenen şeylerle çarpılan kredinin

verilme zorunluluğu var. Ama bununla ilgili çalışma yapıyoruz bunu bir noktada çözeceğiz geleceğiz burada insanlarla konuşacağız, toplanacağız çözeceğiz bir yoluna koyacağız. Yani böyle gitmez Şırnak'ın ben bunu ödeyeceğini düşünüyorum. Tabi ki onların durumu da iyi değil hep biliyoruz. Efendim paramız şu ana kadar hiç kaybolmadı zaten şu anda bankanın da endişesi yoktur.

Para kaybolursa zaten biz de kayboluruz, yani biz bir kamu bankasıyız, biz devlet memuru-yuz, düzenlediğimiz evrak resmi evrak, kullandığımız para kamu parasıdır. Zaten yasalar mevzuat vardır zaten krediler verilirken bunların kefilî teminatları alınmıştır. Dolayısı ile kaybolmaz o bir gün alınır şöyle veya böyle alınır veya devlet affederse affeder ama böyle bir düşünce varmış ben yinede affedileceği düşüncesinde değilim. Yeni ekonomik tedbirlerle birlikte düşündüğümüzde affedilmez diyorum bir de şu an öderlerse düşük faiz grubunda olanlar % 37.81 faiz oranı var. Kanuni takipte iken 15 puan ilave ediyoruz. Yani bu 55'leri buluyor şu an ödenmediği durumda yani bunun normale çevrilmesi çiftçimizin yararına oluyor. Yani borç yükünün artması onu daha ilerde sıkıntıya sokabilir. Dolayısı ise siz vermiyorsanız biz de ödemiyoruz sözü biraz hırsla kızgınlıkla söylenen bir söz olarak düşünüyorum. Neticede bir kredidir bu, bir hibe değildir kredidir ve geri alınır. Ama biz oturacağız, konuşacağız, tartışacağız, toplantılar yapacağız o paraları tahsil edeceğiz ve yeniden kullanacağız. Yani diğer bölgelerde insanlar borçlarını ödüyorlar yeniden kredi alıyorlarsa hiçbir endişeleri yoksa burada da öyle olacaktır. Çünkü bu Batman ve Şırnak'ın dışında GAP Bölgesi'nde her yerde böyle alıştılar artık yatırıyorlar bana öder mi ödemez mi diye düşünüyorlar tekrar alıyorlar projesi varsa uygulanıyor. Toprak su projesi uygulayacak ise yapıyor o hale geldi o güvensizliği çözdük daha sonrada burada olacak ona inanıyorum. Bilmem yeterli mi, ayrıcada görüşebiliriz. Zaten görüştük tekrar görüşebiliriz zaten sizlerle hep diyalog halinde olacağız. Ben hepinize teşekkür ediyorum.

Şırnak GAP'ta ki dokuz ilden birisidir Ziraat Bankası olarak bu dokuz ilin içerisinde Ziraat Bankası'nın on tane şubesi var Şırnak ilinin ve dokuz şubede hiç bir ziraat mühendisi, hiç bir veteriner yok. Bunları nasıl araştırıyorsunuz, nasıl vereceksiniz ve nasıl inancacağız sizlere.

Şimdi çok haklısınız bu sadece bizim sorunuz değil biz sorunu her zaman yaşadık ancak 1995'li yıllara baktığımız da sorunumuzun önemli bir bölümünü hallettik. 96 yılında mahalli personel alımına gittik 96-97 yılında bu personel sorununu çözdük ancak ziraat mühendisi konusunda maalesef sıkıntı yaşıyoruz. Diğer bölgelerden sınavı kazanan ziraat mühendisleri atanıyor bir müddet sonrada tayin oluyor gidiyor kendi bölgesine. Yalnız şu an uyguladığımız politika yeniden bir sınav açıyoruz daha önce memur olarak aldığımız personelimizin içerisinde ziraat mühendisleri var o ziraat mühendisi olan ama memur olarak çalışan personeli sınava al-

mak sureti ile ziraat mühendisi kadrosuna geçireceğiz. Kendimiz onu Diyarbakır'da eğitiyoruz şu an aşağı yukarı bu bölgeden 30-40 tane ziraat mühendisi yetişti. Bir Şırnak'ta sorumuz var bir de maalesef Kilis'te sorunumuz var. Bu sınavlarda da burada olan memurları ziraat mühendisi yapmak sureti ile kalıcı bir şekilde o sorunu çözmeye çalışacağız. Bu biraz devletin personel rejimi ile ilgili bir olay takdir edersiniz ki. Teşekkür ediyorum.

Alaattin KARTAL (II Genel Meclisi Üyesi) :

II Genel Meclisi üyesiyim. Bugün hep hayvancılıkla ilgili bahsedildi. Yalnız unuttuğumuz bir şey daha var. Bugün azda olsa çevrede biraz hayvan vardır yani çeşitle yerlerde hayvanlar vardır. Yalnız ne yazık ki güvenlik sorunları ile ilgili çevresel sorunlarla ilgili diyebilirim. Hayvanlar bugünden itibaren yazın belli bir süre sonra burada barındırılmaz. Onlar eskiden yaylaya giderdi, otlanmaya giderdi bugün hep o sıcaklığa maruz kalıyor, bununla ilgili bir adım atacak mısınız. Bu hayvanlarla ilgili bilmiyorum anlatabildim mi.

Şimdi tabi tespiti şube idaresinin görevidir varsa teknik elemanı yoksa kendisi proje gerektirmeyen şeylerde şube idarecileri mahallinde tespit yapıyorlar. Tespit yaptıktan sonra kredi kullanıyorlar.

Kredi ile ilgili bir şey söylemedim yani onunla ilgili bir şey yapacak mısınız diye sordum.

Savaş DEMİRTAN :

O güvenlik politikası ile ilgili bir hadisedir. Yani yaylaya çıkarılması ile ilgili bir hadisedir. Onda Ziraat Bankası'nın bir dahili olamaz. Teşekkür ediyorum. Başka soru var mıydı?

Havzullah MEMDUHOĞLU (Siloplı Şoförler Odası Yönetim Kurulu Üyesi) :

Cizre Esnaf Odası'ndan, eskiden Ziraat Bankası'nın iki yıllık ödemesi iki yıldan sonra faize giren destekleme kredileri vardı. Çiftçiliğin desteklenmesi traktör alımı için, gübre alımı için eskiden öyle bir destekleme kredisi vardı. Ödeniyor çiftçiye bir yıl hiç ödemesiz faiz işleniyordu şu an mesela şöyle bir destekleme kredisi projeniz var mı?

Ziraat Bankası'nın kısa vadeli işletme kredileri vardır orta ve uzun vadeli kredileri vardır. Mesela traktör kredisine 5 yıla kadar vade verilir ama o dönüşüm dönemi verilmez. Süt hayvancılığı kredisi vardı 2 yıl ödemesiz 6 yıl ödemeli diydük 8 yıl vadeli verilen seracılıkta bunu verebiliyoruz. Bu projenin gelir gider durumuna bakıyoruz. İlk çiftçinin rahatlaması için veya ilk acemilik döneminin geçmesi için taksit koymayabiliyoruz. Ama bunlar projeli kredilerde oluyor daha ziyade mesela arıcılıkta koymuyoruz. Ama süt hayvancılığı kredilerinde var. Diğer projeli

kredilerde de uygulanabiliyor. Toprak su kredisinde de zaman zaman eğer bir üretim dönemine denk gelmiyorsa onda koyabiliyoruz. Ama orta ve uzun vadeli projeli kredi için geçerli dedikimiz.

Nebi ÖZEK (Beytüşşebap İlçe Tarım Müdürü) :

Beytüşşebap İlçe Tarım Müdürü, efendim bahsettiğiniz şekilde kredilendirme olayında daha çok 85'ten sonraki uygulamalarda hayvan varlığı ile ilgili mal varlığının olması gerekir dediniz. Özellikle GAP İdaresi'nin de uğraştığı bugünlerde Türkiye'nin gündeminde olan köye dönüş projesi kapsamında çoğu insanlarımız 15-20 yıl bu işi yapamaz hale gelmiştir. Yani elinde hayvan yoktur. Fakat krediden yararlanmak istiyor ki bir işletme kurabilsin bir şeyler yapabilsin. Eğer hayvanı yoksa siz kredi vermeyecek misiniz?

Şimdi tabii hayvanı yoksa hayvancılık kredisiz verilmmez. Bu 130 yıllık bir zirai kredinin en önemli özelliği faaliyet yoksa kredi verilmmez ama şu verilir yeni hayvan alacak ise hem hayvan alımı için hem yemi için kredi veriyoruz. Bizim işletme kredisiz olarak dediğimiz Şırnak'ta kullanılan krediler daha ziyade yem kredisiz şeklindedir. Dolayısı ile hayvan kredisinin verilebilmesi için hayvanın olması gerekir. Köye dönüş projesi benim de ilgili çektii. Geçen Eruh civarındaydım Siirt'te de yine aynı konu, ilgi alanımıza aldık. Köyüne dönecek vatandaşlara ama gerçekten köyüne dönecek vatandaş yani ne demek istediğimi anlıyorsunuz her halde yakın köylere piknik yapmak için değil de şehirden oraya taşınmak isteyen üreticiler için bir proje uygulayabiliriz. Onu da tartışacağız gittiğimizde düşüneceğiz. Şu anda ciddi bir eğilim, burada bir köyün taşındığını duydum ilk defa burada duyduk ama bunu ilgi alanımıza alacağız. Hepinize teşekkür ediyorum.

Savaş DEMİRTAN :

Saniyorum Belediye Başkanın bir konuşma talebi var.

Sait NAMDAR (Şırnak Belediye Başkanı) :

Efendim ben notlarıma bakınca bazı arkadaşlarımı bilgilendirme ihtiyacını duydum. Salih Ayan diye bir arkadaşımı bilmiyorum burada mı Şırnak'a gelen içme suyunun dereden akan kanalizasyon suyundan çekildiğini söylemişti. Ben bu konuda bilgi vermek istiyorum. Haziran 1999 ayından bu yana tamamen Top Tepe su kaynağından içme suyu pompalanmakta ve Şırnak'a kaynaktan su verilmektedir. Kendisini bu konuda bilgilendirmek istedim. Tabii şunu memnuniyetle özellikle müjdelemek istiyorum. Şu anda yeni içme suyumuzun projesini çizecek müşavir firma DSI Bölge'den arkadaşlarımız şu anda Top Tepe ve Ceviz Düzünde etüt çalışmalarına devam etmektedir. Projemiz tahminen 1,5 ay içerisinde bitip yeni 200 litrelik irsaliye hattının inşaatına Haziranın ortalarında başlanacak ve yeni 200 litrelik içme suyu en geç Kasım ayında

şehre getirilecektir. Programımız böyle diğer bir katılımcı arkadaşım tabi buna geçmeden tamamen Şırnak içme suyuna gidecek gideri ŞİRGEV Vakfımız karşılıyor. Özellikle bunu belirtmek istiyorum, bütün gider ŞİRGEV Vakfınca karşılanacaktır. Tabi bu belediye ile vakıf arasında imzalanacak bir protokol çerçevesinde bilahare artık bu 100 yıl mı sürer 150 yıl mı sürer geri ödemesi ya olmayacak yada 150 yıl olacaktır. Bu tamamen Vakıf tarafından karşılanacak onu belirtmek istiyorum. Bir diğer konumuz 1997 yılında Şırnak Belediyeler Birliği diye bir birliğimiz kurulmuştur. Bu dokuz üyeli bir birliktir. Biz bunu 2000 yılı içinde daha işler bir hale getirmek için diğer belediye başkanlıklarımıza da yazı yazdık, şu anda mevcut 20 belediyede, belde ve ilçeler dahil 17 belediyemiz Belediyeler Birliğine üyedir ve yönetim kurulu seçildi tabi size en büyük hizmetin size en yakın olan hizmet kuruluşlarından biri olan belediyeler olduğunu takdir edersiniz. Sadece Şırnak'ta değil tüm Türkiye'de belediyelerimiz çok büyük bir maddi sıkıntı içerisinde. Maalesef bazı belediyelerimiz bir yıla yakındır personel maaşı dahi ödeyememiştir. Bu duruma düşmüşlerdir bunda tabi ki Şırnak'lı belediyelerimizin % 80'ni de bu noktadadır. Biz belediyelerimize bu Birlik adı altında az olsa yani personellerinin maaşı veya yarı maaşı veya akaryakıt bedeli dahi olsa bir yardımda bulunabilmek için Sayın Milletvekilimiz Prof. Dr. Mehmet Salih Yıldırım'a müracaat ettik ve Şırnak kömür ocaklarının bu birliğe verilmesini rödövens karşılığında bu birliğe verilmesini talep ettik. Tabi kanunlar çerçevesinde TKİ Genel Müdürlüğü'nce direk olarak birliğe verilmesi söz konusu değil. TKİ Şırnak Valiliğine rödövens karşılığı bazı ocaklar rödövens karşılığı bazıları rödövenssiz işletme hakkını vermiştir. Şırnak Valiliğimizde hem köylere hizmet götürülen özel idarelerimiz var ayrıca demin bahsettiğim gibi trilyonlara varan bir yatırım gerçekleştirilmiş olacaktır. Şırnak Vakfına da bir kömür ocaklarından bir gelir getirmek için onları da belirli bir rödövens karşılığında birliğimize devir etmişlerdir ve birliğimiz kömür ocaklarımızda istihdam yaratmak için özellikle Şırnak'lıların yakında bildikleri metre küplerle ifade edilmeyecek bir su dolgusu var. Bunu boşaltmak zorundayız yeni iş alanları açmak için birliğimiz olarak da biz bir rödövens karşılığında bir ocağımızda hala 500 işçi çalışmaktadır. İki yüz elli sınırlı taşıyıcı sorumlular kooperatifi var onlara devir ettik. Diğer ocaklarımızda suyun boşatılması karşılığında bu işi yapabilecek kapasite de iş makinesine sahip iş gücü güçlü bir taşeron firmaya verdik. Tabi buda rödövens karşılığındadır umarım biz buradan hem Belediyeler Birliğimize hem ŞİRGEV Vakfımıza hem Özel İdare Müdürlüğüne biraz da olsun bizi rahatlatacak bir gelir elde edeceğiz. Teşekkür ediyorum.

Ben yine sözü GAP İdaresi temsilcilerinden Sayın Haşim ÖĞÜT'e vermek istiyorum.

Haşim ÖĞÜT (GAP Kalkınma Planı Tarımsal ve Kırsal Kalkınma Grup Yöneticisi):

Sayın yöneticiler çok değerli Şırnak'lılar hepinizi sözlerime başlarken saygıyla selamlıyorum. Ben 27 yıl Tarım Bakanlığında çeşitli kademelerde çalışmış bir Ziraat Mühendisiyim, GAP Bölge Kalkınma Planının hazırlık aşamasında kırsal kalkınma konusunda çalışan bir danışmanım.

Önce size bu toplantı ile bağlantılı olarak planlama ve planlama yaklaşımı konusu ile ilgili olarak çok kısa ve öz bilgi sunmak istiyorum. Planlama sizlerde bildiğiniz gibi eylem ve davranışların belli amaçlar doğrultusunda düzenlenmesi anlamını taşımaktadır. Planlamayı yaparken kırsal alandaki sosyo ekonomik yapı incelenir durum tespiti yapılır sorunlar belirlenir ve bu sosyal yapının sosyo ekonomik yapının potansiyeli doğrultusunda geliştirilmesi çalışmaları yapılır. Planlamada geçmiş yıllarda dünyada uygulanan bir yöntem vardır. Bu yöntem şelale yöntemi diyebiliriz. Şelale biliyorsunuz tepelerden akar suları istediğiniz yöne doğru yönlendirme mümkün değildir.. Düştüğü yerde de zaten hasara yol açan bir akıştır. İşte daha önce merkezi planlama yaklaşımı ile böyle bir şelaleye benzer bir uygulama yapılmaktadır. Bunlar geride kaldı artık bugün kabul gören planlama yaklaşımında kaynak yaklaşımı kaynak prensibi ele alınmaktadır. Kabul edilmektedir kaynakları biliyoruz küçük küçük su kaynakları bunlar belli bir süre canlı olarak kalır bilahare kaybolur bunlar o yöreye mahsus kaynaklardır. İşte katılımcı aşğıdan yukarıya planlamada bu kaynaklar esastır kaynaklar bir araya getirilmek sureti ile gerçek plan, ana plan hazırlanmaktadır. Kırsal kalkınma planlamasını yaparken genel planlama ilkelerini her zaman göz önünde bulunduracağız. Sayın Özbilen bugün sabahleyin çok kapsamlı bir konuşma yaptı ve orada sizlere bu planlamada ki ilkelerimizi sundu. Kırsal kalkınma özelinde bu ilkeleri de düşünürsek bir kaç konuya sizlerden gelen görüşlerde zaten bunları teyit etti özel önem vereceğiz. Bunlar katılımcılık biz katılımcılığın birinci aşamasını sizlerle birlikte uygulama noktasına kadar getirdik. Geldik böyle bir plan içerisinde yer alması gereken unsurlar neler olmalıdır. Sizlere soruyoruz ve gerçekten de takdir edici bir katılımla sizler görüşlerinizi bize bildiriyorsunuz. İşte bunlar genel görüşlerdir bu aşamada zaten daha fazlasını da beklemek pek gerçekçi olmayacaktır. Ama bu görüşler bilahare Ankara'ya döndüğümüzde konu başlıkları altında bir araya getirilecektir. Şırnak'ın potansiyeline uygun olarak hayvancılık öne çıkan bir ekonomik faaliyet hayvancılık konusunda bize ne gibi görüşler bildirildi. Biz bunları birleştireceğiz bilahare yöreye tekrar geleceğiz ve sadece bu konuda yani hayvancılık konusunda yetiştiricilerimiz, besiciler, süt hayvancılığı yapanlar, koyunculuk yapanlar bir araya gelecek Ziraat Odası temsilcileri gelecek, sivil toplum örgütü temsilcileri gelecek, akademisyenler bir araya gelecek ve neticede kamu yöneticileri gelecek ve böyle daha spesifik konularda biz bu ekonomik faaliyeti inceleme olanağımız bulacağız. Sizlerin projeye girebilecek plana girebilecek daha spesifik görüşlerinizi tespit edeceğiz. Bundan sonra ki aşamada sizden aldığımız bu spesifik bu alt sektörlerle ilgili faaliyetlerle ilgili görüşleri Ankara'ya taşıyıp orada planı hazırlayacağız. Bu istekler bizi nereye götürecek hedeflerimizi belirleyeceğiz ve o hedeflere göre de biz yapılması gerekenleri sizlerin görüşleriniz ışığında belirleyeceğiz. Bu da başka bir aşamadır nihai noktaya henüz gelmiyoruz. Hedefleri ortaya koyduk geleceğiz size taslak planımızı göstereceğiz tekrar tartışacağız sizlerin onayını aldıktan sonra ileride ki aşamalar nihayet planın yazılması uygulama planının

hazırlanması gibi aşamalara geleceğiz. Bir başka konu daha var onların hazırlığı aşamasında sizlerle birlikteliğimiz yine yeterli değil. Bilahare uygulama aşamasında da beklenmeyen bir sürü değişiklikler olabilir gelişmeler olabilir işte o aşamada da sizlerin paydaş olarak yani bu planın sahibi olarak uygulamaya katılmanızı sağlayacak toplantılar, mekanizmalar geliştireceğiz. Dolayısı ile temel ilkelerden dört tanesini özellikle belirtmek istiyorum. Katılımcılık, her aşamada katılımcılık, yerellik genel bir plan hazırlığında Şırnak'ın özel sorunları yer almaz onun için mutlaka Şırnak'ın yöresel şartları yerel şartları incelenmeli bu yerellik en önemli ilkelerden bir tanesi olmalıdır. Eşgüdüm GAP Bölge Kalkınma İdaresi plan hazırlığından sonrada bugün kendisine yasa ile verilen görevlerini yani eşgüdüm görevlerini yapacak ama yörede bulunan kamu kuruluşları, özel sektör kuruluşları uygulamadan sorumlu birimler. Bunlar arasında ki gerekli eşgüdümü GAP Kalkınma İdaresi daha etkin araçlarla yapacak bunları da yine sizlerden öneri şeklinde bekliyoruz. Daha etkin eşgüdüm nasıl yapmamız mümkün ve bir ara değindim esneklik şartlara göre planda belirli değişikliklerin yapılması her zaman göz önünde bulundurulacak. Şimdi bu genel ilkeleri ve yaklaşımımızı belirttikten sonra kırsal kalkınma ile ilgili genel yine genelden bahsedeyim yine amaçlarımızı şöyle belirtebilirim.

Gelir dağılımında bir adaletsizlik var bu adaletsizliği nasıl giderebiliriz. Eğer kaynak yönünden çok zengin olmayan bir kırsal yöre insanı varsa ki var. Ona biz tarım dışı gelir imkanları vermeliyiz. Bir örnek vereyim ben size dünyanın en ileri devleti tarımda da en iyi devleti Amerika Birleşik Devletidir. Amerika Birleşik Devletlerin de tarım nüfusu 2 milyonun altında o büyük ülkenin tarım işletmesi sayısı 2 milyonun altında ama tarım işletmelerinin gelir kaynakları sadece çiftçilikten, yetiştiricilikten oluşmuyor. Yani kırsal alanda yaşayan ve orada gelirini sağlayan tarım işletmecileri tarım dışı kaynaklardan gelir sağlıyor. Bunu eğer oranlarsam % 40'ı yani Amerika Birleşik Devletlerinde bir çiftçinin bir işletmecinin toplam gelirin içerisinde tarımın payı tarım deyince hayvancılığı da dahil ediyorum. Su ürünleri dahil % 40 paya sahip demek ki kırsal alanlarda tarım dışı gelir kaynaklarının geliştirilmesinde çok önemli bir amacımız olacaktır. Ücret dengesi tarımda çalışan insanlarla tarım dışı sektörde çalışan insanlar arasında gelir dengesizliği ücret dengesizliği var. Bunu gidermemiz gerekiyor, istihdamı artırmamız gerekiyor. Mevsime bağlı bir işsizlik sorunu var bir buğday üreticisini düşünün toplam 38 gün çalışması gerekiyor. Ama senenin diğer bölümlerinde kendisine gelir sağlayacak her hangi bir imkan yok. Bunları geliştirmemiz lazım ki burada çevreyi ve doğal kaynakları korumak önemli bir faaliyet alanı olacaktır. İşte erozyon hepimizin gelirken yol boyunca gözlemediğimiz bir hadise doğal kaynaklar mera, meralarda bugün Sayın Saltık'ın belirttiği nedenlerden dolayı bir gelişme var. Ama yine şunu da belirtti meralar gelişti ama meralardan yararlanamıyoruz. Acaba meraları kullanıma nasıl açmalıyız yani her isteyen her zaman meraya hayvanlarını sevk etmemelidir. Ne

kadar sevk etmelidir meraların ıslah edilme imkanı var mıdır. Üstünden tohumlama gübreleme imkanları var mıdır. Bunun gibi konuları inceleyeceğiz, bir de tabii toplumun gıda ihtiyaçlarının karşılanması gıda kontrolünün yaygınlaştırılması yani yörede sizlerin bizlerin yediğimiz gıdaların sağlıklı olması gerekir. Yeterli olması lazım adil bir şekilde dağıtılması lazım. Biz kırsal kalkınma planı içerisinde işte daha önce 89 yılında yapılan planın bölümlerine ilave olarak bu konulara da özel önem vereceğiz. Bu aşamada ben sizlerin vakitlerini daha fazla almak istemiyorum. Yalnız sabahlı Sayın Özbilen size bir hayvancılık teşvik kararnamesinden bahsetti. Ben şunu fark ediyorum Ankara'da iyi düşüncelerle iyi niyetlerle bu teşvik programları çıkarılıyor ama bu teşvik programlarından maalesef bazı yörelerimiz yeterince yararlanamıyor. Bu işi en yakın takip eden en etkin biçimde bu kaynaklara ulaşan insanlar teşviklerden de istifade ediyor. Dolayısıyla bilgilendirme sizlerin bu teşvikten yararlanmanız için de ilk şarttır. Başlangıç ben bu bilgilendirmeyi size yapmak istiyorum. Tabii bu kararname Tarım Bakanlığı tarafından sevk edilip Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan bir kararname burada Sayın ilçe müdürlerimizin olduğun görüyorum. İl müdürümüz burada mı bilmiyorum Şırnak il müdürümüz her halde daha ayrıntılı bilgiyi vereceklerdir sizlere bilahare şimdi olabilir ileride de olabilir. Hayvancılığımızın gerilediğini biliyoruz hayvancılıkta mutlaka daha değişik çok kapsamlı teşvik ve teknik tedbirlerinin uygulanması gerekiyor. İşte bu başlık başlangıçtır ben size özetliyorum bunu kararname diyor ki 2000-2004 yılları arasında 5 yıllık bir süre ile hayvancılık teşvik edilecektir. Teşvikleri dört alt maddede topluyor kararname; birincisi yem bitkileri üretimine teşvik, hayvancılık yapıyoruz yem bitkisi üreteceğiz yem bitkisi tesis edeceğiz ve yatırım masraflarında kredi almadan kendi imkanlarımızla yapmamız halinde devlet diyor ki senin masraflarının yatırım masraflarının % 30'unu ben iade ediyorum sizde hatırlarsınız geçmişte bir kaynak kullanımını destekleme programı vardı, Tarım Bakanlığı tarafından yürütülen planlama tarafından yürütülen daha değişik bir bazda yürütüldü. Tarım Bakanlığı tarafından yürütülen kaynak kullanımını destekleme fonu projeleri ona benzer uygulamalar işletme kredilerinde devlet yanınızda oluyor. İşletme masraflarında da yanınızda oluyor işletme giderlerinin %20'sini devlet iade ediyor. Böyle bir teşvik var yani devlet diyor ki hayvancılığın gelişmesi için yem çok önemli bir girdidir. Yem bitkisi ekmenizi istiyorum yem bitkisi ekmeniz için de sizin masraflarınızın bir kısmını ben karşılıyorum. Bunun anlamı bu ikincisi yine bir mesaj var burada o da süt hayvancılığının desteklenmesi bütünyükbaş süt hayvancılığının desteklenmesi bunda da devletin mesajı şu diyor ki, hayvancılıkta bir yem ürettiniz ama kullandığımız materyalin de genetik yönden üstün vasıflı olması gerekir. Yöremizde kullanılan yerli ırk küçük cüsseli süt verimlilikleri düşük olanlardır. Ama bunların da çok önemli özellikleri var hastalıklara dayanıklı diğer kültür ırklarının bu yörelere getirilmesi halinde hastalıklara karşı hassas olmasından dolayı kayıplar yaşanır. Ama yerli ırklarımız daha

dayanıklı, işte devlet uygun yerler için diyor ki, pedigriyi yani şeceresi belli olan ve belgelenen damızlık hayvan yetiştirici birliklerin ki bu birlikler kuruldu. Maalesef yöremizde henüz bunlar yok oralarda pedigri almış şecere almış hayvanların eğer alıp işletme kuracaksınız bu hayvanların bedelinin % 30'nu ben üstleniyorum. Bir de şu var saf kültür hayvanı alıp işletmenize koymak istiyorsanız pedigri yok ama saf olduğu kanıtlanmış hayvanlar bunda da bedelin % 15'ni ben ödüyorum diyor. Burada beş yıl için bir hedef koymuş 100 bin damızlık hayvan üçüncü alt bölüm suni tohumlama özellikle biliyorsunuz melezleme çalışmalarında yani yöremizde ki yerli ırkların hastalıklara dayanıklı ırkların kalitesiz yemle bile belli bir miktarda süt verebilen özellikteki hayvanların yeni kan katımı ile süt verimliliğini arttırmak suni tohumlama işte suni tohumlama yaptıran işletmelere de devlet şu anda şunu da söylemem lazım Türkiye genelinde yılda 1 milyon suni tohumlama yapılır. Konulan hedef 5 yıl için 10 milyon yani 5 yılda 10 milyon suni tohumlamanın yapılması yılda öngörülüyor. Şimdi suni tohumlama ile ilgili olarak da devlet suni hayvanına suni tohumlama yaptıran işletmelere diyor ki faturanın bir kısmını ben ödeyeceğim. Daha henüz miktar belirlenmiyor. Tabii suni tohumlamayı da yaptıracak kurumlara kuruluşlara ihtiyaç var. İşte bu kurum ve kuruluşlara da devlet destek veriyor serbest veteriner hekimler yapacak sağlık teknisyenleri yapabilir onun dışında kurumlar kuruluşlar yapabilir. Ziraat Odaları yapabilir. Dolayısıyla bu kurumlar ve şahıslar için de suni tohumlama ekiplerini kuracak gerekli ekipmanı devlet belli oranda finanse ediyor. Sûbvance ediyor burada ki şeyde önemli bir rakam kalkınmada öncelikli yörelerde ekipman, malzeme masraflarının % 50'si yani yarısını devlet ödüyor. Diğer yörelerde ise % 25'ni ödüyor bunun için kaynak var mı diye soru sorarsanız evet. Kaynak hayvancılık ödenekleri ile birlikte bütçede ayrılacak ve bu saydığım dört alt bölüm için yetiştiricilerimizin istifadesine sunulacak. Ödemeyi Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası yapacak. Şimdi bu benim size verdiğim bilgiler kararnamede ki yazılı bilgileri belli bir tasrifli kararname de daha değişik bir şekilde hazırlanmış ama burada bir sürü açık nokta var. Tarım İl Müdürlüğümüze sanırım haber verilmiştir. Bu kararnamenin çıktığı tarih olan 10 Mayıs tarihinden 45 gün süre içerisinde bir tebliğin çıkması gerekiyor. Bu tebliğde bu saydığım dört teşvik unsurunun tüm ayrıntıları size sunulacak dolayısı ile ben bunu da bir bilgilendirme görevim olarak açıklamak istedim. Netice olarak, kırsal kalkınma yoksulluğun giderilmesi ve kırsal yörede yaşayan insanların kentlerde ki yaşam kalitesine ulaşmak için çok önemli bir faaliyet bunun başarısı her aşamada sizin fikir sahibi olmanız fikirlerinizi bildirmeniz ve sorumluluk üstlenmeniz sadece fikir vermeniz görüş bildirmeniz de yetmiyor. Sizin sorumluluk üstlenmesi ile mümkün olacaktır. Bunların da bugünkü heyecanlı toplantıdan anladığım kadarı ile gerçekleşecek bir olay olduğunu düşünüyorum. Sizlere katkılarımızdan dolayı şimdiden teşekkür ediyorum. Çalışmalarımızın her aşamasında bu katkılarınızı bekliyorum, saygılar sunuyorum.

Savaş DEMİRTAN :

Evet biz vaktimizin sonuna çok yaklaştık ancak konuşma isteği olan bir iki isim daha var ana hatları ile söz verme ihtiyacı hissediyoruz. Sayın Filiz DOĞANAY'ı kürsüye davet ediyorum. Kı-sıtlı sürede görüşlerini dile getirmesi için.

Filiz DOĞANAY (GAP Bölge Kalkınma Planı Proje Danışmanı) :

Sayın katılımcılar GAP İdaresi danışmanıyım Başkanlık kürsüsünün bir isteği doğrultusunda huzurunuzda bulunuyorum. Sabahtan bu yana sürdürülen bu tartışma ve görüşmelerde öncelikli bir sorununuz gündeme geldi bu da Bölgede ki boşalan köylerin sorunları idi bu çerçevede GAP İdaresi'nin bu konuda yürütmekte olduğu çalışmalar konusunda çok kısa bir bilgi vermek ihtiyacı duyuldu o nedenle ben huzurunuzdayım. GAP Bölge Kalkınma İdaresi'nin bu konuda yürüttüğü iki proje var bunlardan bir tanesi köye geri dönüş ve rehabilitasyon bölge gelişme planı bu plan sadece Şırnak ili için değil ama boşaltılan köylerin bulunduğu yaklaşık değil tam olarak 12 ili kapsayan bir alt bölge gelişme planı olarak düşünüldü ve bu görev de devlet tarafından GAP İdaresine verildi. GAP İdaresi geçtiğimiz yıl merkezde ki çalışmaları tamamladı bu yıl proje haline dönüştürdü ve iki grup halinde bu proje tasarlandı bu grubun bir tanesi GAP illerini kapsayan bir alt bölge gelişme planı diğeri de GAP Bölgesi dışında ki Doğu Anadolu Bölgesi illerini kapsayan ikinci bir proje olarak tasarlandı şu günlerde çalışmalar sürdürülüyor. Bu projelerin içeriğinde boşalan köylerin bulunduğu iller ve ilçeler bazında çalışmalar yürütülecek ve boşalan köylerin durumları sosyal ve ekonomik bakımdan ve mekansal boyutları ile incelenecek ve bu yapılan incelemeler araştırmalar toplumun kendi ihtiyaçları ve katılımları doğrultusunda ve de tabii ki ekonomik olanakların bulunduğu köyler sizde bunu takdir edersiniz. Bazı çok küçük mezralarda ki insanlar zaten daha boşaltılmadan önce bile çok zor koşullarda yaşıyorlardı bunlar hep araştırılacak şimdiden şu bu şöyle böyle demek istemiyorum. Ama bütün bunlara bakılacak ekonomik imkanların olduğu dediğimiz köyler ve dediğimiz gibi katılım istem ve de o köylerin jeolojik durumu topografik durumu bütün bu hususlar araştırıldıktan sonra bir planlama yapılacaktır. Hatta bazı iller de bazı köyler için örnek imar planları da hazırlanarak bu projeler ve planlar mülki amirlere verilecek ve orada artık durum görülecektir. O ilçelerin hangisinde hangi köyler hangi koşullarda yerleştirilecek gibi ki biz buna hazır reçeteler diyoruz. Kaymakamlarımıza valilerimize hemen uygulayabilecekleri biçimde planlar hazırlanıp kendilerine verilecek bu çalışmaya başlamak üzere ön çalışmaları tamamlandı ama bunun alan araştırmaları dediğimiz bölümlerine de GAP İdaresi başlamak üzere. GAP İdaresi'nin yürütmekte olduğu ikinci bir proje köye dönüş konusunda ki ikinci bir projede acil eylem planı dediğimiz proje ki sabah-leyin Sayın Şırnak Valisi bir nebze söz etti şu anda GAP İdaresi Şırnak ilinde ve Diyarbakır ilin-

de öncelikle belirlediği köylerde eylem yani uygulama projelerini başlatmak üzere, bunun için belirlenmiş olan o köylerin alt yapıları büyük ölçüde hazırlandı, haritaları alınıyor, imar planları yapılıyor. Tüm altlıkları hazırlandıktan sonra da yine Bölgenin insanının yada o köydeki ailelerin yaşamlarına uygun bir biçimde konutları yapıldıktan sonra bu ailelerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli ekonomik destek ve sosyal destek programları da hazırlanarak onların uzun yıllardır çekmekte oldukları sıkıntıları bir nebze de olsa giderme çareleri aranıyor. Umarız bu projelerimiz çok kısa sürede tamamlanır ve bundan sonra başlanacak bu alt bölge gelişme planı doğrultusunda yapılacak olan projelerimizi de şu anda devam etmekte olan projelerimiz örnek olacaktır diye umuyoruz. Biraz önce Ziraat Bankası verdiği bilgiden de doğrusu ben çok umutlandım, bizim hazırlamakta olduğumuz projeler için önemli bir yaklaşım olacak. Çünkü orada hep düşünüyorduk ekonomik boyutundaki sıkıntılar nasıl çözümlenir diye umarım projede birlikte çalışma olanağı da olacaktır. Ben, beni dinlediğiniz için teşekkür ediyorum, iyilikler diliyorum.

Savaş DEMİRTAN :

Teşekkür ediyoruz, değerli katılımcılar son olarak düşüncelerini öz olarak almak istediğimiz biri daha var. Türkiye Kalkınma Vakfı Diyarbakır Temsilcisi Sayın Tahir DADAK kısa ve öz olarak düşüncelerini dinleyebiliriz.

Tahir DADAK (Türkiye Kalkınma Vakfı Diyarbakır Temsilcisi) :

Gerek sabah ki oturumda olsun gerek öğleden sonra ki oturumda olsun ortak konuşulun konuların başında sınır ticareti gelmekteydi. Bu konuda ki görüşüm Bölge'deki olaylar nedeni ile üretim yapmayan ve yapamayan insanlara ve istihdam olanağı bulamayan kişilere hükümetlerce uygulamaya konulan ara çözüm mekanizmaları olduğunu düşünüyorum. Değişik dönemlerde değişik hükümetler tarafından sınır ticareti kısıtlandı. Bazen yasaklandı ve bazı dönemlerde ise sınırlamalar getirildi. Fakat Sayın Ticaret Odası Başkanı'nın da belirttiği üzere son sınırlamaların olması ve özellikle son gelişmelerin ürkütücü düzeyde olduğunu kendimce ifade etmek istiyorum. Bu sınır ticaretinden 50 bin kamyonun bu işi yaptığını ve bunun 50 bin aile demek olduğunu bunu da kabaca bir ailenin ortalama nüfusunun 7-8 kişi ile olduğunu çarparsak 35-400 kişilik bir nüfusun bu sınır ticaretinden ekme yediğini düşünebiliriz. Son gelişmelerde diğer bir konu ise sınır ticaretinin tüzel kuruluşlara devri idi. Bu sınır ticaretinin tüzel kuruluşlara devri ile beraber asıl bu sınır ticaretinden yararlanması gereken kesim yararlanamayacak ve yine burada elde edilen veya buradan elde edilecek gelir belli kesimlerin elinde toplanacaktır. Buna ilişkin lobinin oluşturulması hükümet nezdinde bu tür bunun önlenmesine ilişkin girişimlerin bulunması gerektiğine inanıyorum. Zaman zaman bölgeye gelme fırsatımız oluyor. Bölgeyi inceleme fir-

satımız oluyor. Kalkınma bağlamında ele alınması gereken gelir getirici faaliyetlere ilişkin bir kaç öneriyi sunmak istiyorum. Mevcuttan hareketle ve yerellikten hareketle Bölge de uygulanabilecek gelir getirici faaliyetlerin başında entegre bir hayvancılık projesinin uygulanması gerektiğini düşünüyorum. Bu entegre hayvancılık çalışması kapsamında barınak çalışmaları ve bölge insanın da çok yabancı olmadığı yem temelinin güçlendirilmesine yönelik çalışmalar ve Sayın Hocamızın da belirttiği gibi bu doğal kaynaklar bağlamında veya meralar bağlamında Bölgede ki olaylar nedeni ile derlenip, toparlanan meraların daha bilinçli kullanılmasına yönelik eğitim demokrasyon uygulamalarının başlatılmasını düşünüyorum. Bununla beraber yine Bölge'de hayvancılığa ilişkin örgütlerin, kooperatiflerin, birliklerin yapılandırılması, geliştirilmesi gerektiğine inanıyorum. Ve tüm Doğu ve Güney Doğu bölgesinden hayvancılığa ilişkin temel sorun olan hayvancılığa ilişkin sanayinin de burada geliştirilmesi gerektiğine inanıyorum. Bölgede potansiyel arz eden diğer bir konu ise arıcılık konusudur. Dün Uludere ve Uludere'nin bazı köylerinde inceleme fırsatımız oldu buralarda gerçekten de bazı alanlarda ciddi bir şekilde arıcılık yapılmakta fakat burada yapılan arıcılık daha ziyade iptidai kovanlarla yapılmakta veya dünyada pek geçerli olmayan ahşap kovanlarla arıcılık yapılmakta bu arıcılığın entegre bir yaklaşımla ele alınıp ilk ele alınması gereken konu da eğitim çalışmalarına ağırlık verilerek teknik desteğin de birlikte yürütülmesi ve arıcılığa ilişkin girdi teminin sağlanması ve yine elde edilen bölümün pazarlanmasına yönelik faaliyetlerin yürütülmesidir. Yine üreticilerle yaptığımız sohbetlerde üretici hiç kovanlarını gezdirmeden bu iptidai kovanlardan bile 25-30 kg dolayında bal alabildiğini ifade etmekteydiler. Türkiye'de gezgin arıcılığın da dahil olduğu ortalama bal hasılatı 17 kg civarında burada ise bu rakam yaklaşık Türkiye'nin iki katına isabet etmektedir. Burada ki arıcılık konusu biraz daha entegre yaklaşımla ve daha teknik yöntemlerle strapor kovanlarla ve gerekli teknik destek sağlanarak yapılırsa sanırım bu üretim ikiye katlanacaktır diye düşünüyorum. Bunun uygulaması sayesinde önemli bir istihdam kapısının açılacağına inanıyorum. Bu Bölge'de yaptığımız tespitlerden bir tanesi de alabalığın geliştirilmesine ilişkin bir potansiyelin olduğudur. Özellikle dün Uludere, Gülyazı köyünde gezi yapma fırsatımız oldu tabii işin ilginç tarafı burada teknik bilginin olmaması veya bu işi bilen insanların olmamasından dolayı burada gayet güzel havuzlar yapılmış tekniğine uygun havuzlar yapılmış fakat maalesef alabalığın üretimine ilişkin hiçbir şey yok burada ki havuzları yapan insanlar alabalıkları Gaziantep'ten yetiştirip hale getirip burada satmaktadırlar. Yine alabalığın üretim boyutu da düşünülerek Bölgede yaygınlaştırılabilir olduğunu düşünüyoruz. Yine edindiğim diğer bir izlenim ise tarımsal üretimden küçük sulama sistemlerine basit ve işlevsel olan küçük sulama sistemleri geliştirilerek yaygınlaştırılarak tarımsal üretime daha doğrusu bitkisel üretime katkı sağlayacağı inancındayım. Tüm bunları yaparken izleyeceğimiz strateji ne olmalıdır. Görüşümü iletmek istiyorum. Tüm bu uygulamaları yaparken temel stratejimiz doğru hedef gruplarla çalışmamız gerekeceğidir. Ve bu

Üretim katacağımız yeni insanlara kısmi bir sübvansiyon sağlanması gerektiğine inanıyorum. Sağlanacak olan sübvansiyonun amacına ulaşması için ürüne verilecek olan desteğin ağırlıkta olması gereğine inanıyorum. Yine Bölge'de ki temel eksiklik tüm bu faaliyetler uygulanması gereken temel eksiklik olarak eğitim teknik desteğin üretim tüm aşamalarında gerek üretim öncesi olsun gerek üretim esnasında olsun ve üretim sonrasında olsun tüm aşamaların ciddi bir organizasyonla uygulanması gerektiğine inanıyorum. Tüm faaliyetleri yürütecek organize bir birimin veya bu koordinasyonu sağlayacak bir birimin olması gerektiğine inanıyorum. Teşekkür ediyorum.

Savaş DEMİRTAN :

Biz teşekkür ediyoruz. Değerli katılımcılar sabah toplantımızı açarken GAP'ın yeniden bir yapılma sürecine girdiğini bu süreçte insan odaklı insanı merkezi alan bir anlayışa dayalı bölgesel kalkınma planı geliştirmeye çalıştığını vurgulamıştır. Bu toplantımızın amacının da hazırlanmaya çalışılan plana şırnak gerçeğinden hareketle tavsiyelerde bulunmak olduğunu belirtmiştik gerçekten burada ilimiz bölgemiz gerçeklerine dayalı çok somut açıklamalar yapıldı temennimiz bunların ileri ki günlerde somut olarak geri dönmesidir. Ben toplantının sonun GAP İdaresi'nin konuya ve şırnak'a gösterdiği ilgiye Sayın temsilcilerine ayrı ayrı teşekkür ederim. Ayrıca düşünceleri ile görüşleri ile ve katılımları ile toplantıyı destekleyen herkese teşekkür ediyorum. Toplantının kapanış konuşmasını yapmak için Sayın Kaya YAşINOK'u kürsüye davet ediyorum.

M. Kaya YAşINOK (GAP İdaresi Başkan Yardımcısı) :

GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı Ankara'da olan bütün kuruluşlar gibi merkezi kuruluşlar gibi kendi üstüne düşen, görevi olan bir planı yapıyor. Burada ayrıcalık buradaki farklılık buraya taşımak istediğimiz farklılık bu planda bizimle beraber olmanız. Bu planı yaptığımız, bastığımız zaman bu planda biz de varız demeniz o planı koltuğunuzun altına alıp bizimle beraber nereye gideceksek ama nereye gideceksek sizin de arkanızda veya bizimde sizin arkanızda olmanızı sağlamamızdır. Biz projeyi gerçekleştirmek için Türkiye'nin en iyi uzmanlarını bu işe anjaje yeteneğine ve olanağına sahibiz ve ettik. Tarım konusunda, toplumsal kalkınma konusunda, sanayi konusunda biz bu planı hazırlarken Ankara'da oturur bu planı en bilimsel şekilde hiç bir boşluk bırakmadan hazırlayabildik ve genelde Türkiye'de de öyle bir uygulama var. Dünyanın birçok yerinde beş yıllık programlar planlar hazırlanıyor, biliyorsunuz yıllık yatırım programları hazırlanıyor. Ayrıca imar planları hazırlanıyor biliyorsunuz bunlar hep Ankara'da hazırlanıyor ve geliyor. İsteğimiz planı biz Ankara'da hazırlamayalım bir seferinde hazırladık bu bir program olma niteliğini uygulama niteliğini veya da gerçekleşme niteliğini kazanmadı. İstiyoruz

ki Şimdi gerçekleŐtirelim ama tek GAP İdaresi olmasın bunun arkasında hep beraber olalım Şırnak'lılar da Şırnak'a özgü taleplerde bulunsun bu çok önemli onun için bize yardım etmeniz gerekli. Bizimle beraber olmanız gerekli burada size sunuş yapan uzmanlar bu işi biliyorlar. Biliyorlar diye inanıyoruz hakikaten biliyorlar ama burayı bilmiyorlar burayı bilseler bile sizin kadar bilmiyorlar onun için desteğinizin olması gerekiyor. Katılımcılık diye sabahtan beri anlatmaya çalıŐtım çalıştığımız konu çeşitli yönleri ile temel olarak bu. Ancak bu Şekilde başarıya ulaşabiliriz. Bir yatırım programı hazırlamıyoruz Bölgeyi ve alt bölgeleri kaldırmak için bir Şeyler yapıyoruz, plan hazırlamıyoruz bunun için master plan adını vermedik. Plan artı programlar hazırlıyoruz, dikkat ederseniz programlar derken toplumsal kalkınmaya yönelik sunuş yaptık, tarımsal konulara ilgili olarak sunuş yaptık, sanayi ile ilgili olarak da konulara programlara eğildik bu programlar halinde bu planı tamamlayacağız. Planın alt bölümleri programlar olacak belki onların da alt bölümleri alt alanları olacak Şırnak özel bir yer olacak Şırnak özel bir bölüm olarak yer alacak planda. Bu toplantıya katıldığınız için bu toplantıda bize yol gösterdiğiniz için İdarem adına hepinize çok teşekkür ediyorum ve bundan sonrada bizim yanımızda olmanızı rica ediyorum. Ancak bu Şekilde Şırnak'ı ele alalım GAP'tan ayıralım ama GAP'ın bir parçasıdır, görevimizin bir parçasıdır. O bütünlük içerisinde daha iyi kalkınma felsefesi kalkınmadan ne anladığımıza göre hayat standardımız Őehrimizin vilayetimizin giderek bölgemizin giderek ülkemizin refahını yükseltmeye bu Bölge'nin bölgelerle arasında ki açığı gidermeye yönelik olarak yaptığımız hep beraber olalım diyorum. Tekrar bu toplantıya katıldığınız için teşekkür ediyorum.

ŞİRNAK KATILIMCI LİSTESİ

ADI SOYADI	KURUM	İL	TEL
ABDULLAH ACAR	TİCARET ODASI	ŞİRNAK	216 17 03
ABDURRAHMAN HAZAR	TİCARET SANAYİ ODASI	ŞİRNAK	0 486 351 20 21
ABDÜLAZİZ GÜL	ŞEHİRÇİ MINİBÜSCÜLER KOOP. BAŞKAN YARDIMCISI	ŞİRNAK	216 19 67
ABDÜLAZİZ KILIÇ	SERBEST	ŞİRNAK	518 36 92
ABDÜLBAKİ ADAY	RAYINDIRLIK VE İSKAN MÜDÜRLÜĞÜ	ŞİRNAK	0 533 273 63 73
ABDÜLSELAM BARŞI	YENİ HABUR A.Ş.	ŞİRNAK	518 37 59
ABDÜSERAM KAYA	ŞEHİRÇİ YÖNETİCİLER KOOP. BŞK	ŞİRNAK	364 20 23
ACIL SARBOĞA	SİLOPI ESNAF KEFAALET KOOP. BAŞKANI	SİLOPIŞİRNAK	518 39 73
ADNAN ELÇİ	CİZRE TİCARET SANAYİ ODASI BAŞKANI	CİZREŞİRNAK	216 18 06
AHMET BASAN	METEOROLOJİ İSTASYON MÜDÜRÜ	ŞİRNAK	0 486 533 22 63
AHMET PIRAT	HİLAL BELEDİYE BAŞKANI	HİLALŞİRNAK	0 532 367 85 74
AHMET KARACA	ORMAN İŞLETMELERİ MÜDÜRÜ	ŞİRNAK	216 16 06
AHMET ÖZER	SAĞLIK MÜDÜRÜ	ŞİRNAK	216 41 44
AHMET YAĞMUR	SANAYİ TİCARET YÖNETİM KURULU BAŞKANI	ŞİRNAK	216 15 27
ALAADİN KARTAL	İL GENEL MECLİS ÜYESİ	ŞİRNAK	216 23 98
ALAADİN TEMİZ	GENÇLİK SPOR İL MÜDÜRÜ	ŞİRNAK	216 41 03
ALİ ALP	ŞİRGEV	ŞİRNAK	
ARİF ANGAY	TARIM KREDİ KOOPERATİFİ	ŞİRNAK	216 26 84
AYHAN AYTÜ	TKİ İŞYERİ TEMSİLCİSİ	ŞİRNAK	
BAYRAM BARAN	ZAMAN GAZETESİ TEMSİLCİSİ	ŞİRNAK	216 30 73
CELALETTİN SALTAN	NUHPEN PLASTİK	ŞİRNAK	551 34 40
CEMİL ÖÇKAÇ	CİZRE NUH TUĞLA FABRİKASI	CİZREŞİRNAK	551 23 57
CENGİZ BİRLİK	SİLOPI TARIM MÜDÜRÜ	SİLOPIŞİRNAK	518 17 10
ÇİHAH SAKLİN	TİCARET VE SANAYİ ODASI	ŞİRNAK	212 10 32
EMİN TUPEN	DSİ X BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	DIYARBAKIR	223 11 21
ERGIN ZERKAN	İL SİVİL SAVUNMA MÜD.	ŞİRNAK	216 15 34
ERTAN KARABİYİK	TÜRKİYE KALKINMA VAKFI	ANKARA	216 10 08
ETEM UCA	SİLOPI İHRACATÇILAR BİRLİĞİ BAŞKANI	SİLOPIŞİRNAK	216 41 97
FARUK İNAL	ŞEHİRÇİ MINİBÜSCÜLER KOOP. BAŞKANLIĞI	ŞİRNAK	533 22 48
FERHAN ÇİÇEK	SAĞLIK OCAĞI İDİL	İDİLŞİRNAK	216 65 77
FETTUHLAH KARASEN	KADASTRO MÜDÜRLÜĞÜ	ŞİRNAK	216 28 48
GIRAY ERKAN	DOĞU HABER AJANSI	ŞİRNAK	518 42 20
GIYAZETTİN AKDOĞAN	TEDAŞ	ŞİRNAK	216 25 59
GÖRGÜN ÖREK	MEYDAN ESKİ BELEDİYE BAŞKANI	ŞİRNAK	518 39 73
HACI AYDEMİR	UZUNGEÇİT BELEDİYE BAŞKANI	UZUNGEÇİTŞİRNAK	314 40 08
HACI NAS	İDİL 18 NOLU TANKERCİLER VE KAMYONÇULAR KOOP.BŞK	İDİLŞİRNAK	216 11 61
HACI ÜZEN	SANAYİ TİCARET ODASI	ŞİRNAK	316 59 05
HADİ YILMAZ	EMEKLİ MEMUR	ŞİRNAK	216 37 46
HALİL AKTAŞ	DIYANET İŞLERİ	ŞİRNAK	616 52 87
HALİL CANAVAR	İDİL KAYMAKAMI	İDİLŞİRNAK	0 412 228 99 50
HAMDULLAH MEMDUHOĞLU	SİLOPI ŞÖFERLER ODASI YÖNETİM KURULU ÜYESİ	SİLOPIŞİRNAK	351 35 27
HASAN USLU	KARALI BELEDİYE BAŞKANI	KARALIŞİRNAK	518 41 81

ADI SOYADI	KURUM	İL	TEL
HAVZULLAH MEMDUHOĞLU	ESNAF SANATLARLAR ODASI	ÇİZREŞİRNAK	216 22 55
HAZER HAŞİNOĞLU	TSOF SİLOPİ BAŞKANI	SİLOPİŞİRNAK	0 532 662 40 40
HÜSEYİN YILMAZ	İL YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ	ŞİRNAK	616 55 08
İSA ÖMEROĞLU	ÖMEROĞLU NAKLİYAT	ŞİRNAK	216 19 01
İSMAİL ÇELİK	TAZDELEN KÖYÜ ESKİ MUHTARI	ŞİRNAK	216 30 62
İSMAİL KASIRGA	TARIM İL MÜDÜRLÜĞÜ	ŞİRNAK	216 21 91
KAMİL İLHAN	ŞİRNAK TAVUKÇULUK	ŞİRNAK	351 20 07
KAZIM KARATAŞ	PTT BAŞMÜDÜRÜ	ŞİRNAK	216 12 20
KAZIM KAYA	BAĞKUR	ŞİRNAK	0 412 228 99 50
M.SADİK ÇELİK	KÜLTÜR MÜDÜRÜ	ŞİRNAK	216 16 55
MAHİMUT NANDAR	ŞİRNAK SİGORTA MÜDÜRÜ	ŞİRNAK	216 19 96
MEHMET APALA	SANAYİ TİCARET İDARE MÜDÜRÜ	ŞİRNAK	616 23 23
MEHMET AŞAN	İL SOSYAL HİZMETLER MÜDÜRÜ	ŞİRNAK	216 59 06
MEHMET AYBEK	DIYARBAKIR BİSMİL MUHTARI	BİSMİL/DIYARBAKIR	216 20 21/22
MEHMET CAN AKSU	TAPU SİCİL MÜDÜRLÜĞÜ	ŞİRNAK	216 18 32
MEHMET İVERENDİ	ÇİZRE S.S.Y. T.A.Ş. KOOPERATİFİ	ÇİZREŞİRNAK	616 38 08
MEHMET ONUR	ESNAF KEPALET KOOPERATİFİ	ÇİZREŞİRNAK	216 46 36
MEHMET RASİM BOYACI	ÇİZRE ŞÖPÜR ESNAF TEMSİLCİSİ	ÇİZREŞİRNAK	518 26 01
MEHMET SEFAKAYMAN	TEKEL BAŞ MÜDÜRÜ	ŞİRNAK	216 48 53
MEHMET SUSAMAN	ORMAN BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ ŞB.MD.	ELAZIĞ	0 532 374 86 16
MEHMET TETİK	GAZİPAŞA MAHALLE MUHTARI	ŞİRNAK	216 28 14
MEHMET TEZER	KIZ YATILI BÖLGE OKULU MÜDÜRÜ	ŞİRNAK	216 57 70
MEHMET ZEKİ BAYRAM	MARDİN ORMAN İŞL. MÜDÜRÜ	MARDİN	0 412 228 99 50
MESUT İLÇİ	BELEDİYE MECLİS ÜYESİ	ŞİRNAK	216 27 36
MESUT YILMAZ	İL GENEL MECLİS ÜYESİ	ŞİRNAK	359 20 20
MUHSİN KADEN	MAHMUTOĞLU GIDA NAKLİYAT LTD.	ŞİRNAK	
MURAT BAYSAL	ŞİRNAK MERKEZ CUMHURİYET MAHALLESİ MUHTARI	ŞİRNAK	216 48 88
MURAT DALMIŞ	İDİL BELEDİYE BAŞKANI	İDİL/ŞİRNAK	0 486 551 25 99
MURAT ÖZDEMİR	ŞİRNAK SPOR KLUBU BAŞKANI	ŞİRNAK	216 30 54
MURAT TUYGU	DSİ X BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	DIYARBAKIR	216 27 96
MUSTAFA BALTA	ŞİRNAK MESLEK YÜKSEK OKULU	ŞİRNAK	216 40 08
MUSTAFA ÇİMEN	ŞİRGEV MÜDÜRÜ	ŞİRNAK	216 33 95
MUSTAFA İSTANBULLUOĞLU	ZİRAAT BANKASI GAP KREDİLER MÜDÜR YARDIMCISI	ANKARA	216 29 21
MUSTAFA NANDAR	ŞİRNAK İŞÇİ YSE	ŞİRNAK	486 314 40 08
N.BEŞİR İNAN	ŞİRNAK TURİZM	ŞİRNAK	216 13 45
NAFİZ KOCAK	ULUDERE İL TARIM MÜDÜRÜ	ULUDERE/ŞİRNAK	126 18 12
NEBİ ÖZEK	BEYTÜLŞEBAP TARIM İLÇE MÜDÜRÜ	BEYTÜLŞEBAP/ŞİRNAK	216 61 61
NECMETTİN KABUL	TEDAŞ MÜDÜRÜ	ŞİRNAK	323 10 48/4
CEMAL TARTAR	MİNİBÜS KOOPERATİFİ BAŞKANI	ŞİRNAK	0 532 347 27 15
NEDİM AYAN	TKİ	ŞİRNAK	216 14 50
NESİM AKÇI	YENİ SİLOPİ A.Ş.	SİLOPİŞİRNAK	518 13 72
NURCAN ÖKTÜREN	KÖY HİZMETLERİ	ŞİRNAK	216 15 06
NURETTİN KEREÇİN	BAYINDIRLIK VE İSKAN MÜDÜRLÜĞÜ	ŞİRNAK	518 10 04

ADI SOYADI	KURUM	İL	TEL
NURETTİN TANIŞ	SERBEST	ŞIRNAK	216 54 61
ORTAN ERGÜN	İL. MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRÜ	ŞIRNAK	216 50 80
OSMAN CİHAN	CİHAN KUYUMCULUK	ŞIRNAK	616 61 65
OSMAN DEMİR	KUMSAĞI BELEDİYE BAŞKANI	ŞIRNAK	216 33 30
OSMAN ÖZDEN	ŞIRNAK A.Ş. YÖNETİM KURULU ÜYESİ	ŞIRNAK	0 486 216 10 57
ÖMER ÇALIŞ	SIEMENS BAYİ MÜTEAHHİT	ŞIRNAK	616 10 68
ÖMER SİNE	İDİL ESNAF SANATLAR ODASI BAŞKANI	İDİL/ŞIRNAK	216 64 40
ÖMER TAYSUN	SİLOPI ESNAF	SİLOPI/ŞIRNAK	518 49 54
ÖMER YILDIZ	KÖY HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	ŞIRNAK	216 11 75
ÖNAL VURAL	JANDARMA SINIR TÖMEN KOMUTANI	ŞIRNAK	316 58 05
ÖNDER UĞUR	AYGAZ	ŞIRNAK	216 17 09
ÖZGÜR ÖZBEK	JANDARMA SINIR TÖMEN KOMUTANI	ŞIRNAK	551 24 98
RAMAZAN TANRIKULU	İL. GENEL MECLİS ÜYESİ	ŞIRNAK	359 20 20
RAMAZAN UĞUR	AYPA	ŞIRNAK	
RAMAZAN UYSAL	MADEN-İŞ CİZRE ŞUBE BAŞKANI	ŞIRNAK	216 29 83
REŞİT BAYAR	TKİ GAR İSTASYONU MÜDÜRLÜĞÜ	ŞIRNAK	216 50 82
REŞİT ÖLGER	TKİ	ŞIRNAK	216 10 20
REŞİT YILDIZ	DIYARET İL MÜFTÜLÜĞÜ	ŞIRNAK	551 20 01
REZZAN TATAR	TİC. SANAYİ ODASI	ŞIRNAK	216 40 34
SABRİ BABA	ŞANLIURFA BELEDİYE BAŞKAN VEKİLİ	ŞANLIURFA	414 354 42 90
SABRİ ÖLGER	YEŞİLURT MAHALLE MUHTARI	ŞIRNAK	216 22 57
SABRİ ZEYREK	TURİZM MÜDÜRÜ	ŞIRNAK	311 20 27
SAHİP ALKIŞ	BALÖREN BELEDİYE BAŞKAN YARDIMCISI	BALÖREN/ŞIRNAK	226 60 01
SAİT HAŞİNOĞLU	TSOF GENEL SEKRETERİ	ŞIRNAK	216 17 79
SAİT KÜLTÜR	YENİMAHALLE MUHTARI	ŞIRNAK	216 16 87
SAİT NANDAR	ŞIRNAK BELEDİYE BAŞKANI	ŞIRNAK	216 25 60
SAİT PEKER	DSİ 10. BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	DIYARBAKIR	216 30 84
SAİT YAKDEMİR	SİLOPI T.A.Ş. KOOPERATİFİ	SİLOPI/ŞIRNAK	
SALİH AYAN	KÖMÜR İŞLETMELERİ	ŞIRNAK	216 37 46
SALİH TANGAL	DEPTERDAR	ŞIRNAK	557 61 16
SALİH TANIK	ULUDERE BELEDİYE BAŞKANI	ULUDERE/ŞIRNAK	216 29 00
SEFER YEGÖL	İŞ VE İŞ BULMA KURUMU ŞUBE MÜDÜRÜ	ŞIRNAK	216 11 51
SEKMAN AYTU	CLUDİ KAR SOĞUTMA MAKİNALARI	ŞIRNAK	551 20 16
SELAHATTİN TATAR	ANAL İL. BAŞKAN YARDIMCISI	ŞIRNAK	523 10 28
SELİM OLCAN	TİC. SANAYİ ODASI	ŞIRNAK	216 13 04
SERAN İDİN	HABUR ÇAY LTD.ŞTİ.	ŞIRNAK	651 11 16
SİDDİK ÖGNEK	SİLOPI ESNAF ODASI BAŞKANI	SİLOPI/ŞIRNAK	0 532 573 49 72
SÜLEYMAN SEREN	ESNAF VE SANATKARLAR ODALAR BİRLİĞİ BAŞKANI	ŞIRNAK	0 412 228 09 50
SÜLEYMAN YILDIRIM	CİRZE KAYMAKAMI	CİRZE/ŞIRNAK	518 42 53
ŞAHİN GÖRPER	KÖY HİZMETLERİ	ŞIRNAK	216 44 94
ŞAHİN UĞUR	HALKBANK MÜDÜRÜ	ŞIRNAK	216 47 21
ŞEHİMZ ASLAN	TARIM KREDİ KOOPERATİFİ	ŞIRNAK	216 11 87
TAHİR DADAK	TKV PROJELER MÜDÜRÜ	ANKARA	216 21 99

ADI SOYADI	KURUM	İL	TEL
TAHİR SUNAR	BAIÇELİEVLER MAH. MUHTARI	ŞIRNAK	216 37 18
TALAT ALBAYRAK	ZİRAAT BANKASI GAP KREDİLER MÜDÜRÜ	ANKARA	216 17 00
TAYYAR ONUR	TEKNO-ON İTŞ.	ŞIRNAK	216 19 16
VEDAT GÜNGÖR	İL ÖZEL İDARE MÜDÜRÜ	ŞIRNAK	216 19 49
VEYSİ GÜMÜŞ	DSİ X BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	DIYARBAKIR	616 41 04
YAHYA ACIR	BELEDİYE MECLİS ÜYESİ	ŞIRNAK	216 41 03
YAŞAR DESEN	ŞIRNAK TÜRKCELL ABONE MERKEZİ	ŞIRNAK	216 14 17
YILDIRIM YILDIRIN	DSİ X BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	DIYARBAKIR	616 41 04
YUSUF GÜMÜŞ	İDLİ 4.NOLU MİN. ODASI BAŞKANI	İDLİ/ŞIRNAK	216 30 68

T.C.
BAŞBAKANLIK
GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI

ADRES : Willy Brandt Sokak, No: 5 06680 Çankaya - ANKARA - Tel: (0.312) 442 23 24 Fax: (0.312) 440 13 84
BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ : Şanlıurfa Tüneli Çıkış Ağızı, P.K. 155 ŞANLIURFA - Tel: (0.414) 314 17 50 Fax: (0.414) 313 50 73
E-mail: gap-x@gap.gov.tr internet: www.gap.gov.tr

GAP BÖLGE KALKINMA PLANI
PROJE EKİBİ
Cinnah Cad. No. 96/9
06550 Çankaya/ANKARA
Tel : (0.312) 440 52 10 • Fax : (0.312) 440 52 76
Internet : www.gapplan.org
e-mail : ozbilen@gap.gov.tr.